

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi poliisilain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan lukuisia muutoksia poliisilakiin sekä vähäisempiä muutoksia oikeudenkäynnin julkisuudesta annettuun lakiin, tieliikennelakiin, tuloverolakiin, henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettuun lakiin sekä keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä tehdyn yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja yleissopimuksen soveltamisesta annettuun lakiin.

Toimenpiteestä luopumista koskevaan poliisilain pykälään ehdotetaan lisättäväksi toimenpiteen siirtämistä koskeva säännös. Tiedonhankinnassa poliisimies saisi siirtää tekeillä olevaan rikokseen puuttumista, jos siirtäminen on välttämätöntä tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi tai tiedonhankinnan tavoitteen turvaamiseksi.

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi opiskelevaa poliisimiestä koskeva säännös. Ehdotuksen mukaan poliisin perustutkintoa suorittavalla nuoremmalla konstaapelilla olisi poliisimiehelle kuuluvat valtuudet suorittaessaan poliisille kuuluvia tehtäviä ohjaajansa johdon ja valvonnan alaisena.

Poliisilakiin ehdotetaan lisättäväksi myös nykyisin poliisiasetuksessa olevat säännökset poliisimiehen oikeuksista ja velvollisuuksista. Ehdotetut lisäykset sisältäisivät säännökset poliisimiehen toimimisvelvollisuudesta, poliisimiestä koskevasta erityisestä käyttäytymisvelvoitteesta, poliisimiehen oikeudesta hoitaa sivutoimia sekä poliisimieheltä edellytettävästä fyysisestä kunnosta ja ammattitaidosta.

Poliisilakia täydennettäisiin säännöksillä, jotka antaisivat poliisille oikeuden suorittaa turvatarkastuksia poliisilaitoksissa ja muissa poliisin käytössä olevissa tiloissa.

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi myös tiedonhankintaa koskevia poliisilain sään-

nöksiä. Tiedonhankintaa koskevia määritelmiä ehdotetaan tarkennettaviksi teknisen valvonnan, peitetoiminnan, valeoston ja televalvonnan osalta. Lakia täydennettäisiin uusien tiedonhankintakeinojen, telekuuntelun ja tietolähdetoiminnan määritelmillä.

Teknisen tarkkailun, peitetoiminnan, valeoston ja televalvonnan edellytyksiä ehdotetaan täsmennettäväksi. Lakiin otettaisiin uudet säännökset tiedonhankinnan edellytysten turvaamisesta.

Telekuuntelun soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi siten, että telekuuntelu olisi poliisilain perusteella sallittua terrorismin ennalta estämiseksi tai paljastamiseksi. Telekuuntelu olisi mahdollista myös tilanteissa, joissa se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vaaran torjumiseksi. Lisäksi ehdotetuilla säännöksillä laajennettaisiin poliisin oikeutta tekniseen kuunteluun.

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset tietolähdetoiminnasta. Ehdotuksen mukaan poliisi voisi käyttää poliisihallinnon ulkopuolista henkilöä tietolähteenä poliisilain mukaisissa tehtävissä. Samassa yhteydessä tuloverolakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös tiettyjen palkkioiden verovapauudesta.

Poliisihenkilöstön täydentämistä koskeviin säännöksiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset täydennyspoliisihenkilöstön käyttämisestä järjestyksenvalvontaan ja liikenteen ohjaukseen heidän koulutukseensa liittyvässä tilaisuudessa.

Poliisilakiin ehdotetaan niin ikään lisättäväksi säännökset vapaaehtoisten käyttämisestä etsintä- ja pelastustehtäviin sekä heille aiheutuneista vahingoista maksettavista korvauksista.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan viimeistään 1 päivänä toukokuuta 2005.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYSLUETTELO	2
YLEISPERUSTELUT	4
1. Johdanto	4
2. Nykytila.....	5
2.1. Lainsäädäntö, käytäntö ja nykytilan arviointi.....	5
2.2. Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö	7
Ruotsi.....	7
Tanska	7
Iso-Britannia	7
Alankomaat	8
Espanja	8
Italia	8
Saksa	9
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset.....	9
3.1. Yleistavoitteet.....	9
3.2. Keskeiset ehdotukset.....	9
4. Esityksen vaikutukset.....	11
4.1. Taloudelliset vaikutukset	11
4.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset	12
4.3. Ympäristövaikutukset	12
4.4. Vaikutuksen eri kansalaisryhmien asemaan.....	12
5. Esityksen valmistelu	13
5.1. Lausunnot.....	13
6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	13
6.1. Riippuvuus kansainvälisistä sopimuksista ja velvoitteista.....	13
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	14
1. Lakiehdotusten perustelut	14
1.1. Poliisilaki	14
1 luku. Yleiset säännökset.....	14
2 luku. Toimivaltuussäännökset	17
3 luku. Tiedonhankintaa koskevat säännökset.....	21
5 luku. Erinäiset säännökset.....	36
1.2. Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta	39
1.3. Tieliikennelaki.....	39
1.4. Tuloverolaki	40
1.5. Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa.....	40
2 luku. Poliisin tietojärjestelmät	40
4 luku. Tietojen käyttäminen ja luovuttaminen	42
5 luku. Tietojen poistaminen ja arkistointi.....	42
7 luku. Rekisteröidyn oikeudet	42

1.6.	Laki keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä tehdyn yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja yleissopimuksen soveltamisesta	42
2.	Tarkemmat säännökset ja määräykset	42
3.	Voimaantulo	43
4.	Säätämismääräys	43
4.1.	Toimenpiteen siirtäminen	43
4.2.	Poliisimiehen oikeudet ja velvollisuudet	43
4.3.	Rikoksilta ja häiriöiltä suojaaminen	44
4.4.	Turvallisuustarkastus	45
4.5.	Turvatarvike	45
4.6.	Telekuuntelun edellytykset	45
4.7.	Telepäätelaitteen ja teleliittymän yksilöinti	47
4.8.	Vapaaehtoistoiminta	47
4.9.	Rikosanalyysirekisteri	47
4.10.	Yhteenvedo	47
LAKIEHDOTUKSET		48
	poliisilain muuttamisesta	48
	oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain 5 a §:n muuttamisesta	58
	tieliikennelain 48 §:n muuttamisesta	58
	tuloverolain muuttamisesta	59
	henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain muuttamisesta	60
	keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä tehdyn yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja yleissopimuksen soveltamisesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta	62
LIITE		63
RINNAKKAISTEKSTIT		63
	poliisilain muuttamisesta	63
	oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain 5 a §:n muuttamisesta	83
	tieliikennelain 48 §:n muuttamisesta	84
	tuloverolain muuttamisesta	85
	henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain muuttamisesta	86
	keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä tehdyn yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja yleissopimuksen soveltamisesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta	89

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Suomen ja koko Itämeren alueen rikollisuustilanteen kannalta merkittävä muutos on Baltian maiden liittyminen Euroopan unioniin sekä myöhemmin integroituminen Schengen-alueeseen.

Sekä rajat ylittävän kansainvälisen että kansallisen järjestäytyneen rikollisuuden tehokkaampi paljastaminen ja ennalta ehkäisy edellyttää rikostiedustelun, tarkkailun, vaativan teknisen tarkkailun, tietolähdetoiminnan sekä erityisesti valeosto- ja peitetoiminnan tehostamista.

Tiedonhankinnassa telekuuntelu on osoittautunut erittäin tehokkaaksi, mutta myös hyvin haavoittuvaksi välineeksi. Erityisesti ammattirikollisten ja tunnuksia käyttävien rikollisten moottoripyörä- ja vankilajengien osalta telekuuntelun teho on vähentynyt huomattavasti. Ammattimaiset rikoksenteikijät ja rikollisjengien jäsenet sidosryhmineen ovat telekuunteluriskistä tietoisina etsineet puhelinsoittoja turvallisempia kommunikatiotapoja. Myös Virossa huumausainekaupan pääorganisoiijat alaisineen ovat yhä suuremmassa määrin ryhtyneet välttelemään Suomeen suuntautuvia huumausainekauppoihin liittyviä puhelinkeskusteluja. Ammattirikollisten piirissä luottamukselliset tiedonvaihdot toteutetaan yhä suuremmassa määrin esimerkiksi lähettien välityksellä tai ennalta sovitussa tapaamisissa, viime aikoina yhä enenevässä määrin myös internet-verkossa.

Telekuuntelun haavoittuvuudesta johtuen poliisin tiedonhankinnassa ja vakavan rikollisuuden torjunnassa on otettava käyttöön entistä tehokkaampia toimintamuotoja. Erityisesti rikollisten moottoripyörä- ja vankilajengien vankilan ulko- ja sisäpuolelta johtaman vakavan ammattimaisen rikollisuuden torjuntatyössä on löydettävä uusia tehokkaampia menetelmiä. Jengeissä vallitsevan tiukan sosiaalisen yhteenkuuluvaisuuden ja sisäisen kurin vuoksi näytön saanti on osoittautunut erittäin työlääksi, tietyissä tapauksissa jopa mahdottomaksi. Näytön rakentamisen vaikeus liittyy niin jengien harjoittamaan järjestäytyneeseen rikollisuuteen kuin jengiläisten tekemiin yksittäisiin väkivaltarikoksiin. Asian-

omistajien ja uhrien perustuslaillisen yhdenvertaisuuden turvaamisen kannalta on ensiarvoista, että myös jengeihin kuuluvien henkilöiden tekemäksi epäillyt rikolliset teot kyetään selvittämään.

Nykyisillä tutkintamenetelmillä erityisesti näytön saanti on osoittautunut erittäin vaikeaksi. Peitetoiminnan käytön tehostaminen on yksi keino, jolla poliisi pystyy entistä tehokkaammin vastaamaan vakavan ammattimaisen rikollisuuden torjunnan uusiin haasteisiin.

Terrorismi on maailmanlaajuinen ongelma, jonka leviäminen Suomeen ei ole mahdotonta. Suomi on julkilausumissaan tuominut terrorismin kaikki ilmenemismuodot. Terroriteot ovat uhka ihmisoikeuksien toteutumiselle, demokratialle, oikeusvaltioille sekä kansainväliselle rauhalle. Terrorististen rikosten tuhoisan luonteen vuoksi on erityisen tärkeää, että terroristiset teot tulevat viranomaisten tietoon mahdollisimman aikaisessa vaiheessa.

Tehostunut terrorismin vastainen työ on tuonut esille yhä uusia mahdollisia iskukohteita. Viime aikoina on esimerkiksi esiintynyt vihjeitä siitä, että terroristit suunnittelisivat iskevänsä asuinrakennuksia, ydinvoimayksiköitä, rahatalouden instituutioita, erilaisia kansallisia ja kulttuurisia symboleita, laivoja ja junia vastaan. Vaikka tällaisten tietojen luotettavuuden arviointi on usein vaikeaa, on selvää, että ennakkolliselle turvallisuustyölle asetettavat vaatimukset muodostuvat tulevaisuudessa yhä suuremmiksi.

Myös iskujen tekotavat ovat monimuotoistuneet. Yhdysvaltain syyskuun 2001 terroriteoissa terroristit osoittivat valmiutensa tehdä itsemurhaiskuja myös lännessä. Terrorismin torjuntatyön kannalta itsemurhaiskut muodostavat monellakin tavalla uuden, huomattavan ongelman: niiden toteuttaminen ei vaadi pakosuunnitelmien laatimista, ne ovat halpoja toteuttaa ja hyvin valmisteltuina lähes mahdottomia estää ja ne herättävät laajaa turvattomuuden tunnetta väestössä. Itsemurhapommittajat voivat hakeutua huomaamatta lähelle kohdettaan ja aina viime hetkeen asti he voivat mukauttaa suunnitelmiaan muuttuneisiin olosuhteisiin.

Toinen monimuotoistuviin toimintatapoihin liittyvä merkittävä uhka koskee terroristien yrityksiä päästä käsiksi joukkotuhoojaisiin tai ydinmateriaaliin. Pisimmälle menevät suunnitelmat lienevät koskeneet niin kutsuttuja ”likaisia pommeja”, jotka eivät ole varsinaisia ydinaseita, vaan tavanomaisia pommeja, joissa on mukana ydinjätettä. Likaiset pommit muodostavat huomattavan siviilipuolustuksellisen uhan. Vaikka tällaisten aseiden aiheuttamat ydinsaastevaikutukset ovat hyvin rajallisia, on luultavaa, että niiden käyttö johtaisi laajaan paniikkireaktioon ja sekasortoon väestön keskuudessa.

Terrorismi on yhä useammin kansainvälisesti toimivien, monissa maissa sijaitsevien verkostojen toimintaa, jossa käytetään hyväksi tutkinnan alueellisia rajoituksia. Kansainvälisen terrorismin tavoitteena on yhä enemmän aiheuttaa yleistä pelkoa ja sekaannusta. Monet alun perin poliittisia tavoitteita ajaneet terroristiryhmät toimivat nykyisin ilman näkyvää ohjelmaa. Yhä useammin politiikan on korvannut väkivaltainen ja ahdasmielinen uskonkiihko. Eräiden Euroopan ulkopuolella syntyneiden terroristijärjestöjen viha ja toiminnan vaikutukset kohdistuvat koko läntiseen yhteiskuntaan. Lisäksi eräät terroristiryhmät ovat pyrkineet parempaan taloudelliseen asemaan kiristämällä niin yrityksiä, järjestöjä kuin valtioitakin.

Haasteeseen vastaaminen edellyttää poliisilta uusien työmenetelmien omaksumista sekä toimivien yhteistyöyhteyksien luomista ja ylläpitämistä kansallisiin ja kansainvälisiin viranomaistahoihin. Kansainvälisen poliisiyhteistyön mahdollistamiseksi on siten tärkeää, että myös Suomen poliisilla on riittävät toimivaltuudet terrorismin ennalta estämiseksi.

Suomessa tiedetään oleskelevan henkilöitä, joilla on kytkentöjä terroristijärjestöihin. Maahan muuttavien riskiryhmien kasvun myötä tällaisten aineiden määrä todennäköisesti lisääntyy tulevaisuudessa. On kuitenkin luultavaa, että Suomea käytetään ennemminkin kansainvälisen terrorismin lepo- ja tukialueena kuin varsinaisena terroriteon kohde- maana. Länsi-Euroopan sisärajojen avautuminen osaltaan edistää tätä kehitystä. On olemassa viitteitä siitä, että Suomesta käsin saatetaan tukea terroristijärjestöjen rahoitus-

ta. Terrorismin rahoituskanavien tukkiminen ja terrorismin tukiryhmien selvittäminen muodostaa merkittävän uuden haasteen terrorismintorjuntatyölle. Terrorismirikosten osalta ennalta estäminen on poliisin ensisijainen tavoite. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää, että poliisilla on riittävät toimivaltuudet.

2. Nykytila

2.1. Lainsäädäntö, käytäntö ja nykytilan arviointi

Suomessa epätavanomaisten menetelmien käytöstä säädetään poliisilaissa (493/1995). Lisäksi sisäasiainministeriö on antanut asetuksen (499/2001) peitetoiminnan ja valeoston järjestämisestä sekä valvonnasta.

Epätavanomaisia menetelmiä on tarkoitus käyttää erityisesti vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa. Suomessa järjestäytyneen rikollisuuden koko toimintaympäristö on kansainvälistynyt erityisen voimakkaasti viimeisen puolen vuosikymmenen aikana. Suomalaisilla rikollisryhmillä on yhteyksiä lähinnä virolaisiin ja vironvenäläisiin rikollisauktoriteetteihin. Viron ja Venäjän järjestäytyneen rikollisuuden toimintatavat ovat monin verroin kovempia kuin aiemmin Suomessa toimineella ammattimaisella rikollisuudella. Liityntöjen vuoksi myös suomalaisten rikollisten on kyettävä entistä tehokkaampaan ja kurinalaisempaan toimintaan, joka voi johtaa vahvemman ja väkivaltaa kaihtamattoman ammattimaisen rikollisuuden perinteen kehittymiseen myös Suomessa. Jo nyt järjestäytyneen rikollisuuden parissa on varsin tavanomaista, että rikollisten läheisyyteen pyrkivän uuden henkilön tausta ja motiivit pyritään selvittämään tarkoin. Tiukan sosiaalisen yhteenkuuluvuuden, kurin ja hierarkian vuoksi lainvalvontaviranomaiset ovat kohdanneet suuria vaikeuksia toteuttaessaan näihin jengeihin kohdistuvaa rikostorjuntaa.

Nämä vaikeudet on havaittu erityisesti peitetoiminnan ja valeoston osalta. Edellä mainittuja keinoja on tarkoitus käyttää juuri vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa, mutta kuten jäljempänä voidaan havaita, voimassa oleva keinojen käyttöä koskeva sääntely ei täysin vastaa käytännön

toiminnan ja kansainvälisen yhteistyön vaatimuksia.

Valeosto on voimassa olevassa laissa määritelty poliisin tekemäksi ostotarjoukseksi laissa tarkemmin määritellyin edellytyksin. On tulkinnanvaraista mahdollistaako voimassa oleva lainsäädäntö esimerkiksi väärennetyn rahan tai huumausaineen näyte-erien ostamista, mihin valeostoa kansainvälisesti käytetään. Pelkkiä ostotarjouksia esittämällä ei voida kuitenkaan saada tietoa rikollisorganisaation rakenteesta tai myyntikanavista taikka takavarikoiduksi huumausaineita, joka on mainittu yhdeksi valeoston päätavoitteeksi. Jotta voidaan uskottavasti esittää ostotarjous suuremmasta erästä, tulee tätä edeltää rikollisten noudattamien kaupankäynnin ”pelisääntöjen” mukaisesti näyte-erän osto.

Voimassa olevan lain mukaan vain peite-toiminnassa voidaan käyttää harhauttavia tai peiteltyjä tietoja tai rekisterimerkintöjä taikka valmistaa tai käyttää vääriä asiakirjoja. Edellä mainittu rajoittaa valeoston käyttöä sekä vaikeuttaa tarkkailun ja teknisen tarkkailun toteuttamista. Valeostajan turvallisuuden kannalta on ehdottoman tärkeää, että hänellä on tarvittaessa mahdollisuus esittää väitettyä henkilöllisyyttään koskevia asiakirjoja, koska yhä useammin varsinkin järjestäytyneen rikollisuuden piirissä toimivat henkilöt pyrkivät selvittämään heidän kanssaan asioivien henkilöiden taustoja. Lisäksi esimerkiksi teknisessä tarkkailussa on tärkeää, että se voidaan suorittaa toiminnan luonne huomioiden ottaen mahdollisimman salassa tarkkailun kohteelta. Siten on välttämätöntä, että poliisi voi suojata esimerkiksi tällaisissa tehtävissä käyttämäänsä välineistöä riittävän hyvin.

Poliisilaissa ei ole lainkaan telekuuntelua koskevia säännöksiä. Televalvonta terrorismirikoksen valmistelun ennalta estämiseksi tai paljastamiseksi ei ole myöskään mahdollista. Poliisilain tiedonhankintaa koskevia säännöksiä vuonna 2001 uudistettaessa ei Suomessa ollut erityistä terrorismia koskevaa rikoslain (39/1889) tai muun lain säännöstä. Terrorismin torjumisen kannalta merkittäviä tiedonhankintakysymyksiä ei siksi voitu tuolloin huomioida.

Tietolähteiden käyttämisestä ei ole säännöksiä voimassa olevassa lainsäädännössä.

Tätä voidaan pitää puutteena, koska poliisin toiminnassa on kuitenkin perinteisesti käytetty tietolähteitä yhtenä tiedonhankintakeinona. Tämän esityksen valmistelun yhteydessä pohdittiin sitä, tulisiko lakiin sisällyttää säännökset myös niin kutsutun osallistuvan tietolähteen käytöstä vastaavasti kuin joissakin muissa Euroopan valtioissa. Tämän mukaisesti tietolähdetoiminta olisi enemmän määrin poliisin ohjauksen ja määräysvallan alainen. Osallistuvaa tiedottajaa koskevaa sääntelyä ei kuitenkaan tässä vaiheessa katsottu tarkoituksenmukaiseksi ehdottaa sisällytettäväksi lainsäädäntöön, koska sen katsottiin poikkeavan varsin huomattavasti niistä tietolähteistä koskevista toimintamuodoista, joita nyt sovelletaan.

Ehdotuksen mukaan yhden tai useamman poliisiyksikön käyttöön voitaisiin perustaa rikosanalyysiä varten tilapäinen rekisteri, jossa saisi yhdistellä, käsitellä ja tallettaa henkilötietojen käsittelyssä poliisitoimessa annetun lain (761/2003) 2—4 §:ssä tarkoitettujen tietojärjestelmien tietoja, poliisin yksittäisen tehtävän suorittamisen yhteydessä saatuja rikostiedustelu-, tarkkailu- ja havaintotietoja sekä henkilötietojen käsittelyssä poliisitoimessa annetun 14 §:n 1 momentin 2 kohdassa mainittuja tietoja.

Ehdotuksella mahdollistettaisiin useista eri tietolähteistä peräisin olevien henkilö- ja muiden tietojen väliaikainen yhdistäminen, käsittely ja tallettaminen. Voimassa olevan säännösten nojalla on ollut tulkinnanvaraista, missä laajuudessa rikostiedustelun ja muun poliisitoiminnan kautta saatuja tietoja on rikosanalyysissä voinut yhdistellä, käsitellä ja tallentaa. Henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain esitöiden (HE 92/2002 vp) mukaan erilaisia yksittäisen rikoskokonaisuuden esitutkintaan taikka yksittäisen tarkkailuprojektiin tai -operaatioon liittyviä tutkinta- ja tiedustelumuiotia ei ole kuitenkaan pidettävänä henkilörekistereinä, vaikka varsinkin laajoissa asioissa muistiota saatetaan pitää automaattista tietojenkäsittelyä hyväksikäyttäen.

Jos kysymys on ollut esimerkiksi tiettyyn rikosilmoitukseen liittyvän rikoskokonaisuuden tutkintaa koskevasta henkilötietojen käsittelystä, on voimassa olevaa lakia tulkittu niin, ettei ole estettä kerätä kaikki tämän ri-

koskokonaisuuden selvittämiseen tarvittavat tiedot.

2.2. Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö

Tässä keskitytään kansainvälisen kehityksen ja ulkomaiden lainsäädännön osalta terrorismin torjuntaan.

Ruotsi

Ruotsin poliisilla on oikeus telekuunteluun tai tarkoituksenmukaisuusperiaate huomioon ottaen televalvontaan ennalta estävässä tarkoituksessa. Telekuunteluoikeudesta on säädetty laissa (Lag 1991:572 om särsild utlänningsskontroll). Telekuunteluun tarvitaan tuomioistuimen myöntämä lupa. Edellytyksenä on, että tällaisia toimenpiteitä tarvitaan sen selvittämiseksi, suunnitteleeko tai valmisteleeko ulkomaalainen tai sellainen organisaatio tai ryhmä, johon ulkomaalainen kuuluu, terroristista tekoa.

Terroristiset rikokset on määritelty erityislaissa (Lag 2003:148 om straff för terroristbrott). Terroristisiksi katsotaan sellaiset lain 3 §:ssä tyhjentävästi luetellut rikokset, jotka voivat vakavasti vahingoittaa valtiota tai kansainvälistä järjestöä ja joissa teon tarkoitus on 1) herättää vakavaa pelkoa väestössä tai väestöryhmässä, 2) asiattomasti pakottaa julkinen yhteisö tai kansainvälinen järjestö ryhtymään tai olemaan ryhtymättä toimenpiteisiin tai 3) vakavasti horjuttaa tai häiritä perustuvaa laatua olevia poliittisia, perustuslailaisia, taloudellisia tai sosiaalisia rakenteita valtiossa tai kansainvälisessä järjestössä.

Tanska

Tanskassa poliisin oikeudesta telekuunteluun on säädetty oikeudenkäyntilaissa (lov om retters pleje). Lain 71 luvun 780 §:n mukaan poliisilla on oikeus murtaa luottamuksellisen viestin suoja telekuuntelua tai muuta laissa määriteltyä tietojenhankintamenetelmää käyttäen, mikäli on erityistä syytä epäillä viestin osapuolta samassa pykälässä luetelluista rikoslaissa (straffelov) määritellyistä rikoksesta. Laissa edellytetään, että toimenpiteellä tulee olla ratkaiseva merkitys asian

selvittämisen kannalta. Telekuuntelua voidaan käyttää muun muassa rikoslain 13 luvun 114 §:n mukaisen terrorismirikoksen tutkimiseksi.

Mainitun lainkohdan mukaan terrorismirikokseksi on määritelty teko, jossa vakavaa pelkoa herättämällä tai laittomin keinoin pakottamalla pyritään saamaan tanskalainen tai ulkomainen viranomainen tai kansainvälinen järjestö ryhtymään tekoon tai laiminlyöntiin, joka olisi omiaan horjuttamaan valtion tai kansainvälisen järjestön perustavaa laatua olevia poliittisia, perustuslailllisia, taloudellisia tai sosiaalisia rakenteita. Lisäksi edellytetään, että teko olisi omiaan aiheuttamaan valtiolle tai kansainväliselle järjestölle vakavaa vahinkoa.

Rangaistavaksi on säädetty myös tällaisten terrorististen tekojen suora tai epäsuora rahoittaminen sekä varojen kerääminen ja sijoittaminen tällaiseen tarkoitukseen. Terroristisiin tekoihin yllyttäminen, neuvojen antaminen sekä muu edistäminen on niin ikään lain mukaan kriminalisoitu.

Telekuunteluun tarvitaan aina tuomioistuimen lupa. Tuomioistuimen luvasta tulee ilmetä, missä ajassa telekuuntelutoimenpiteet on suoritettava. Tämä ajanjakso tulee määritellä mahdollisimman lyhyeksi eikä se saa ylittää neljää viikkoa. Tuomioistuin voi myös sallia ajanjakson pidentämisen, mutta enintään neljäksi viikoksi kerrallaan. Kiiiretapauksessa myös poliisi voi itse tehdä telekuuntelua koskevan päätöksen, mutta asia on saatettava viimeistään 24 tunnin sisällä päätöksen tekemisestä tuomioistuimen ratkaistavaksi.

Iso-Britannia

Isossa-Britanniassa telekuuntelusta säädetään vuoden 2000 laissa (Regulation of Investigative Powers Act 2000). Lain mukaan ministeri myöntää valtuudet telekuuntelun harjoittamiseen. Henkilöitä, jotka voivat tai joiden puolesta voidaan hakea telekuunteluvaltuuksia, on rajallinen määrä. Näiden joukkoon kuuluu turvallisuuspalvelun päällikkö. Ennen kuin ministeri myöntää valtuudet telekuuntelun harjoittamiseen, hänen on oltava varma, että se mitä toiminnalla pyritään saavuttamaan, on välttämätöntä kansallisen tur-

vallisuuden kannalta, vakavan rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi, Ison-Britannian taloudellisen hyvinvoinnin turvaamiseksi taikka jonkin kansainvälisen molemminpuolisen avun sopimuksen säännösten toimeenpanemiseksi.

Sallimalla telekuunteluvaltuuksien myöntämisen kansallisen turvallisuuden ylläpitämiseksi tai vakavan rikoksen estämiseksi laki sallii telekuuntelun jo ennen kuin rikos on tapahtunut. Turvallisuuspalvelu voi hakea telekuunteluvaltuuksia terroritekojen ennalta estämiseksi. Hakiessaan valtuuksia turvallisuuspalvelun on osoitettava, että telekuuntelu, johon valtuuksia haetaan, on sekä välttämätöntä että sopivaa kyseisessä tapauksessa. Laissa on säännöksiä, jotka rajoittavat telekuuntelun avulla saadun aineiston käyttöä. Aineistoa voi käyttää vain niiden tavoitteiden saavuttamiseksi, joita varten materiaali hankittiin. Telekuuntelun kautta saatuja tietoja ei saa käyttää oikeudenkäynnissä eikä syyteharkinnassa.

Alankomaat

Alankomaiden turvallisuuspalvelulla on oikeus telekuunteluun, jos luonnollisen tai oikeushenkilön toiminnan perusteella on syytä vakavasti epäillä sen muodostavan uhan demokraattisen laillisen järjestyksen jatkuvuudelle tai turvallisuudelle tai muulle tärkeälle valtiolliselle edulle. Esimerkkinä keskeisistä turvallisuusuuhista mainitaan terrorismi. Kyseisestä telekuuntelu-oikeudesta säädetään 29 päivänä toukokuuta 2002 voimaan tullessa turvallisuuspalveluita koskevassa laissa (Act on the Intelligence and Security Services).

Turvallisuuspalvelun ennalta ehkäisevä tehtävä huomioon ottaen palvelulla on oikeus käyttää erityisvaltuuksia aikaisessa vaiheessa, esimerkiksi silloin, kun on aihetta epäillä demokraattisen järjestelmän vastaisia toimia olevan suunnitteilla. Tähän ei vaadita yksilöityä rikosepäilyä. Laissa määriteltyjä erityisvaltuuksia ovat 1) kaikenlaisen keskustelun, televiestinnän tai atk-järjestelmän välityksellä tapahtuvan tiedonsiirron kohdennettu sieppaaminen, nauhoittaminen ja kuuntelu, 2) sellaisen televiestinnän kohdentamaton

vastaanottaminen ja nauhoittaminen, jota ei välitetä kaapelin välityksellä sekä näin saadun tiedon kohdennettu valikointi, 3) niin kutsutun puheluihin liittyvän tiedon toimitamisen vaatiminen sekä 4) niin kutsuttujen tilaajatietojen toimittamisen vaatiminen.

Espanja

Espanjan turvallisuuspoliisilla (Centre for National Intelligence) on oikeus telekuunteluun valtion turvallisuutta uhkaavan teon ennalta estämiseksi, havainnoimiseksi tai neutralisoimiseksi. Ennalta estävästä telekuuntelusta säädetään Espanjan turvallisuuspoliisia koskevassa laissa (11/2002 annettu 6 päivänä toukokuuta 2002). Kyseinen laki valtuuttaa turvallisuuspoliisin käyttämään telekuuntelua, jos telekuuntelulla on merkitystä sen laakisääteisen tehtävän suorittamiseksi. Telekuunteluun vaaditaan tuomioistuimen lupa, joka myönnetään turvallisuuspoliisin päällikölle korkeintaan kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan.

Italia

Italiassa 15 päivänä tammikuuta 2002 terrorismin torjumiseksi annetussa laissa (N:o 438) säädetään uuden tyyppisistä rikoksiksi luokiteltavista teoista, kuten kansainvälisen terrorismin tarkoituksessa tapahtuva salaliittoutuminen ja terroristijärjestöön kuuluvien henkilöiden avustaminen. Lain 5 § koskee ennalta estävää telekuuntelua. Laissa säädetään, että sisäasiainministeri tai muu tehtäviä hoitamaan valtuutettu henkilö voi pyytää yleiseltä syyttäjältä lupaa suorittaa ennalta estävää telekuuntelua sähköpostiliikenne mukaan luettuna, jos kuuntelu on välttämätöntä yllä mainitun toiminnan olemassaoloa osoittavien tietojen hankkimiseksi. Tässä yhteydessä voidaan myöntää oikeus myös puhelu- tai sähköpostiliikenteen tai kaikenlaisen muun teleoperaattorien hallussa olevan tiedon jäljittämiseen. Tällaista lupaa voidaan pyytää tarvittaessa myös yksityisiin henkilöihin kohdistuvien telekuuntelututkimusten suorittamiseksi.

Saksa

Saksan turvallisuuspoliisilla on oikeus telekuunteluun ennalta estävässä tarkoituksessa. Telekuunteluvaltuuksista on säädetty laissa (Act on Restriction of the Secrecy of Mail). Lisäksi laissa on säännökset sähköpostiliikenteen kuuntelusta sekä tele- ja sähköpostiliikenteen seurannasta. Telekuuntelun edellytykset täyttyvät, jos voidaan perustellusti olettaa, että henkilö suunnittelee, valmistee tai on syyllistynyt laissa erikseen määriteltyyn rikokseen, jolla on vaikutusta valtion turvallisuuteen. Tällaisia rikoksia ovat muun muassa terroriteon valmistelu, terroristijärjestön perustaminen, maanpetos ja valtiopetos. Lisäedellytyksenä vaaditaan, että tavanomaiset valvontamekanismit ovat osoittautuneet riittämättömiksi ja että telekuuntelu-oikeuden saaminen on välttämätön rikoksen ennalta estämiseksi tai selvittämiseksi. Perusteltu lupahakemus tehdään sisäministerille, jolla on yhdessä asiantuntijaryhmän kanssa oikeus päättää telekuuntelusta.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1. Yleistavoitteet

Esityksen päätavoitteena on tehostaa järjestäytyneen rikollisuuden estämistä, paljastamista ja selvittämistä. Esitykseen sisältyvillä poliisin toimivaltuuksien tarkistuksilla pyritään vastaamaan toimintaympäristössä tapahtuviin muutoksiin. Tätä esitystä varten tehtyjen uusien uhka-analyysien perusteella on päädytty esittämään poliisin poliisilakiin perustuvien tiedonhankintaoikeuksien lisäämistä.

Käytännön kokemukset ovat osoittaneet, että voimassa olevat epätavanomaisia menetelmiä koskevat säännökset eivät kaikilta osin mahdollista peitetoiminnan ja valeoston tehokasta käyttöä, vaan ne saattavat asettaa keinojen käytölle sellaisia rajoitteita, jotka voivat vaarantaa jopa peitehenkilön tai valeostajan turvallisuuden. Koska epätavanomaisia keinoja on tarkoitus käyttää erityisesti vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan, on näitä keinoja sääntelevää lainsäädäntöä arvioitava tätä taustaa vasten. Tavoitteena

onkin tehostaa epätavanomaisten keinojen käyttöä ottaen huomioon edellä mainitusta toimintaympäristöstä ja sen muutoksista johtuvat vaatimukset.

Terrorismin kansainvälisen kehityksen vuoksi poliisin ei ole enää mahdollista toimia tehokkaasti terrorismirikosten torjumiseksi vain perinteisin jälkikäteisin toimintamenetelmin, joissa tavoitteena on jo tapahtuneen terrori-iskun selvittäminen. Terrorismin aiheuttamien yhteiskunnallisten vahinkojen torjuminen edellyttää, että poliisilla on riittävät toimivaltuudet tiedon hankkimiseksi terroristisesta toiminnasta ja sen taustalla olevista vaikuttimista, jotta yksittäiset terroriteot voidaan estää ennalta.

Tavoitteena on tehostaa poliisin toimintaa terrorismin estämiseksi ja paljastamiseksi. Esitykseen sisältyvillä toimivaltuuksien tason tarkistuksilla pyritään estämään ennalta terrorismin leviäminen Suomeen sekä varmistamaan se, ettei Suomi muodostuisi kansainvälisen terrorismin lepo- ja tukialueeksi. Samalla tehostetaan osallistumista kansainväliseen yhteistyöhön terrorismin torjumiseksi.

Tehokas kansainvälinen yhteistyö edellyttää, että poliisin kansallisessa lainsäädännössä säädetty toimintamahdollisuudet ovat tietyssä määrin yhteismitallisia varsinkin muiden eurooppalaisten valtioiden kansallisten säännösten kanssa. Lait keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä tehdyn yleissopimuksen voimaansaattamisesta (148/2004) ja Napoli II-yleissopimuksen voimaansaattamisesta (427/2004) sekä eräiden muiden kansainvälisten sopimusten voimaansaattaminen edellyttävät eräiden poliisilain säännösten täsmentämistä.

3.2. Keskeiset ehdotukset

Vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden estämisen, paljastamisen ja selvittämisen tehostamiseksi ehdotetaan, että poliisilain peitetoimintaa ja valeostoa koskevia säännöksiä uudistettaisiin. Oikeutta peitetoimintaan ehdotetaan laajennettavaksi siten, että peitetoiminta olisi jatkossa mahdollista myös rikoslain 17 luvun 18 §:ssä tarkoitetun sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan levittämisen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittä-

miseksi. Lisäksi peitetoiminnan edellytyksiä koskevan 31 a §:n kansainvälisen oikeusavun antamiseen liittyvä 2 momentti ehdotetaan kumottavaksi voimaan saatettavien kansainvälisten sopimusten vuoksi.

Lailla ehdotetaan laajennettavaksi valeoston määritelmäsäännöstä siten, että ostotarjouksen esittämisen lisäksi valeostossa olisi mahdollista myös ostaa toiminnan edellytyksiä koskevassa säännöksessä mainittuja esineitä, aineita tai omaisuutta. Lähinnä kyseen tulisi huumausaineiden ja väärennetyn rahan näyte-erien ostaminen. Lisäksi ehdotetaan, että valeostoa koskevaa päätöksentekotasoa nostetaan ja että valeoston käytöstä on annettava selvitys sisäasiainministeriölle ja edelleen eduskunnan oikeusasiamiehelle. Oikeutta valeostoon ehdotetaan laajennettavaksi siten, että jatkossa valeostoa voitaisiin käyttää myös varkauden estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Lisäksi valeoston edellytyksiä koskevan 31 b §:n kansainvälisen oikeusavun antamiseen liittyvä 2 momentti ehdotetaan kumottavaksi voimaan saatettavien kansainvälisten sopimusten vuoksi.

Poliisilaissa ei ole lainkaan telekuunteluun oikeuttavia säännöksiä. Televalvonta terrorismirikoksen valmistelun ennalta estämiseksi tai paljastamiseksi ei ole myöskään mahdollista. Poliisilain tiedonhankintaa koskevia säännöksiä vuonna 2001 uudistettaessa ei Suomessa ollut erityistä terrorismia koskevaa rikoslain tai muun lain säännöstä. Terrorismin torjumisen kannalta merkittäviä tiedonhankintakysymyksiä ei siksi voitu tuolloin huomioida. Terrorismin ennalta estämisen tehostamiseksi ehdotetaan, että poliisilain tiedonhankintaa koskevan 3 luvun säännöksiin sisällytettäisiin mahdollisuus telekuunteluun rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitetun terrorismirikoksen, terrorismirikoksen valmistelun, terroristiryhmän johtamisen, terroristiryhmän toiminnan edistämisen ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi tai paljastamiseksi. Lisäksi ehdotetaan televalvonnan sekä teknisen kuuntelun soveltamisalan laajentamista koskemaan terrorismirikoksen valmistelun estämistä tai paljastamista.

Lailla ehdotetaan säädettäväksi telekuuntelutoimivallan päätöksentekomenettelystä ja

oikeussuojakeinoista. Telekuuntelusta päätäisi pääsääntöisesti poliisilaissa omaksutun menettelyn mukaisesti pakkokeinolain (450/1987) 1 luvun 9 §:ssä tarkoitettu tuomioistuimien tai muu tuomioistuin, jossa asian käsittely sopivasti kävisi päinsä. Kiireellisissä tapauksissa päällystään kuuluva poliisimies voisi kuitenkin päättää telekuuntelun aloittamisesta, mutta lupahakemus tuomioistuimelle olisi tehtävä mahdollisimman pian ja viimeistään 24 tunnin kuluttua.

Terroristit käyttävät yhä enemmän maailmanlaajuisista dataliikennettä tiedon välityksessään. On myös väitetty terroristien suunnittelevan tietoverkkojen kautta tehtäviä tuhoisia hyökkäyksiä, jotka voisivat lamauttaa muun muassa sähkön tai veden jakelun. Pakkokeinolain 1 päivänä tammikuuta 2004 voimaan tulleen muutoksen myötä telekuuntelu- ja televalvontaluvan yksilöintiperusteena voi teleliittymän lisäksi olla sähköpostiosoite tai muu sellainen teleosoite. Poliisilain mukaisten telekuuntelu- ja televalvontalupien kohteen yksilöinti ehdotetaan säädettäväksi samanlaiseksi kuin pakkokeinolain mukainen telekuuntelu- ja televalvontakohteen yksilöinti. Telekuuntelu- ja televalvontavaltuuksien laajenemisella rikosten ennalta estämiseksi pyritään tehostamaan poliisin mahdollisuuksia estää ennalta myös verkossa tapahtuvia terrorihyökkäyksiä.

On mahdollista, että poliisiviranomaisten kansainvälisessä yhteistyössä tulee esille henkilö tai järjestö, joka on mukana terroristihankkeen esivalmistelussa ja jota kansainvälisen pyynnön ja Suomen oman turvallisuuden perusteella tulisi valvoa myös Suomessa. Esitetyn uuden säännöksen perusteella poliisi voisi hankkia teon estämisen kannalta olennaista tietoa. Tämä olisi ensiarvoisen tärkeää kansainvälisen terrorisminvastaisen viranomaisyhteistyön tehostamiseksi. Telekuunteluoikeuksien laajeneminen terroristien ennalta estämiseksi olisi omiaan lähentämään ja harmonisoimaan kansainvälisessä terrorismin torjunnassa käytettäviä oikeudellisia välineitä (Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 29 artikla).

On huomattava, että useiden muiden Euroopan maiden kansallisessa lainsäädännössä telekuuntelu on sallittu valtion turvallisuuden ylläpitämiseksi sekä valtion turvallisuutta

vaarantavan taikka muutoin vakavan rikollisuuden torjumiseksi ja ennalta estämiseksi.

Telekuuntelu olisi lisäksi välttämätöntä, jotta pystyttäisiin selvittämään, ketkä osallistuvat rikoslain 34 a luvun 3—5 §:ssä tarkemmin määriteltyyn terroristiryhmän johtamiseen, terroristiryhmän toiminnan edistämiseen sekä terrorismin rahoittamiseen. Näissä tilanteissa on sekä rikosten tehokkaan ennalta estämisen että asianosaisten oikeus- turvan kannalta välttämätöntä, että sivulliset voidaan erottaa jo varhaisessa vaiheessa terroristiryhmän toimintaan osallistuvista. Poliisiviranomaisilla tulisi olla tähän riittävät keinot jo ennen varsinaisen esitutkinnan aloittamista ja rikosprosessuaalisten pakkokeinojen käyttöönottoa. Käytännössä tehokkain menetelmä tässä vaiheessa olisi juuri telekuuntelu.

Poliisimiehellä on poliisilain mukaan oikeus televalvontaan poliisilain 18 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tai muussa tilanteessa, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi. Esityksessä ehdotetaan poliisimiehelle oikeutta myös telekuunteluun lain 18 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tai muussa tilanteessa, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vaaran torjumiseksi.

Lakiin esitetään lisättäväksi säännös tietolähde toiminnasta, joka nykyisin on sääntelämätöntä. Ehdotetun säännöksen mukaan poliisi voisi käyttää poliisihallinnon ulkopuolista henkilöä tietolähteenä poliisilain 1 §:ssä mainituissa tehtävissä. Samassa yhteydessä ehdotetaan tuloverolakia muutettavaksi siten, että tietolähteelle maksettava palkkio olisi saajalleen verovapaata tuloa. Tällä estettäisiin tietoja antaneen henkilön henkilöllisyyden paljastumista verotusmenettelyn kautta. Tietolähteen rekisteröinnistä ehdotetaan otettavaksi säännös henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettuun lakiin, johon samassa yhteydessä esitetään lisättäväksi säännös rikosanalyysitoiminnan suorittamisesta.

Toimenpiteestä luopumissäännökseen esitetään lisättäväksi toimenpiteen siirtämistä koskeva säännös. Suorittaessaan poliisilain 3 luvussa tarkoitettuja tiedonhankintatoimenpiteitä annettaisiin poliisimiehelle oikeus siirtää tekeillä olevaan rikokseen puuttumista, milloin se on välttämätöntä tiedonhankinnan

paljastumisen estämiseksi tai tiedonhankintatoiminnan tavoitteen turvaamiseksi.

Lakiin esitetään lisättäväksi uusi opiskelevaa poliisimiestä koskeva säännös. Ehdotuksen mukaan poliisin perustutkintoa suorittavalla nuoremmalla konstaapelilla olisi poliisimiehelle kuuluvat valtuudet suorittaessaan poliisille kuuluvia tehtäviä ohjaajansa johdon ja valvonnan alaisena.

Poliisilakiin esitetään lisättäväksi säännökset, joihin koottaisiin nykyisin poliisiasetuksessa (1112/1995) olevat säännökset poliisimiehen oikeuksista ja velvollisuuksista. Ehdotetut lisäykset sisältäisivät säännökset poliisimiehen toimimisvelvollisuudesta, poliisimiestä koskevasta erityisestä käyttäytymisvelvoitteesta, poliisimiehen oikeudesta hoitaa sivutoimia sekä poliisimiehellä edellytettävästä fyysisestä kunnosta ja ammattitaidosta.

Lakia täydennettäisiin myös säännöksillä, jotka antaisivat poliisille oikeuden suorittaa turvatarkastuksia poliisilaitoksissa ja muissa poliisiin käytössä olevissa tiloissa.

Poliisihenkilöstön täydentämistä koskeviin säännöksiin ehdotetaan lisättäväksi säännös täydennyspoliisihenkilöstön käyttämisestä järjestyksenvalvontaan ja liikenteen ohjaamiseen heidän koulutukseensa liittyvässä tilaisuudessa.

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös vapaaehtoisten käyttämisestä etsintä- ja pelastustehtäviin sekä vapaaehtoisille aiheutuneista vahingoista maksettavista korvauksista.

4. Esityksen vaikutukset

4.1. Taloudelliset vaikutukset

Turvatarkastusten järjestäminen poliisilaitoksissa aiheuttaa huomattavia kustannuksia. Tarkastuslaitteita tarvitaan poliisiyksiköiden asiakkaiden, heidän tavaroidensa ja poliisiyksikköön tulevan postin ja muiden tavaroiden tarkastamiseen. Tarkastuslaitteita asennettaisiin ainakin kymmeneen suurimpaan poliisilaitokseen, poliisin valtakunnallisiin yksiköihin sekä poliisioppilaitoksiin. Yhteensä turvattavia tiloja olisi noin 20. Yhteen toimitilaan tulee asentaa kaksi laitetta, joista toinen normaaliin sisäänkäyntiin ja toinen pidätettyjen säilytystiloihin.

Yhden laitteen hinta on noin 36 000 euroa.

Yhteensä tarvittavien 40 laitteen hankintahinta olisi noin 1 440 000 euroa. Laitteiden asentaminen edellyttää lisäksi tilojen muutostöitä, joiden arvioidaan maksavan 13 000 euroa/tila eli yhteensä 260 000 euroa. Laite- ja tilakustannukset olisivat siten yhteensä noin 1,7 miljoonaa euroa. Turvatarkastusten suorittamiseen arvioidaan kuluvan 40 henkilötyövuotta vastaava työmäärä. Yhden vartijan keskimääräinen kuukausikustannus on 3 000 euroa. Turvatarkastusten henkilökustannukset vuodessa ovat siten yhteensä 1 560 000 euroa.

Turvatarkastuksista vuodelle 2005 aiheutuva kustannus on yhteensä 3 260 000 euroa ja vuodesta 2006 eteenpäin vuosittain 1 560 000 euroa.

Telekuuntelun soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi siten, että telekuuntelu olisi poliisilain perusteella sallittua terrorismin ennalta estämiseksi tai paljastamiseksi. Telekuuntelu olisi mahdollista myös tilanteissa, joissa se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vaaran torjumiseksi. Telekuunteluoikeuden laajennus aiheuttaa arviolta 200 000 euron vuotuiset kustannukset. Telekuunteluoikeuden laajennuksen vuoksi tulisi rekrytoida suojelupoliisille 3 tulkkia, mikä aiheuttaisi yhteensä 150 000 euron vuosikustannukset.

Poliisilain 3 luvussa säädettyjen tiedonhankintakeinojen käyttämisen valvonnan tehostamiseksi ehdotetaan sisäasiainministeriön poliisiosastolle palkattavaksi ylitarkastaja, jonka kustannukset ovat 65.000 euroa vuosittain. Myös eduskunnan oikeusasiamies on esittänyt, että poliisiosaston henkilöstöä tulisi lisätä erityisesti pakkokeinojen käytön valvontatehtäviä varten.

Tietolähdetoiminnan käynnistäminen edellyttää valtakunnallisen rekisterin rakentamista. Rekisterin rakentamiskustannukset ovat arviolta 35 000 euroa. Tietolähteille varattaviksi palkkioiksi tarvittaisiin vuosittain 50 000 euroa.

Peitetöiminnan tehostaminen tässä esityksessä ehdotetulla tavalla muun muassa tiedonhankinnan paljastumista estämällä tuo vuosittain 70 000 euron kustannukset.

Valeostoa koskevaa säännöstöä ehdotetaan muutettavaksi siten, että se mahdollistaisi varsinaisen valeoston tekemisen. Jotta ostoti-

lanteista saadaan todentuntuisia, edellyttää se, että poliisilla on käytössään tähän tarkoitukseen rahaa. Valeostotarkoitukseen tarvittaisiin vuosittain 100 000 euron määräraha.

Rikosanalyysirekisterin perustamiskustannusten arvioidaan olevan 250 000 euroa sekä ylläpito- ja kehittämiskustannusten vuosittain 50 000 euroa.

Vuosittaisten korvausten vapaaehtoisjärjestöille arvioidaan olevan 250 000 euroa.

Poliisin lisättyjä toimivaltuuksia ja muita esitykseen sisältyviä uudistuksia otetaan käyttöön vain sen mukaan kuin se on mahdollista valtion vuoden 2005 talousarvion poliisin määrärahojen ja päätettyjen valtioneulouden kehysten puitteissa.

4.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Ehdotettujen turvatarkastusten suorittaminen edellyttää 40 turvatarkastajan palkkaamista poliisin yksiköihin. Lisäksi tiedonhankintakeinojen valvontaan esitetään yhden uuden henkilön palkkaamista.

Telekuuntelun soveltamisalan laajentaminen tulee lisäämään poliisin henkilöresurssien sitomista telekuuntelun tekniseen suorittamiseen sekä saatujen tietojen analysointiin. Tulkkaukseen esitetään kolmen uuden henkilön palkkaamista.

4.3. Ympäristövaikutukset

Esityksellä ei ole ympäristöön ulottuvia vaikutuksia.

4.4. Vaikutuksen eri kansalaisryhmien asemaan

Järjestäytyneen rikollisuuden ja terrorismin kielteiset vaikutukset yhteiskunnalle ovat ilmeiset. Toimivaltuuksien käytön myötä syntyvä valmius torjua kansainvälistä järjestäytyntä rikollisuutta ja terrorismia on omiaan kohdentamaan viranomaisten toimenpiteet täsmällisemmin niihin henkilöihin, jotka todellisuudessa ovat osallisia vaikeasti paljastettavissa järjestäytyneen rikollisuuden organisaatio-, välikäsi- tai myötävaikuttajajärjestelyissä.

5. Esityksen valmistelu

Esitys on valmisteltu sisäasiainministeriön asettamassa työryhmässä, jossa ovat olleet edustettuina sisäasiainministeriö, rikospoliisi, suojelupoliisi ja Helsingin kihlakunnan poliisilaitos. Työryhmä suoritti poliisihallintoon kohdistetun poliisilakia koskevan kehittämistarvekyselyn. Työryhmä on kuullut valmistelun yhteydessä oikeusministeriön lainsäädäntöjohtaja Jan Törnqvistiä, valtiosyyttäjä Ari-Pekka Koivistoa valtakunnansyyttäjänvirastosta, professoreita Ari-Matti Nuutilaa ja Veli-Pekka Viljasta Turun yliopistosta sekä professori Kaarlo Tuoria Helsingin yliopistosta.

5.1. Lausunnot

Sisäasiainministeriö on pyytänyt esitysluonnoksesta lausunnot oikeusministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, liikenne- ja viestintäministeriöltä, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriöltä, Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslialta, Valtakunnansyyttäjänvirastolta, Rajavartiolaitoksen esikunnalta, tullilaitokselta, Verohallitukselta, Ajoneuvohallintokeskukselta, tietosuojavaltuutetulta, Väestörekisterikeskukselta, poliisin lääninjohdoilta, poliisin valtakunnallisilta yksiköiltä, poliisin oppilaitoksilta, Suomen Poliisijärjestöjen liitto ry:ltä, PUSH ry:ltä, Suomen Asianajajaliitto ry:ltä ja Suomen Lakimiesliitto ry:ltä.

Esitys on viimeistelty annettujen lausuntojen pohjalta.

6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

6.1. Riippuvuus kansainvälisistä sopimuksista ja velvoitteista

Valmistelussa on otettu huomioon Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä tehty yleissopimus keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa sekä yleissopimus tullihallintojen keskinäisestä avunannosta ja yhteistyöstä.

Terrorismin torjunnan osalta on otettu huomioon EU:n terrorismin torjumista koskevassa puitepääatöksessä määrätty velvoitteet. Lisäksi esityksessä on otettu huomioon Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1373 sekä Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 29 artiklan asettamat vaatimukset.

Euroopan unionin OSA-neuvosto päätti marraskuussa 2002 teettää vertaisarviointin terrorismintorjunnan järjestelyistä unionin jäsenmaissa. Vertaisarviointiryhmä suoritti EU:n viittätoista ns. vanhaa jäsenmaata koskevat arviointikierroksensa keväällä 2004. Vertaisarviointiin pohjautuva Suomen terrorismintorjuntajärjestelyjä koskeva raportti saatiin valmiiksi marraskuun alussa.

Raportissa kohdistetaan kritiikkiä Suomen poliisiviranomaisten riittämättömään keinovalikoimaan terrorismirikosten ennalta estämisessä. Arviointiryhmän mielestä ongelman lähde on rikosten ennalta estämisessä käytettäviä valtuuksia ja keinoja säätelevä poliisilaki. Vertaisarviointin mukaan voimassa oleva poliisilaki on katsottava puutteelliseksi eritoten siksi, että se ei salli telekuuntelua eikä teknistä kuuntelua terrorismirikosten valmistelun estämiseksi tai paljastamiseksi. Kyseiset tekniset poliisivaltuudet ovat muissa Euroopan maissa keskeisessä asemassa yhteiskunnan suojautuessa ääri-islamilaisten terrorismin uhalta. Arviointiryhmä esittääkin, että Suomen tulisi harkita lainsäädännön uudistamista siten, että vähintäänkin suojelupoliisille suotaisiin mahdollisuus estää terrorismirikokset kaikkia mahdollisia teknisiä tiedonhankintakeinoja hyväksikäyttäen.

Euroopan unionin OSA-neuvosto päätti 2. päivänä joulukuuta 2004 pitämässään kokouksessa pyytää EU:n jäsenmailta raportin vuoden 2005 kesäkuuhun mennessä, mihin toimenpiteisiin ne ovat ryhtyneet raportissa esitettyjen puutteiden korjaamiseksi. Tässä ehdotuksessa on otettu huomioon Euroopan unionin vertaisarviointiraportissa esitetyt vaatimukset.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Poliisilaki

1 luku. Yleiset säännökset

5 §. Toimenpiteen siirtäminen ja toimenpiteestä luopuminen. Pykälään esitetään lisättäväksi uusi 1 momentti, joka sisältäisi toimenpiteen siirtämistä koskevan säännöksen. Suorittaessaan poliisilain 3 luvussa tarkoitettuja tiedonhankintatoimenpiteitä poliisimiehelle annettaisiin oikeus siirtää tekeillä olevaan rikokseen puuttumista, milloin se on välttämätöntä tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi tai tiedonhankintatoiminnan tavoitteen turvaamiseksi.

Ehdotettua säännöstä sovellettaisiin vain 3 luvussa säädettyjen poliisin tiedonhankintaan liittyvien toimenpiteiden kuten tarkkailun, teknisen tarkkailun, telekuuntelun, valeoston ja peitetoiminnan yhteydessä. Näissä tapauksissa poliisimies voisi toiminnan paljastumisen estämiseksi tai toiminnan tavoitteen turvaamiseksi siirtää tekeillä olevaan rikokseen puuttumista. Jos peitetoimintaa suorittava poliisimies esimerkiksi ollessaan tiedonhankinnan kohteena olevan rikollisen kuljettamassa ajoneuvossa havaitsee liikennerikoksen tapahtuvaksi, tulee hänen voida siirtää tämän rikoksen paljastamiseen liittyviä toimenpiteitä peitetoiminnan paljastumisen estämiseksi.

Esitutkinna aloittamista ja toimittamista koskeviin esitutkintalain (449/1987) säännöksiin ei esitetä muutoksia.

Toimenpiteen siirtämisestä päättäisi toimenpidettä suorittava poliisimies tai hänen esimiehensä.

Myös pykälän otsikkoa esitetään muutettavaksi vastaamaan pykälään ehdotettua muutosta.

Nykyisen pykälän 1 ja 2 momentti jäisivät voimaan sellaisinaan ja ne sijoitettaisiin pykälän 2 ja 3 momentteiksi.

7 §. Poliisivaltuudet. Pykälään esitetään lisättäväksi uusi 3 momentti, joka sisältäisi opiskelevaa poliisimiestä koskevan säännöksen. Ehdotuksen mukaan poliisin perustut-

kintoa suorittavalla nuoremmalla konstaapelilla olisi poliisimiehelle kuuluvat valtuudet suorittaessaan poliisille kuuluvia tehtäviä ohjaajansa johdon ja valvonnan alaisena.

Poliisin perustutkinna suorittamiseen kuuluu työharjoittelujakso ja kenttätyöjakso. Sekä työharjoittelujakso että kenttätyöjakso on kiinteä osa poliisin perustutkintokoulutusta. Koulutusyksikön valinnassa pääpaino on opiskelijan koulutukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisessa. Jaksojen aikana opiskelijat nimitetään määräaikaisiin virkasuhteisiin nimikkeillä nuorempi konstaapeli, harjoittelija ja nuorempi konstaapeli, kenttätyöjakso. Sisäasiainministeriö on päätöksellään 27.6.2002 SM-2002-00895/Tu-43 vahvistanut poliisin työharjoittelun ja kenttätyöjakson toteutusohjelman. Toteutusohjelman mukaan Poliisikoulu suunnittelee ja koordinoi työharjoitteluun ja kenttätyöjaksolle sijoittamista yhteistyössä lääninhallitusten poliisiosastojen, liikkuvan poliisin johdon ja kihlakuntien poliisilaitosten johdon kanssa. Opiskelijan työharjoittelupoliisilaitos ja kenttätyöjaksoyksikkö suunnitellaan mahdollisuuksien mukaan samanaikaisesti.

Opiskeleva poliisimies on nimittävän poliisiyksikön johdon ja valvonnan alainen. Häneen sovelletaan valtion virkamieslainsäädännön määräyksiä ja valtion virkaehtosopimuksen mukaisia palvelussuhteen ehtoja sekä uuteen työntekijään yksikössä sovellettavia perehdyttämisohjelmia.

Poliisikoulu hankkii työharjoittelunsa aloitettaville poliisimiehille nuoremmen konstaapelin virkamerkin ennen työharjoittelujakson alkua. Virkamerkkiin merkitään sijoitusyksiköksi Poliisikoulu ja virkamerkki on voimassa kunnes poliisimies virkatutkinna suorittuaan tulee nimitetyksi vakinaiseen palveluspaikkaansa. Poliisimiehen jäädessä koulutuksen jälkeen ilman virkapaikkaa virkamerkki palautetaan Poliisikouluun.

Työharjoittelijat ja kenttätyöjakson aikana opiskelevat poliisimiehet suorittavat virkatehtäviä yksikkönsä johdon alaisena. Työharjoittelijat työskentelevät ohjaajaksi nimitetyn kokeneen poliisimiehen ohjeiden ja valvonnan alaisena. Kenttätyöjaksolla opiskeli-

jat suorittavat etäopintotehtävänsä Poliisikoulun ohjauksessa itsenäisesti ilman poliisiyksikön ohjausvelvoitetta ja valvontavastuuta.

Työharjoittelussa on kysymys opiskelusta poliisin perustutkinnon suorittamiseksi, jonka vuoksi harjoittelun suorittamiseksi nuoreman konstaapelin määräaikaiseen virkasuhteeseen nimitetyllä ei voi olla poliisimiehelle kuuluvia valtuuksia kuin ainoastaan silloin, kun hän suorittaa tehtäviä ohjaajansa johdon ja valvonnan alaisena.

9 a—9 e §. Poliisilakiin esitetään lisättäväksi 9 a—9 e §, joihin koottaisiin nykyisin pääasiassa poliisiasetuksessa olevia säännöksiä poliisimiehen oikeuksista ja velvollisuuksista. Uuden perustuslain myötä nykyinen sääntely ei enää ole oikealla säädöstatolla.

Virkamiehen oikeuksista ja velvollisuuksista säädetään valtion virkamieslaissa (750/1994). Poliisin tehtävät huomioon ottaen valtion virkamieslain säännökset eivät kaikilta osin ole riittäviä, jonka vuoksi poliisimiehen käyttäytymisestä (valtion virkamieslain 14 §), poliisimiehen sivutoimista (valtion virkamieslain 18 §) sekä poliisimiehen kunnosta ja ammattitaidosta (valtion virkamieslain 19 §) ehdotetaan säädettäväksi poliisilaisissa täsmällisemmin ja ankarammin, ottaen huomioon poliisimieheltä edellytettävät vaatimukset ja niiden ulottuminen myös vapaa-aikaan.

9 a §. Palvelukseen ilmoittautuminen. Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännökset poliisimiehen velvollisuuksista ilmoittautua palvelukseen. Pykälään ehdotetaan siirrettäväksi nykyisin poliisiasetuksessa olevat poliisimiestä koskevat palvelukseen ilmoittautumisvelvollisuudet. Säännöksiin sisältyisi nykyisin voimassa olevia poliisin työn erityisluonteesta johtuvia velvoitteita. Säännöksillä ei ole tarkoitettu laajentaa työaikalaain mukaisia velvoitteita, vaan työaikalaisissa säädettyjä työaikaan liittyviä rajoitussäännöksiä sovellettaisiin edelleen.

Ehdotettu 1 momentti vastaa asiasisällöltään poliisiasetuksen nykyistä 9 §:n 1 momenttia. Hälytysvalmiuden tehostamiseksi poikkeuksellisissa tilanteissa poliisimiehelle asetettaisiin velvollisuus ilmoittaa yhteydenottotietonsa yksikköön tavoitettavuuden varmistamiseksi.

Säännöksen 2 momentti vastaa asiasisällöltään poliisiasetuksen nykyistä 9 §:n 2 momenttia. Vakavalla yleistä järjestystä ja turvallisuutta vaarantavalla teolla tai tapahtumalla tarkoitetaan 1 momentissa mainittuja erityistilanteita ja vakavia järjestyshäiriöitä sekä niihin verrattavia tilanteita.

Ehdotettu 3 momentti vastaa asiasisällöltään poliisiasetuksen nykyistä 10 §:ää. Poliisin toimintakyvyn ylläpitämiseksi kaikissa tilanteissa poliisimiehelle asetettaisiin velvollisuus saapua määräyksestä palvelukseen myös vuosilomalla ollessaan.

Ehdotettu 4 momentti vastaa asiasisällöltään poliisiasetuksen nykyistä 11 §:ää. Poliisin toimintaan liittyvästä erityisestä syystä poliisimies voitaisiin määrätä olemaan tilapäisesti hälytysvalmiudessa ja saapumaan palvelukseen. Erityisenä syynä voitaisiin pitää esimerkiksi suurta yleisötapahtumaa tai poikkeuksellista henkilöstötilannetta. Tätä velvollisuutta ei poliisimiehellä olisi kuitenkaan vuosilomalla tai virkavapaana ollessaan.

9 b §. Poliisimiehen toimiminen avustajana tai asiamiehenä. Ehdotettu 1 momentti vastaa asiasisällöltään pääosin poliisiasetuksen nykyistä 12 §:n 1 momenttia. Voimassa olevan säännöksen mukaan poliisimies saa toimia rikoksesta epäillyn lähimaisensa avustajana ja asiamiehenä. Tässä ehdotuksessa evättäisiin kuitenkin poliisimieheltä oikeus avustaa epäiltynä olevaa lähiomaista niissä rikoksissa, joissa tällä olisi oikeus saada oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 2 luvussa mainittu puolustaja.

Pykälän 2 momentissa rajoitettaisiin poliisimiehen oikeutta toimia asianomistajan avustajana tai asiamiehenä, jos se voisi olla ristiriidassa hänen virkatehtäviensä kanssa. Näin muotoiltuna säännös olisi yhteneväinen kihlakunnansyyttäjistä annetun asetuksen (1015/1997) 11 §:n kanssa.

Poliisimiesviran hoitaminen edellyttää ehdotonta puolueettomuutta. Poliisimieheltä edellytettävää puolueettomuutta saattaisi vaarantaa muun kuin lähimaisen rikoksesta epäillyn puolesta toimiminen. Ulkopuolisen henkilön näkökulmasta tarkasteltuna myös epäillyn lähimaisen avustaminen törkeissä rikoksissa saattaisi vaarantaa poliisin puolueettomuutta. Tämän vuoksi ehdotetaan evät-

täväksi kokonaan poliisimiehen oikeus toimia epäillyn avustajana tai asiamiehenä niissä rikoksissa, joissa henkilöllä on oikeus saada puolustaja. Poliisimiehen lähiomaisen oikeusturvasta huolehdittaisiin näissä tilanteissa oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun säännösten mukaisesti.

Poliisimiehen puolueettomuutta saattaisi vaarantaa myös toimiminen asianomistajan avustajana tai asiamiehenä niissä tilanteissa, jos se voisi olla ristiriidassa hänen virkatehtäviensä kanssa. Muutoksen tarkoituksena on saattaa poliisimiehet samaan asemaan syyttäjien kanssa.

Oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 3 §:n 1 momentissa on säädetty, että virkamies alkoon olko asiamiehenä tai avustajana oikeudenkäynnissä, jos se on vastoin hänen virkavelvollisuuksiensa. Tästä säännöksestä voidaan jo nykyisin johtaa se yleinen sääntö, ettei etenään korkeammassa poliisivirassa oleva henkilö voi ryhtyä asiamieheksi varsinkaan rikosasioissa.

9 c §. Poliisimiehen käyttäytyminen. Voimassa olevan poliisiasetuksen 13 §:n 2 momentin mukaan poliisimiehen on virassa ja yksityiselämässään käyttäydyttävä siten, ettei poliisin arvo siitä kärsi. Säännös sääntelee paitsi käyttäytymistä virassa myös käyttäytymistä vapaa-aikana. Säännös asettaa poliisimiehelle vapaa-aikaan ulottuvan käyttäytymistä rajoittavan velvoitteen, minkä vuoksi säännös on välttämätöntä nostaa lakitasolle. Samalla ehdotetaan säädettäväksi nykyistä tarkemmin käyttäytymisvelvoitteen sisällöstä.

Poliisiasetuksessa käytettyä vanhahtavaa ilmaisua ”poliisin arvo” voidaan pitää sisällöltään epäselvänä. Sitä ei myöskään ole poliisilaissa mitenkään määritelty. Poliisin tehtävät on sen sijaan määritelty poliisilain 1 §:ssä. Tämän vuoksi tässä ehdotuksessa poliisin arvo on korvattu ilmauksella poliisin tehtävät.

Ehdotuksen mukaan poliisimiehen olisi virassa ja yksityiselämässään käyttäydyttävä siten, ettei hän ole omiaan vaarantamaan luottamusta poliisille kuuluvien tehtävien asianmukaiseen hoitoon.

Sopimattomana käyttäytymisenä pidettäisiin esimerkiksi poliisimiehen syyllistymistä rangaistavaksi säädettyyn tekoon. Esimerkik-

si syyllistymistä tieliikennelain (267/1981) rikkomiseen, ainakin vakavaan sellaiseen, voitaisiin pitää pykälässä mainittuna poliisimiehelle sopimattomana käyttäytymisenä, koska poliisimies samalla menettäisi uskottavuuttaan valvoa liikennesääntöjen noudattamista. Myös muuta sopimatonta menettelyä, kuten esimerkiksi toistuvaa juopottelua julkisella paikalla, voitaisiin pitää poliisimiehelle sopimattomaksi katsottavana käyttäytymisenä.

Arvioitaessa poliisimiehen sopimatonta käyttäytymistä on otettava huomioon myös hänen asemansa poliisihallinnossa. Esimerkiksi talousrikostutkintaa tekevän päällystöön kuuluvan poliisimiehen syyllistymistä veropetokseen voitaisiin arvioida ankarammin kuin miehistöön lukeutuvan, liikennevalvonnassa työskentelevän poliisimiehen tekemää vastaavaa tekoa.

Seuraamukset poliisimiehen sopimattomasta käyttäytymisestä määräytyisivät valtion virkamieslain mukaisesti.

9 d §. Sivutoimet. Säännöksen 1 momentissa esitetään rajoitettavaksi poliisimiehen oikeutta ottaa vastaan sivutoimia. Säännösehdotus merkitsee laajennusta nykyisiin poliisimiehen sivutoimia koskeviin rajoituksiin. Ehdotuksen mukaan pääsääntönä olisi, että poliisimies tarvitsisi sivutoimen harjoittamiseen aina luvan, ellei kysymys ole sellaisesta toiminnasta, josta hän ei voi kieltäytyä tai johon viranomaisen on hänet määrännyt. Sivutoimiluvan myöntämisen yhteydessä tulee ottaa huomioon poliisitoiminnan puolueettomuuden vaatimuksen lisäksi myös sivutoimisääntelyn yleinen lähtökohta, jonka mukaan sivutoimi ei saa esimerkiksi rasittavuutensa vuoksi estää tai haitata henkilöä hoitamasta asianmukaisesti virkaansa.

Säännöksen 2 momentissa esitetään rajoitettavaksi myös poliisimiehen oikeutta hoitaa sellaista yksittäistä vastikkeetonta tai vastikkeellista tehtävää, josta saattaisi aiheutua riski poliisin tehtäviin liittyvien oikeuksien ja velvollisuuksien kanssa. Tällainen tehtävä olisi esimerkiksi toimiminen muutoin kuin virkatehtävissä kokoontumislain (530/1999) mukaisten yleisötilaisuuksien turvallisuuspäällikkönä tai muissa poliisin tehtäviä läheisesti sivuavissa tehtävissä. Tällöin ei aina olisi kysymys varsinaisesta sivutoimesta.

Kyseistä tehtävää suorittavalla poliisimiehellä olisi samanaikaisesti poliisimiehen valtuudet ja velvollisuudet. Kansalaisen kannalta olisi vaikeaa tosiasiallisesti tietää, missä roolissa poliisimies toimisi kyseisessä tehtävässä. Sallittua ei myöskään olisi poliisimiehen vapaa-aikana poliisin toimialaan liittyvä liiketoiminnan luonteinen jatkuva tai toistuva konsultointi ja kouluttaminen.

Poliisin henkilöstöön kuuluvalle on säädetty yksityisistä turvallisuuspalveluista annetussa laissa (282/2002) kielto toimia vartijana. Vastaava säännös on tarkoitus sisällyttää myös järjestyksenvalvojana toimimisen osalta järjestyksenvalvojista annettuun lakiin (533/1999).

9 e §. Poliisimiehen kunto ja ammattitaito. Pykälä vastaa asiasisällöltään poliisiasetuksen nykyistä 13 §:n 3 momenttia. Pykälässä säädettäisiin työtehtävän edellyttämän kunnan ja ammattitaidon säilyttämisestä, joiden toteutumista työnantajan tulee myös työturvallisuuslain (738/2002) perusteella tukea ja valvoa. Kyse on nimenomaan määrättyyn työtehtävään liittyvän kunnan ja ammattitaidon tasosta. Jos poliisimiehen katsottaisiin laiminlyöneen tämän velvollisuutensa, tulisi hänet siirtää sellaiseen tehtävään, johon hänen kuntonsa ja ammattitaitonsa riittäisivät.

Säännöksen tarkoituksena olisi tähdentää ammattitaidon sekä niin henkisen kuin ruumiillisenkin kunnan merkitystä poliisitoiminnan tavoitteiden saavuttamisessa. Ehdotulla säännöksellä on liittymäkohtia valtion virkamieslain 14 §:n 1 momentissa säädettyyn virkamiehen velvollisuuteen suorittaa tehtävänsä asianmukaisesti. Kyse olisi kansalaisten turvallisuuteen ja oikeuksiin erityisesti vaikuttavien tehtävien asianmukaisen suorittamisen varmistamisesta erityisin kunto- ja ammattitaitovaatimuksin. Poliisimiehille esitetty vaatimus työtehtävien edellyttämästä kunnosta olisi laajempi ja tiukempi kuin valtion virkamieslain 19 §:ssä tarkoitettujen tehtävien hoitamisen terveydelliset edellytykset.

Eri työtehtävien edellyttämän kunnan ja ammattitaidon tasosta sekä kunnan mittaamiseen liittyvien testien järjestämisestä annettaisiin tarkemmat säännökset valtioneuvoston asetuksessa. Poliisimiesten kunto mitattaisiin säännöllisesti järjestettävissä kuntotesteissä.

2 luku. Toimivaltuussäännökset

20 §. Rikoksilta ja häiriöiltä suojaaminen. Pykälän 2 momentin käyttöalaa esitetään laajennettavaksi siten, että henkilö saataisiin poistaa paikalta myös, jos hän käyttäytymisellään aiheuttaa taikka hänen uhkauksistaan tai muusta käyttäytymisestään ja aiemmasta käyttäytymisestään vastaavassa tilanteessa voidaan päätellä todennäköisesti aiheuttavan huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle.

Pykälän 1 momentti antaa mahdollisuuden poistaa ja 3 momentin mukaisesti ottaa kiinni henkilö, jonka voidaan päätellä todennäköisesti syyllistyvän erilaisiin 1 momentissa mainittuihin rikoksiin. Ongelmana esimerkiksi mielenosoituksissa on ollut se, että vaikka henkilön voitaisiin päätellä todennäköisin syin syyllistyvän tekoon, joka tulisi aiheuttamaan välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle, ei henkilön ennakkoivan paikalta poistaminen ja mahdollinen kiinniotto ole ollut mahdollista.

Ennakoivan paikalta poistamissäännöksen soveltaminen edellyttää ensinnäkin, että henkilön uhkaukset ovat niin konkreettisia, että niiden perusteella voi tehdä johtopäätöksen henkilön todennäköisestä syyllistymisestä häiriön tai vaaran aiheuttamiseen. Ennakoivaa poistamissäännöstä sovellettaisiin myös tilanteessa, jossa henkilö on aikaisemmin aiheuttanut häiriötä tai vaaraa ja henkilön muusta käyttäytymisestä voidaan päätellä hänen todennäköisesti aiheuttavan tälläkin kertaa huomattavaa häiriötä ja välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Uhkan arvioinnissa tulisi kiinnittää huomiota ainakin henkilön liikkumiseen tilanteessa sekä hänen hallussaan oleviin häiriötä ja vaaraa aiheuttaviin esineisiin tai aineisiin.

22 §. Turvallisuustarkastus. Pykälän 3 momenttiin esitetään lisättäväksi täsmennys siitä, että tarkastus voitaisiin tehdä myös tilaisuuden järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämistä haittaavien esineiden ja aineiden löytämiseksi. Tämä on perusteltua erityisesti sen vuoksi, etteivät kyseiset järjestystä ja turvallisuutta haittaavat esineet ja aineet aina ole järjestyslain (612/2003) 9 §:ssä mainittuja vaarallisia esineitä tai kokoontumislain 23 §:ssä mainittuja kiellettyjä esineitä tai ai-

neita. Käytännön tilanteissa järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämistä on haitattu muun muassa erilaisilla kepeillä, verkoilla, itse tehdyillä panssarisuojilla ja auton renkailla. Myös naamioitumisvälineitä käytetään yleisesti mielenosoituksissa. Niiden käyttäminen vaikeuttaa henkilöiden tunnistamista ja joissakin tapauksissa ne saattavat aiheuttaa jopa psykologisesti pelkoa ja paniikkia yleisön joukossa ja siten vaarantaa tilaisuuden järjestystä ja turvallisuutta. Säännös oikeuttaisi siten mainituissa tilanteissa myös naamioitumisvälineiden poliisiin toimesta poisottamiseen.

Ehdotettu lisäys vastaisi sanamuodoltaan kokoontumislain 23 §:ssä käytettyä ilmaisua.

Pykälän 5 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että poliisimiehelle annettaisiin oikeus tarvittaessa ottaa tarkastettavalta pois esineet tai aineet, joilla voidaan aiheuttaa vaaraa yleisötilaisuuteen tai yleiseen kokoukseen osallistuvien turvallisuudelle tai haitata järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämistä.

Poliisilain 22 §:n nykyinen 3 momentti antaa poliisille oikeuden erityistä suojelua edellyttävään yleiseen kokoukseen, yleisötilaisuuteen tai muuhun vastaavaan tapahtumaan osallistuvien turvallisuuden varmistamiseksi tarkastaa tällaiseen tilaisuuteen saapuva tai sen välittömässä läheisyydessä oleskeleva henkilö ja hänen mukanaan olevat tavarat sen varmistamiseksi, ettei hänellä ole hallussaan sellaisia esineitä tai aineita, joilla voidaan aiheuttaa vaaraa tilaisuuteen osallistuvien turvallisuudelle.

Voimassa olevan 22 §:n 5 momentin mukaan saadaan tällaisessa tarkastuksessa ottaa tarkastettavalta kuitenkin pois ainoastaan vaaralliset esineet tai aineet. Poliisilla ei ole nykyisten säännösten voimassa ollessa oikeutta ottaa henkilöltä pois 3 momentissa mainittuja esineitä, vaikka niiden käyttämisen nimenomaisena tarkoituksena mielenosoituksissa on aiheuttaa vaaraa tai estää poliisin toiminta yleisön turvallisuuden varmistamiseksi, mutta ne eivät ole itsessään vaarallisia.

Momentissa ehdotettu esineiden ja aineiden haltuunotto edellyttäisi tarvetta. Tämä korostaa poliisimiehen harkintaa esineen tai aineen tilannekohtaisen vaarallisuuden arvioinnissa. Esineiden poisotto rajattaisiin koskemaan ainoastaan poliisilain 22 §:n 1 ja 3 momentissa

mainittuja tilanteita.

Haltuunotettujen esineiden ja aineiden osalta meneteltäisiin poliisilain 24 §:n mukaisesti.

Pykälän 4 momentin viittaus tuomioistuimen turvatarkastuksiin ehdotetaan tarpeettomana kumottavaksi ja nykyinen 5 momentti ehdotetaan siirrettäväksi pykälän 4 momentiksi.

22 a §. *Vieraan valtion virkamiehen toimivaltata.* Schengenin sopimuksen mukaan toimivaltaisia virkamiehiä suorittamaan rikosentekijän verestä takaa-ajoa ovat muutkin virkamiehet kuin poliisimiehet. Suomessa poliisimiesten lisäksi toimivaltaisia virkamiehiä ovat rajavartio- ja tullimiehet. Pykälän sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan Schengenin sopimuksen sisältöä. Pykälässä käytettäisiin poliisimies sanan tilalla ilmaisua toimivaltainen virkamies.

Lisäksi esitetään, että pykälässä selvyuden vuoksi viitattaisiin jatkossa vain Schengenin sopimuksen takaa-ajoa koskevaan 40 artiklaan ja että pykälästä näin ollen poistettaisiin viittaus sopimuksen tarkkailua koskevaan 41 artiklaan.

Myös pykälän otsikkoa esitetään muutettavaksi vastaamaan pykälään ehdotettua muutosta.

22 b §. *Turvatarkastus.* Turvatarkastusten suorittamisesta poliisin tiloihin saapuvalla henkilölle ei ole nimenomaista säännöstä. Tarkastuksia on kuitenkin tehty niin kutsutun isännänvaltaperiaatteen mukaisesti eli tilan haltija on pitänyt oikeutenaan päättää siitä, ketkä tiloihin päästetään ja asetetaan heille pääsyvaatimuksia, esimerkiksi suostuminen turvatarkastuksen kohteeksi. Poliisin tiloihin pyrkivällä henkilöllä on yleensä aina perusteltu syy päästä hoitamaan asiansa poliisin kanssa. Tämän vuoksi ei voida pitää oikeudellisesti tyydyttävänä nykyistä olotilaa, jossa laissa ei ole selkeitä säännöksiä turvatarkastusten suorittamisesta.

Poliisilakiin ehdotetaan otettavaksi uusi pykälä, joka sisältäisi säännökset poliisilaitoksissa ja muissa poliisin toimitiloissa järjestettävistä turvatarkastuksista. Turvatarkastusten käynnistämiseen ovat antaneet aiheutta poliisin henkilöstöön ja toimitiloihin kohdistuneet uhat. Turvatarkastuksilla turvattaisiin siten myös perusoikeutena turvattua henki-

löstön henkilökohtaista turvallisuutta, joka kuuluu osana henkilökohtaisen koskemattomuuden suojaan.

Esimerkiksi Helsingin kärjäoikeudessa suoritettavien asiakkaiden turvatarkastusten yhteydessä kärjäalossa vierailevilta henkilöiltä kerätään vuositasolla useita satoja teräaseita, useita kymmeniä kaasusumuttimia, muutamia ampuma-aseita, satakunta ruiskua sekä neuloja. Koska asiakaskunta poliisissa ja kärjäoikeuksissa on suurelta osin samaa, voidaan arvioida, että päivittäisissä kuulustelutilanteissa tutkijoiden huoneissa käy henkilöitä, joilla on hallussaan hengelle ja terveydelle vaarallisia esineitä ja aineita.

Pykälän 1 momentin mukaan turvatarkastuksia voitaisiin järjestää poliisin eri yksiköissä. Turvatarkastuksilla pyritään huolehtimaan pykälän tarkoittamissa virastoissa työskentelevien tai asioivien henkilöiden turvallisuudesta. Turvatarkastukset edesauttavat yleisen järjestyksen ylläpidossa. Turvatarkastuksilla suojataan myös virastoa ja siellä olevaa omaisuutta tahalliselta vahingoittamiselta.

Turvatarkastuksia tehdään myös tuomioistuimissa, lentokentillä ja ydinvoimaloissa, missä turvatarkastus perustuu tuomioistuinten, lentokenttien tai ydinvoimalaitosten turvallisuutta koskevien erityislakien säännöksiin.

Pykälän 2 momentin mukaan turvatarkastuksen järjestämisestä päättäisi kunkin poliisiyksikön päällikkö. Päätös tehtäisiin siinä järjestyksessä kuin päätökset kussakin yksikössä yleensäkin tehdään.

Ehdotetun pykälän 3 momentissa säädettäisiin turvatarkastuksen kohteista. Sen mukaan kaikki virastoon saapuvat henkilöt voitaisiin tarkastaa samoin kuin heillä olevat tavarat. Poliisiyksikön päällikkö voisi kuitenkin aina päättää, missä laajuudessa turvatarkastuksia poliisiyksikössä toimitetaan.

Pykälän 4 momenttiin sisältyisivät säännökset henkilöistä, jotka voivat toimia turvatarkastajina. Ehdotuksen mukaan turvatarkastajana voisi aina toimia poliisimies. Poliisin poliisimiesvoimavarat eivät kuitenkaan riitä ainakaan säännönmukaisesti toimitettaviin turvatarkastuksiin. Käytännössä turvatarkastuksen toimittaminen poliisimiesten toimesta rajoittuneekin yksittäisten tapausten yhtey-

dessä toimitettaviin turvatarkastuksiin tai sellaisiin tilanteisiin, joissa tarkastus toimitetaan esimerkiksi pommiuhkauksen tai muun vakavaa vaaraa koskevan uhkauksen vuoksi ja joissa poliisimiesten erityisvaltuudet ovat välttämättömiä.

Turvatarkastajana voisi toimia myös muu viraston palveluksessa oleva henkilö edellyttäen, että hän on saanut tehtävään koulutuksen. Koulutuksen tarkoituksena on turvata se, että turvatarkastajana toimivalla henkilöllä on tarvittavat tekniset taidot ja hän tietää valtuudet, jotka hänellä on tehtävässään, samoin kuin tarkastettavan henkilön oikeudet. Ehdotetun 22 f §:n nojalla sisäasiainministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä järjestettävästä koulutuksesta. Käytännössä turvatarkastajina voisivat toimia vartijan tai vahtimestarin tai vastaavan tehtäviä hoitavat henkilöt.

Ehdotuksen mukaan turvatarkastajana voisi toimia muukin kuin viraston palveluksessa oleva henkilö, jos hän on poliisin tähän tehtävään hyväksymä. Säännös vastaisi tältä osin turvatarkastuksista lentoliikenteessä annetun lain (305/1994) 9 §:n 2 momenttia ja turvatarkastuksista tuomioistuimissa annetun lain (1121/1999) 4 §:n 2 momenttia. Poliisin hyväksyminen annettaisiin nimenomaan turvatarkastajan tehtävään. Poliisin tehtävänä olisi arvioida henkilön luotettavuus ja soveltuvuus tehtävään. Silloin kun virasto hankkii turvatarkastukset ostopalveluna, turvatarkastajina toimitettiin käytännössä yleensä vartioliikkeen työntekijät.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin vähemmän haitan periaatteen noudattamisesta. Turvatarkastuksesta aiheutuu väistämättä jonkin verran haittaa ennen muuta sen kohteena oleville henkilöille. Turvatarkastus voi hidastuttaa henkilöiden sisäänkäyntiä virastoihin ja aiheuttaa joskus viivästystä asioiden käsittelylle. Pykälässä ilmaistaisiin yleinen periaate, jonka mukaan turvatarkastus on suoritettava niin, ettei siitä aiheudu tarpeetonta haittaa tarkastettavalle henkilölle tai vahinkoa omaisuudelle. Turvatarkastus on siten järjestettävä niin, että siitä aiheutuva haitta on mahdollisimman vähäinen. Turvatarkastustoimenpiteet tulee suorittaa mahdollisimman sujuvasti ottaen huomioon käytävissä olevat tekniset laitteet, turvatarkastajien

määrä ja muut olosuhteet. Esimerkiksi silloin kun on ennalta tiedossa, että tarkastettavien henkilöiden määrä on poikkeuksellisen suuri, turvatarkastajia tulee olla niin monta, että voidaan välttyä ruuhkautumiselta ja olennaisilta viivytyksiltä asioiden käsittelylle.

Vähimmän haitan periaatteeseen voidaan katsoa sisältyvän myös sen, että turvatarkastus on suoritettava hienotunteisesti. Jos turvatarkastuksessa on esimerkiksi syytä tarkastaa henkilön mukana olevan laukun sisältö, tarkastus tulee toimittaa niin, ettei laukun sisältö paljastu muille henkilöille.

22 c §. Turvatarkastuksen suorittaminen. Pykälään sisältyisivät säännökset siitä, miten ja missä tarkoituksessa turvatarkastus suoritetaan. Turvatarkastuksen tavoitteena on selvittää, ettei virastoon saapuvalla henkilöllä ole mukanaan sellaisia esineitä tai aineita, joilla voidaan aiheuttaa vaaraa turvallisuudelle tai järjestykselle taikka joita voidaan käyttää omaisuuden vahingoittamiseen. Tarkastus toimitettaisiin ensisijaisesti metallinilmaisimella tai muulla sellaisella teknisellä laitteella. Virastoon saapuva henkilö voitaisiin määrätä kulkemaan porttimaisen metallinilmaisimen kautta. Henkilö voitaisiin tarkastaa myös käsikäyttöistä metallinilmaisinta käyttäen. Jos virastossa on käytettävissä läpivalaisulaite tai muu vastaava laite, sitä saataisiin käyttää henkilön mukana olevien tavaroitten tarkastamiseen. Tavaroiden tarkastus voitaisiin tarvittaessa toimittaa myös muulla tavoin kuten esimerkiksi avaamalla henkilön mukana oleva laukku ja käymällä sen sisältö läpi.

Turvatarkastajalla olisi oikeus tarkastaa henkilö vaaran tai vahingon aiheuttamiseen tarkoitettujen esineiden tai aineiden löytämiseksi, jos on perusteltua syytä epäillä, että henkilöllä on sellainen mukanaan. Perusteltu epäily voi syntyä esimerkiksi henkilön uhkaavan tai väkivaltaisen käyttäytymisen tai muuten turvatarkastajan näköhavainnon taikka metallinilmaisimen käytön perusteella. Turvatarkastajalla olisi tällöin oikeus tutkia, mitä henkilöllä on vaatteissaan tai muuten yllään. Toimenpide olisi sisällöltään samanlainen kuin pakkokeinolain 5 luvun 9 §:ssä tarkoitettu henkilöntarkastus. Virastoissa, joissa ei ole käytössä metallinilmaisinta, turvatarkastustoimenpiteenä tulisi kysymykseen henki-

löntarkastus aina silloin, kun siihen ilmenee perusteltu syy. Varsinkin jos henkilöntarkastus on perusteellinen, toimintaa ohjaa sama asiallisuuden vaatimus kuin kaikessa muusakin poliisitoiminnassa.

22 d §. Turvatarkastuksessa löydettyjen esineiden haltuunotto. Ehdotetun pykälän mukaan turvatarkastajalla olisi oikeus ottaa pois henkilön mukana oleva esine tai aine, jolla voidaan aiheuttaa vaaraa turvallisuudelle tai järjestykselle tai jolla voidaan vahingoittaa omaisuutta. Lisäksi sellaiset esineet ja aineet, joiden hallussapito on kielletty, voitaisiin ottaa pois. Henkilöltä voitaisiin ottaa pois esimerkiksi ampuma-aseet, räjähdysaineet ja teräaseet sekä muut vastaavat esineet ja aineet kuten lyömäaseet. Myös asejäljittämät voitaisiin ottaa pois, koska niillä uhaten voidaan vaarantaa turvallisuutta ja järjestystä.

Turvatarkastuksen yhteydessä henkilöltä pois otetun esineen osalta meneteltäisiin siten kuin järjestykselain 21 §:ssä ja poliisilain 24 §:ssä on säädetty. Esine tai aine olisi kuitenkin palauttava tarkastetulle henkilölle hänen poistuessaan virastosta, jos palauttamiseen ei ole lain mukaan estettä. Esimerkiksi poisotetut työkalut voitaisiin yleensä palauttaa. Turvatarkastuksen yhteydessä mahdollisesti aiheutuvan henkilö- tai esinevahingon korvaaminen määräytyisi vahingonkorvauslain (412/1974) mukaisesti.

22 e §. Voimakeinojen käyttö turvatarkastuksessa. Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännökset tilanteesta, jossa henkilö kieltäytyy turvatarkastuksesta. Ehdotuksen mukaan turvatarkastajalla olisi oikeus poistaa tällainen henkilö poliisin toimitiloista. Ehdotuksen mukaan turvatarkastukseen alistuminen ei olisi tämän säännöksen nojalla sinänsä pakollista, vaan henkilöllä olisi aina oikeus kieltäytyä tämän säännöksen nojalla suoritettavasta turvatarkastuksesta. Lähtökohtana kuitenkin olisi, että turvatarkastukseen alistuminen on edellytys poliisin toimitiloihin pääsylle. Mikäli henkilö kieltäytyisi turvatarkastuksesta, turvatarkastajalla olisi oikeus poistaa henkilö poliisin toimitiloista. Poistaminen ei kuitenkaan olisi aina välttämätöntä, vaan turvatarkastaja voisi käyttää harkintavaltaansa. Jos henkilö on nimenomaisesti kutsuttu saapuvaksi virastoon, hänen poistamisestaan

päättää kuitenkin aina kutsun antaja.

Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös myös voimakeinojen käytöstä. Henkilön poistamiseksi poliisin toimitiloista turvatarkastajalla olisi oikeus käyttää sellaisia voimakeinoja, joita henkilön käyttäytyminen ja muut olosuhteet huomioon ottaen voidaan pitää puolustettavina. Luvallista olisi henkilön poistamiseksi tarpeellinen voimankäyttö. Voimakeinoinhin turvautuminen voi olla tarpeellista vain, jos henkilö ei vapaaehtoisesti noudata turvatarkastajan kehotusta poistua paikalta.

Poliisin palveluksessa oleva muu kuin virkamies ja 22 b §:n 4 momentissa tarkoitettu poliisin hyväksymä turvatarkastaja eivät kuitenkaan saisi käyttää voimakeinoja henkilön poistamiseksi poliisin toimitiloista, ellei muusta lainsäädännöstä muuta johdu.

Vastuuvapausperusteesta ja rangaistusvastuun lievennyksestä voimakeinojen käytön lioittelussa säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

22 f §. *Turvatarkastusta koskevat tarkemat säännökset.* Ehdotuksen mukaan sisäasiainministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä turvatarkastustoimien teknisestä toteuttamisesta ja turvatarkastusten käytännön järjestämisestä sekä järjestettävästä koulutuksesta.

3 luku. **Tiedonhankintaa koskevat säännökset**

28 §. *Määritelmät.* Säännöksen 1 momentin 1 kohdan teknisen valvonnan määritelmään ehdotetaan tehtäviksi täsmennykset siitä, että teknisellä valvonnalla tarkoitettaisiin jatkuvaa tai toistuvaa toimintaa ja että se voisi kohdistua myös ajoneuvoon. Jatkuvuutta tai toistuvuutta koskevan ilmaisun lisäyksellä pykälätekstiin yhdenmukaistetaan teknisen valvonnan määritelmä saman pykälän 2, 3 ja 4 kohtien kanssa. Ajoneuvon lisääminen valvottavien luetteloon selkeyttäisi nykykäytäntöä sikäli, että nykyisen lain sanamuotoa on joskus tulkittu siten, että ajoneuvon tekninen valvonta, silloin kun se ei varsinaisesti kohdistu ajoneuvon kuljettajaan, jää poliisilain sääntelyn ulkopuolelle.

Lain 28 §:n 1 momentin 4 kohdassa säädetään peitetoiminnan määritelmästä. Säännök-

sessä todetaan, että peitetoiminta on jatkuvaa tai toistuvaa tiettyyn henkilöön tai henkilöryhmään taikka tämän toimintaan kohdistuvaa tiedonhankintaa ja soluttautumista, jossa tiedonhankinnan ja soluttautumisen paljastumisen estämiseksi käytetään harhauttavia tai peiteltyjä tietoja tai rekisterimerkintöjä taikka valmistetaan tai käytetään vääriä asiakirjoja.

Momentin 4 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi niin, että määritelmästä poistetaan viimeinen lause, jossa säädetään tiedonhankinnan ja soluttautumisen paljastumisen estämiseksi mahdollisista keinoista. Säännöksen tämä kohta ehdotetaan siirrettäväksi uuteen 33 a §:ään, missä säädettäisiin yleisesti poliisin tiedonhankinnan paljastumisen estämisestä.

Lisäksi ehdotetaan, että peitetoiminta määriteltäisiin jatkossa niin, että se olisi jatkuvaa tai toistuvaa henkilöön tai henkilöryhmään taikka tämän toimintaan kohdistuvaa tiedonhankintaa soluttautumalla. Määritelmästä poistettaisiin edellytys tiettyyn henkilöön tai henkilöryhmään kohdistuvasta tiedonhankinnasta. Muutoksella pyrittäisiin ainoastaan selkeyttämään säännöksen sisältöä niin, että siitä yksiselitteisesti käy ilmi tiedonhankinnan kohteen yksilöinnille asetetut edellytykset. Määritelmäsäännös ei siten edellytä, että kohteena oleva henkilö tai henkilöryhmä kyetään nimeämään tai yksilöimään esimerkiksi fyysisiltä ominaisuuksiltaan, vaan riittävää on, että henkilö tai henkilöryhmä voidaan yksilöidä esimerkiksi hänen toimintansa tai sen toiminnan kautta. Koska peitetoiminnan eräänä tavoitteena on selvittää rikollisorganisaation rakenteita ja siinä toimivia henkilöitä, olisi perusteetonta, että tällaisen selvittämistyön edellytyksenä olisi tieto esimerkiksi henkilön nimestä.

Lain 28 §:n 1 momentin 5 kohdassa säädetään valeoston määritelmästä. Säännöksessä todetaan, että valeosto on poliisin tekemä ostotarjous laittomasti hallussa tai kaupankäynnin kohteena olevan esineen, aineen tai omaisuuden hallussapidon tai siihen kohdistuvan kaupankäynnin taikka esineen, aineen tai omaisuuden laittoman valmistuksen estämiseksi, paljastamiseksi taikka edellä tarkoitettun esineen, aineen tai omaisuuden löytämiseksi taikka rikoksella saadun hyödyn ta-

kaisin saamiseksi.

Momentin 5 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi niin, että se ei sisältäisi mainintaa sellaisista seikoista, jotka luontevasti kuuluvat ja jo sisältyvät voimassa olevaan valeoston edellytyksiä koskevaan 31 b §:ään. Määritelmäsäännökseen sisällytettäisiin jatkossa enää maininta siitä, että valeosto on poliisin tekemä ostotarjous tai osto rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi tai rikoksella saadun hyödyn takaisin saamiseksi. Tarvetta luetella erikseen mahdollisuuksista kohdentaa valeosto esimerkiksi laittomasti hallussa pidettyyn esineeseen ei ole, koska laitton hallussapito jo sinällään yleensä täyttää rikoksen tunnusmerkistön ja sisältyy edellytykseen rikosten estämisestä, paljastamisesta ja selvittämisestä. Erikseen on kuitenkin tarve mainita rikoksella saadun hyödyn takaisin saaminen.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan täsmennettäväksi 5 kohdan määritelmää niin, että se tehostaa valeoston käyttöä sille voimassa olevaa lainsäädäntöä koskevassa hallituksen esityksessä (HE 34/1999 vp) asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Valeoston tavoitteeksi asetettiin tarjolla olevan huumausaineen määrään vaikuttaminen saamalla takavarikoiduksi ja pois markkinoilta mahdollisimman paljon laittomia huumausaineita. Lisäksi katsottiin, että valeoston avulla voitaisiin saada tietoa huumausaineen jakelukanavista, maksuyhteyksistä sekä taustalla toimivasta organisaatiosta.

Määritelmän osalta on edellä mainitussa hallituksen esityksessä todettu, että valeosto merkitsee ostotarjouksen esittämistä laissa tarkemmin määritellyissä tilanteissa. Lisäksi on todettu, että myös muut normaalisti kaupankäyntiin kuuluvat kauppaneuvottelu- ja valmisteluvaiheet ennen varsinaisen ostotahdonilmaisun esittämistä kuuluisivat valeoston määritelmään.

Säännösten voimaantulon jälkeen saatujen käytännön kokemusten perusteella on havaittu, että valeostolla on tärkeä merkitys rikollisuuden estämisessä, paljastamisessa ja selvittämisessä. Käytäntö on kuitenkin osoittanut myös tiettyjä voimassa olevassa lainsäädännössä olevia puutteita, jollaisiksi valeoston osalta on koettu erityisesti menetelmän suhteellisen suppea määritelmä.

Verrattaessa voimassa olevaan lakiin sisäl-

tyvää valeoston määritelmää sellaisiin käytännön tilanteisiin, missä valeostoa todennäköisimmin käytetään, kuten huumausainerikollisuuden estämisessä, paljastamisessa tai selvittämisessä, voidaan todeta, että määritelmä ei täysin vastaa käytännön vaatimuksia. Valeostossa, aivan kuten peitetoiminnasakin, on tärkeää luottamuksen rakentaminen ostajan ja myyjän välille. Myyjä ei ostajan ensimmäisen yhteydenoton jälkeen ole valmis myymään täysin entuudestaan ontematomalle ostajalle suuria määriä laittomasti hallussa pitämiään aineita, vaan ostajan täytyy kyetä vakuuttamaan myyjä ostokyvustään sekä -halustaan. Huumausainerikollisuuden osalta tämä edellyttää usein sitä, että ostaja ostaa niin kutsutun näyte-erän todetakseen, vastaako aine ostajan vaatimuksia. Vasta tämän jälkeen voidaan tehdä suurempaa erää koskeva ostotarjous. Nykyinen valeoston määritelmä ei kuitenkaan yksiselitteisesti mahdollista edellä mainittua menettelyä.

Myöskään huumausaineorganisaation rakennetta ja sen toimintaa ei voida selvittää pelkkä ostotarjous esittämällä. Mikäli sama ostaja esittää useampia tarjouksia eri henkilöille lainkaan ostamatta edes näyte-eriä, ei ole todennäköistä, että tällaisella menettelyllä voidaan hankkia tietoa huumausaineorganisaation rakenteesta ja varsinkaan sen päätehtävistä. Ostaja ei ole uskottava, eikä häntä näin ollen esitellä sellaisille organisaatioon kuuluville henkilöille, jotka myyvät suurempia ainemääriä. Ostotarjousta voidaankin pitää eräällä tavalla kertaluonteisena keinona niin, että sen avulla voidaan saada selville esimerkiksi pieniä huumausainemääriä myyviä henkilöitä, jotka myyvät ainetta rajoittamattomalle henkilötaholle vain rahoittaakseen omaa huumausaineiden käyttöään.

Edellä kuvatut tilanteet osoittavat selkeästi, että valeoston voimassa oleva määritelmäsäännös asettaa valeostolle sellaisia rajoituksia, jotka tosiasiallisesti estävät toiminnalle asetettujen tavoitteiden ja päämäärien saavuttamisen. Voidaankin pitää perusteluna, että valeoston määritelmää täsmennetään ja selkeytetään niin, että valeostossa on mahdollista myös todellisuudessa ostaa laittomasti hallussa pidettyjä tai kaupattuja esineitä, aineita tai omaisuutta. Pääsääntöisesti ostamisen sisältävät tilanteet tulisivat liittyvän väären-

nys- ja huumausainerikollisuuden estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen juuri edellä mainittujen näyte-erien ostamisen muodossa.

Määritelmän laajentaminen mahdollistaisi sen, että valeostaja voisi olla läsnä rikollisessa maailmassa ja soveltaa edes jossain määrin samoja ”pelisääntöjä”, joita rikollisetkin noudattavat. Tällä on olennainen merkitys myös valeostajan turvallisuuden kannalta. Erityisesti on kuitenkin korostettava, että yllyttäminen rikolliseen toimintaan on valeostossa ehdottomasti kielletty. Ehdotetulla uudistuksella ei ole myöskään tarkoitus muuttaa valeoston poikkeuksellista luonnetta poliisin toimenpiteenä.

Valeoston osalta on lisäksi huomioitava, että jo nyt lainsäädännön mahdollistaman ostarjouksen ja todellisen oston välinen oikeudellinen rajanveto on tulkinnanvarainen. Tulkinnanvaraista on se, koska todellisen oston voidaan katsoa tapahtuneen esimerkiksi tilanteessa, missä esitetään useita tarjouksia ja niihin liittyviä vastatarjouksia. Tietynlaiset tahdonilmaisut ja teot myyjän ja ostajan välillä voivat tosiasiallisesti jo merkitä, että vaikka puhuttaisiinkin ostarjouksesta, tilanne voitaisiin kokonaisuutena arvioiden tulkita jo ostoksi. Näin siitä huolimatta, että hallituksen esityksessä (HE 34/1999 vp) on todettu, että valeostoa ei suoranaisesti pidettäisi varallisuusoikeudellisista oikeustoimista annetun lain (228/1929) mukaisena sopimuksen tekemisenä todellisiin ostarjouksiin, vaan julkisen vallankäytön muotona. Selvyyden vuoksi on syytä kuitenkin selkeyttää valeostoa koskevaa määritelmäsäännöstä ehdotetulla tavalla.

Lopuksi on syytä todeta, että valeostossa on kansainvälisesti vertaillen varsin yleisesti mahdollistettu juuri näyte-erien osto. Tämän on katsottu ikään kuin jo kuuluvan valeoston luonteeseen. Koska kansainvälisen ja varsinkin Euroopan unionin laajuisen yhteistyön tehostaminen edellyttää eri valtioiden lainsäädäntöjen ja käytäntöjen tietynasteista lähentymistä, voidaan katsoa, että tämä edellyttää myös valeostoa koskevan määritelmäsäännöksen laajentamista esitetyllä tavalla kansallisessa lainsäädännössämme. Koska juuri kansallinen lainsäädäntö määrittää valeostajan toimivaltuudet, on varsinkin kan-

sainvälistä oikeusapua annettaessa merkitystä sillä, millaiset toimivaltuudet oikeusapua pyytävän ja sitä antavan valtion viranomaisilla on.

Valeoston määritelmän täsmentämisestä, mutta myös ehdotukseen sisältyvästä tiedonhankinnan paljastumisen estämisestä koskevasta 33 a §:stä, johtuen on katsottu tarpeelliseksi nostaa valeostoa koskevaa päätöksentekotasoa sekä lisätä valeoston valvontaa ehdotetusta 32 a §:stä ilmenevin tavoin. Tältä osin tarkemmat perustelut esitetään 32 a §:n sekä 33 a §:n perusteluiden yhteydessä.

Kohdan 6 sanamuoto ehdotetaan yhdenmukaistettavaksi pakkokeinolain 5 a luvun 1 §:n kanssa.

Televalvontaluvan yksilöintiä perusteena ehdotetaan käytettäväksi pakkokeinolain tapaan nykyisen teleliittymän lisäksi teleosoitetta, jolla tarkoitettaisiin muun muassa sähköpostiosoitetta. Teleosoite voisi olla myös esimerkiksi ip-osoite, henkilön käyttämä käyttäjätunnus ja salasana tai mikä tahansa televerkossa välittyvä tieto, jonka avulla teleyhteyden osapuolet voidaan yksilöidä. Lisäksi televalvontaa voisi kohdistaa nykyiseen tapaan myös tiettyyn telepäätelaitteeseen.

Pykälän uudeksi 7 kohdaksi ehdotetaan lisättäväksi telekuuntelun määritelmä. Telekuuntelun määritelmä olisi sama kuin pakkokeinolain 5 a luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa käytetty.

Telekuuntelulla tarkoitettaisiin siten yleisen tai muun viestintämarkkinalain soveltamisalaan kuuluvan televerkon kautta teleliittymään, teleosoitteeseen taikka telepäätelaitteeseen tulevan taikka siitä lähtevän viestin kuuntelua tai tallentamista salaa viestin sisällön selvittämiseksi.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 8 kohta, missä säädettäisiin tietolähdetoiminnan määritelmästä. Määritelmän mukaan tietolähdetoiminnalla tarkoitettaisiin tietojen hankintaa käyttämällä tietolähteenä poliisihallinnon ulkopuolista henkilöä.

Voimassa olevaan lainsäädäntöön ei sisälly tietolähdetoimintaa määritteleviä säännöksiä, vaikka tietolähteenä toimivia henkilöitä on perinteisesti käytetty poliisin toiminnassa. Toisaalta on huomattava, että joissakin lainvalmisteluasiakirjoissa, muun muassa poliisilain uudistamista koskevassa hallituksen esi-

tyksessä (HE 34/1999 vp) on useita mainintoja tietolähteiden käytöstä. Lisäksi joistakin säännöksistä käy välillisesti ilmi poliisin mahdollisuus tietolähteiden käyttöön. Tällainen säännös on esimerkiksi vaitiolo-oikeutta koskeva poliisilain 44 §. Vaikka tietolähteiden käytöstä mainitaankin esimerkiksi valmisteluasiakirjoissa, voidaan pitää puutteena sitä, että toimintaa ei ole selkeästi säännelty poliisin toimintaa ja toimintamenetelmiä sääntelevässä laissa, varsinkin kun yleisesti on katsottu, että kaiken viranomaistoiminnan tulee perustua laista selkeästi ilmeneviin toimintamahdollisuuksiin.

Tietolähteillä tarkoitetaan yleisesti kaikkia sellaisia henkilöitä, jotka ovat poliisihallinnon ulkopuolisia. Tämän lisäksi tietolähteet saattavat olla henkilöitä, joilla itsellään on rikollista taustaa tai muutoin kiinteä yhteys rikolliseen toimintaan esimerkiksi siten, että he ovat rikollisen lähipiiriin kuuluvia henkilöitä.

Tietolähdettä käytetään määritelmäsäännöksen mukaisesti juuri tiedonhankintaan. Tietolähde voi hankkia poliisin ennalta pyytämiä tietoja tai luovuttaa poliisille tietoa, jota hänellä jo entuudestaan on. Tietolähdettä voidaan käyttää varsin laajasti. Tällaisten henkilöiden avulla on mahdollista saada tietoa niin järjestäytyneen rikollisuuden osalta kuin niin kutsuttuihin massarikoksiin liittyen. Tietolähteiden merkitys korostuu myös vasta valmisteilla olevia rikoksia koskevien tietojen osalta. Rikostorjunnallisten tehtävien lisäksi tietolähdettä voidaan käyttää myös muissa poliisin tehtävissä, kuten esimerkiksi järjestyshäiriöiden torjunnassa.

30 a §. *Vieraan valtion virkamiehen suorittama tarkkailu.* Pykälän mukaan Schengenin säännöstöä soveltavan valtion toimivaltaisella virkamiehellä on oikeus jatkaa maansa alueella alkanutta, rikoksen selvittämiseksi tapahtuvaa henkilön tarkkailua tai teknistä tarkkailua Suomen alueella, mikäli suomalainen poliisimies tai toimivaltansa rajoissa rajavartiomies tai tullimies ei voi välittömästi jatkaa tarkkailua tai teknistä tarkkailua Suomen alueella.

Nykyistä pykälää ehdotetaan laajennettavaksi siten, että ulkomailla alkanutta tarkkailua voisi Suomessa suorittaa muukin vieraan valtion toimivaltainen virkamies kuin poliisimies. Laajennus toteuttaisi nykyistä pa-

remmin Schengenin säännöstön tavoitteita.

Pykälään esitetään lisättäväksi ulkomailla alkanutta tarkkailua mahdollisesti jatkavaksi viranomaiseksi suomalaisen poliisimiehen rinnalle suomalainen rajavartio- ja tullimies, koska myös heillä on toimivaltansa rajoissa oikeus suorittaa tarkkailua ja teknistä tarkkailua Suomen alueella. Schengenin sopimuksen mukaisessa rajan yli tapahtuvassa tarkkailussa on Suomessa keskusviranomaisena keskusrikospoliisi, joka on myös vastuussa tarkkailun suorittamisen jatkamisesta Suomessa. Keskusrikospoliisi voi siirtää tarkkailun suorittamisen poliisin muille yksiköille tai PTR-yhteistyön puitteissa tulli- tai raja-valtiolaitokselle.

Lisäksi esitetään, että pykälässä viitattaisiin jatkossa vain Schengenin sopimuksen tarkkailua koskevaan 41 artiklaan ja että pykälästä näin ollen poistettaisiin viittaus sopimuksen takaa-ajoa koskevaan 40 artiklaan.

Myös pykälän otsikkoa esitetään muutettavaksi vastaamaan pykälään ehdotettua muutosta.

31 §. *Teknisen tarkkailun edellytykset.* Pykälän teknistä kuuntelua koskevan 3 momentin soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavan kattamaan myös rikoslain 34 a luvun 2 §:ssä rangaistavaksi säädetyn terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelun. Terroriteoilla on yleensä erittäin tuhoisat vaikutukset, mistä syystä on erityisen tärkeää, että kyseisten tekojen valmistelu tulee viranomaisten tietoon mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Siten on perusteltua, että poliisilla olisi oikeus tekniseen kuunteluun pyrittäessä ennalta estämään ja paljastamaan jo terroristimirikoksen valmistelua.

Pykälän 4 momentissa säädetään teknisestä tarkkailusta niin kutsutussa rynnäkkötarkkailutilanteessa. Säännöksestä ehdotetaan poistettavaksi ajallinen kytkentä välittömästi poliisitoimenpidettä edeltävään aikaan tai toimenpiteen aikaan, mutta edelleenkin edellytetään kohta päätä uhkaavaa erittäin vakavaa tilannetta.

Tällainen tarkkailu olisi ehdotuksen mukaan sallittua ainoastaan hyvin poikkeuksellisissa tilanteissa, joissa on nykyiseen tapaan välitön hengen tai terveyden vaara taikka uhkaamassa terroristisessa tarkoituksessa tehtävä rikos. On huomattava, että käytännössä

nämä säännökset tulisivat sovellettaviksi vain harvoin. Tällöinkin ehdotetun toimenpiteet olisivat sallittuja vain silloin, kun ne ovat välttämättömiä poliisitoimenpiteen turvallisiksi suorittamiseksi.

Terroristisessa tarkoituksessa tehtävä teko on omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa valtiolle taikka kansainväliselle järjestölle. Tällaisen teon välineet ja keinot ovat tyypillisesti myös omiaan aiheuttamaan vakavaa tuhoa laajalti tekopaikan ympäristössä. Kuvailuissa olosuhteissa rynnäkkötarkkailun on välttämättä oltava erittäin perusteellista, mikä edellyttää pidempiaikaista rynnäkkötarkkailua kuin ei-terroristisessa tarkoituksessa tehtävien rikosten osalta. Viranomaisten ennakkoiva kattava tiedonhankinta on näin ollen perusteltua terrorististen tekojen tehokkaaksi ennalta ehkäisemiseksi sekä yleisen turvallisuuden varmistamiseksi.

31 a §. Peitetoiminnan edellytykset. Pykälässä säädetään peitetoiminnan edellytyksistä. Pykälän 1 momentissa todetaan, että poliisimiehellä on oikeus peitetoimintaan, jos se on tarpeen pakkokeinolain 5 a luvun 2 §:ssä tarkoitetun rikollisen toiminnan estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi ja tiedonhankinnan kohteena olevan henkilön käyttäytymisen perusteella tai muutoin on perusteltu aihe epäillä hänen syyllistyvän sanottuun rikokseen. Peitetoimintavaltuus on siten rajattu vain niihin rikoksiin, joiden tutkinnassa voidaan käyttää pakkokeinolain 5 a luvun 2 §:n nojalla tekeuntelua. Rajausta voidaan edelleenkin pitää pääosin tarkoituksenmukaisena.

Tässä esityksessä ehdotetaan, että peitetoiminnan edellytyksiä koskevaan säännökseen lisättäisiin poliisimiehen oikeus peitetoimintaan myös silloin kun on kyse rikoslain 17 luvun 18 §:ssä mainitun rikoksen estämisestä tai selvittämisestä. Kyseisessä pykälässä säädetään sukupuolisiveellisyttä loukkaavan kuvan levittämisestä. Peitetoimintaa voidaan pitää perusteltuna erityisesti sellaisen kuvan levittämisen osalta, jossa esitetään sukupuolisiveellisyttä loukkaavasti lasta. Silloin kun on kyse rikoslain 17 luvun 18 a §:ssä rangaistavaksi säädetystä törkeästä sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan levittämisestä, peitetoiminta on mahdollista jo nykyisellään poliisilain 31 a §:n 1 momentin ja pakkokeinolain 5 a luvun 2 §:n 1 momen-

tin 4 kohdan nojalla.

Edellä mainitun kaltaisia kuvia levitetään etenkin internetissä. Levittämisestä vastaavat henkilöt saattavat toimia eri valtioissa, mutta tästä huolimatta yhteys heidän välillään on varsin kiinteä. Internetiä hyväksikäyttävään rikollisuuteen on joissakin tilanteissa varsin vaikea puuttua poliisin perinteisillä tutkintamenetelmillä, koska tällaisessa toimintaympäristössä tekijä voi hyödyntää internetin mahdollistamaa eräänlaista anonyymisyyttä sekä mahdollisuutta varsin nopeastikin kätkeä levittämisen yhteydessä syntyviä tietoja. Mahdollistamalla peitetoiminnan avulla tapahtuva tiedonhankinta myös tällaisen rikollisuuden osalta voitaisiin esimerkiksi tietynasteisen peitellyn keskusteluyhteyden avulla saada rikollisesta toiminnasta sen estämiseen, paljastamiseen tai selvittämiseen tarvittavaa tietoa.

Suomeen onkin kansainvälisellä tasolla kohdistettu kritiikkiä juuri sen johdosta, että kansallisen lain säännökset eivät riittävän tehokkaasti mahdollista tämänkaltaisen rikollisuuden torjuntaa. Tällä on vaikutuksia myös viranomaisten kansainvälisen yhteistyön tehokkuuteen. Jotta Suomi kykenisi paremmin vastaamaan tämänkaltaisen monesti kansainvälistä ulottuvuutta omaavan rikollisuuden asettamiin haasteisiin, on tarpeellista, että mahdollisuus peitetoimintaan ulotetaan rikoslain 17 luvun 18 §:ssä rangaistavaksi säädetyn rikoksen estämiseen, paljastamiseen tai selvittämiseen.

Pykälän 2 momentti ehdotetaan poistettavaksi. Säännöksessä on todettu, että peitetoimintaa voidaan suorittaa myös kun 1 momentissa tarkoitettu rikollinen toiminta tapahtuu kokonaan tai osittain Suomen ulkopuolella, jos rikoksen vaikutukset voivat ilmetä myös Suomessa ja teosta Suomessa tehtynä voitaisiin tuomita rangaistus. Suomen toimivaltaisten viranomaisten suorittama peitetoiminta on siten sallittua vain sellaisissa tilanteissa, missä rikollisella toiminnalla on jonkinlainen liityntä Suomeen.

Rikollisuuden kansainvälistyminen edellyttää sitä, että eri maiden viranomaisten yhteistyön rikollisuuden torjunnassa tulee olla mahdollisimman tehokasta, toimivaa ja joustavaa. Viranomaisten tulee kyetä estämään, paljastamaan ja selvittämään rikollista toi-

mintaa riippumatta siitä, mihin valtioihin tällaisella rikollisuudella on liityntöjä, millaisia kielellisiä tai kulttuuriin liittyviä ominaispiirteitä rikollisilla on tai millaista erityisosaimista rikollisuuden estäminen, paljastaminen tai selvittäminen vaatii. Erityisesti Euroopan unionissa pyritään selkeästi tiivistämään eri maiden välistä viranomaisyhteistyötä rikostorjunnan alueella.

Viranomaisten kansainvälisen yhteistyön tehostamista varten on laadittu yleissopimus keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä, niin kutsuttu rikosoikeusapusopimus, sekä yleissopimus tullihallintojen keskinäisestä avunannosta ja yhteistyöstä sekä siihen liittyvä oikaisupöytäkirja, niin kutsuttu Napoli II-sopimus. Edellä mainitut yleissopimukset sekä muut viranomaisten kansainvälistä yhteistyötä sääntelevät sopimukset edellyttävät, että yhteistyö myös peitetoiminnan sekä valeoston osalta on mahdollisimman esteetöntä eri valtioiden toimivaltaisten viranomaisten välillä.

Rikosoikeusapusopimuksen 14 artikla ja Napoli II-sopimuksen 23 artikla koskevat peitetutkintaa ja mahdollistavat varsin pitkälle menevän yhteistyön eri maiden toimivaltaisten viranomaisten välillä. On huomattava, että vaikka esimerkiksi rikosoikeusapusopimuksen 14 artiklan otsikoinnissa mainitaan pelkästään käsite peitetutkinta, on yleissopimuksen voimaansaattamista koskevassa hallituksen esityksessä (HE 31/2003 vp) katsottu, että poliisilain mukaisen valeoston voidaan katsoa kuuluvan artiklan soveltamisalaan, koska valeostoon liittyy aina jonkinasteista peitetoimintaa, useimmiten henkilöllisyyden salaamista. Näin ollen artikla koskee myös valeostoa. Vastaava on todettu Napoli II-sopimuksen osalta.

Yleissopimukset sallivat varsin joustavan peitetoimintaa harjoittavien toimivaltaisten virkamiesten toiminnan eri sopimusvaltioissa riippumatta siitä, ilmenevätkö rikollisuuden vaikutukset juuri kyseisissä valtioissa. Joustavuus mahdollistaa esimerkiksi suomalaisen kieli- ja kulttuuritaustan omaavan peitetoimintaa suorittavan poliisimiehen toiminnan sellaisessa sopimusvaltiossa, missä rikosten selvittäminen ja tietojen hankinta soluttautumalla edellyttää tällaisia ominaisuuksia. Vas-

taavasti Suomen viranomaiset voivat pyytää vieraan sopimusvaltion viranomaisilta kansainvälistä oikeusapua, mikäli katsotaan, että soluttautuminen edellyttäisi sellaisia ominaisuuksia, joita tämän valtion toimivaltaisilla virkamiehillä on.

Edellä mainitut sopimukset tehostavat rikosten torjuntaa, mutta niillä voidaan katsoa olevan myös työturvallisuuteen liittyviä vaikutuksia. Peitetoimintaa suorittavan virkamiehen työskentely joissakin tapauksissa etäällä hänen asuinvaltiostaan edesauttaa hänen ja hänen perheensä turvallisuuden takaamisessa. Viimeksi mainitulla on selkeä yhteys myös peitetoimintaa suorittavan poliisimiehen mahdollisuuksiin toimia jatkossakin peitetoimintatehtävissä.

31 b §. Valeoston edellytykset. Pykälässä säädetään valeoston edellytyksistä. Pykälän 1 momentissa todetaan, että poliisimiehellä on oikeus valeostoon, jos se on välttämätöntä kätkemisrikoksen taikka sellaisen rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, tai tällaisen rikoksen johdosta laittomasti hallussa pidetyn tai kaupatun esineen, aineen taikka omaisuuden löytämiseksi tai tällaisella rikoksella saadun hyödyn takaisin saamiseksi.

Valeosto voidaan toteuttaa kaikkien sellaisten rikosten osalta, joiden säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, minkä lisäksi on erikseen mahdollistettu valeosto myös kätkemisrikoksen estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Kätkemisrikoksen ankarin rangaistus on yksi vuosi kuusi kuukautta vankeutta.

Valeoston mahdollistaminen kätkemisrikoksen osalta on perusteltua valeoston luonne huomioon ottaen. Tarkoituksenmukaista olisi kuitenkin laajentaa valeoston käyttö myös varkausrikokseen, jossa esine, aine tai omaisuus on myöskin otettu laittomasti pois sen oikealta omistajalta. On epäjohdonmukaista, että varkausrikoksen osalta vasta varastetun tavaran kätkijään saataisiin kohdistaa valeosto, mutta ei sellaiseen henkilöön, joka on suorittanut niin kutsutun alkurikoksen. Tämä saattaisi perusteettomasti jopa pitkittää rikoksen selvittämisaikaa. Edellä mainituilla perusteilla 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi maininta siitä, että valeosto olisi

mahdollinen myös varkausrikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi.

Valeosto kuitenkin edellyttäisi, että varkausrikoksen kohteena olleen omaisuuden arvo on ollut huomattava.

Pykälän 2 momentti ehdotetaan kumottavaksi. Momentissa säädetään, että oikeus valeostoon on myös niissä tilanteissa, missä 1 momentissa mainittu rikos tehdään kokonaan tai osittain Suomen ulkopuolella. Kuitenkin edellytetään, että rikos Suomessa tehtynä olisi rangaistava tai oikeuttaisi toimittamaan takavarikon tai vakuustakavarikon. Säännös on tältä osin samansisältöinen peitetoimintaa koskevan nykyisen 31 a §:n 2 momentin kanssa, jossa myös tietyin edellytyksin mahdollistetaan peitetoiminta tapauksissa, missä rikollinen toiminta tapahtuu kokonaan tai osittain Suomen ulkopuolella.

Momentin kumoamista koskevien perusteluiden osalta viitataan peitetoiminnan edellytyksiä koskevan 31 a §:n 2 momentin osalta todettuun. On syytä todeta selvyiden vuoksi, että perusteluissa mainitut yleissopimukset koskevat myös valeostoa, vaikka niiden artiklojen otsikoinnissa mainitaan pelkästään peitetutkinta. Useissa muissa valtioissa ei ole käytössä vastaavanlaista rajanvetoa peitetoiminnan ja valeoston välillä kuin Suomessa, vaan valeoston nähdään jo sinänsä sisältyvän peitetoiminnan määritelmään. Tästä syystä myös yleissopimusten voimaansaattamista koskevista lainvalmisteluasiakirjoissa on todettu nimenomaisesti, että valeosto sisältyy peitetutkintaa käsittelevän artiklan soveltamisalaan, koska valeostoon liittyy aina jonkinasteista peitetoimintaa, yleensä henkilöllisyyden salaamista.

31 c §. Televalvonnan edellytykset. Televalvonnan edellytyksiä ehdotetaan muutettavaksi yhdenmukaiseksi pakkokeinolain 5 a luvun 3 §:ssä mainittujen televalvonnan edellytysten kanssa.

31 d §. Telekuuntelun edellytykset. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin niistä edellytyksistä, joilla poliisi saisi oikeuden telekuunteluun rikoksen ennalta estämiseksi tai paljastamiseksi. Telekuuntelun käyttö kytkettäisiin estettävään tai paljastettavaan rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettuun terroristisessa tarkoituksessa tehtävään rikokseen, terroristi-

sessä tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmisteluun, terroristiryhmän johtamiseen, terroristiryhmän toiminnan edistämiseen tai terrorismin rahoittamiseen. Se, mitä telekuuntelulla tarkoitettaisiin, ilmenisi lain 28 §:n 7 kohtaan ehdotetusta määritelmästä.

Telekuuntelun käyttö olisi sallittua vain, jos se on välttämätöntä terrorismirikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi. Lisäksi telekuuntelun kautta saatavilla tiedoilla pitäisi olla erittäin tärkeä merkitys terrorismirikoksen estämisessä tai paljastamisessa.

Telekuuntelun käyttöön ei vaadittaisi nimenomaista konkreettista epäilyä jo tapahtuneesta rikoksesta tai esitutkimuskynnyksen ylittämistä. Vaikkakin terroristisen rikoksen valmistelu on sellaisenaan kriminalisoitu teko, sitä tutkittaessa ei välttämättä päästä rikoksen estämisen kannalta riittävän ajoissa esitutkimusvaiheeseen, jotta päästäisiin käyttämään pakkokeinolain mukaisia telekuunteluoikeuksia. Rikoksen torjumiseksi sen valmistelusta on yleensä saatava vihiä jo niin varhaisessa vaiheessa, että ei ole vielä täysin konkreettista epäilyä rikoksesta. Terrorististen järjestöjen pääasiallisena tavoitteena on terrorististen, pääsääntöisesti vakavaa yleistä turvallisuutta vaarantavien ja laajamittaista vahinkoa aiheuttavien tekojen suunnittelu ja toteuttaminen. On ensiarvoisen tärkeää, että viranomaisilla on riittävät lakisääteiset oikeudet puuttua tällaiseen toimintaan jo ennen kuin varsinainen teko on aktualisoitunut.

On lisäksi huomattava, että rikoslain 34 a luvun säännösten perusteella esimerkiksi terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu ja terroristiryhmän toiminnan edistäminen, muun muassa tietoja välittämällä, on säädetty rangaistaviksi teoiksi. Tällaisesta toiminnasta turvallisuusviranomaisten on kuitenkin yleensä käytännössä mahdotonta saada tietoja ilman riittäviä ennakkollisia telekuunteluoikeuksia. On todennäköistä, että rikosepäilyä ei kyetä tarkemmin yksilöimään, ennen kuin asiasta on saatu vihiä esimerkiksi telekuuntelua käyttämällä. Mikäli viranomaiset joutuvat odottamaan telekuunteluluvan hakemista rikosepäilyn juridiseen konkretisoitumiseen saakka, rikoksen ennalta estäminen saattaa olla jo myöhäistä.

Riittävää olisikin, että henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella tai

muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän edellä mainittuun rikoslain 34 a luvun mukaiseen terrorismirikokseen. Tässä vaiheessa asiaa tutkivilla viranomaisilla on jo yleensä jonkinlaista ennakkotietoa kuuntelun kohteista, jolloin käytännössä kuuntelun kohteen voidaan useimmiten olettaa syyllistyvän rangaistavaan tekoon. Telekuuntelu on välttämätön ja tehokas keino selvitetäessä niitä henkilöitä, jotka osallistuvat terroristiryhmän johtamiseen taikka tällaisen ryhmän toiminnan edistämiseen tai rahoittamiseen.

Ehdotettujen toimivaltuuksien avulla saadun informaation perusteella pystytään mahdollisimman tehokkaasti yksilöimään terrorismiin sekaantuneiden henkilöiden joukko. Näin taataan se, että viranomaisten tutkintaresurssit kohdistetaan tehokkaasti eikä ulkopuolisten perusoikeuksia rajoiteta enempää kuin on yksittäistapauksessa välttämätöntä valtion turvallisuuden varmistamiseksi.

Telekuuntelulupa olisi näissäkin tapauksissa saatava pakkokeinolain 5 a luvun säännösten tapaan tuomioistuimelta, jossa yhteydessä vaatimus on yksilöitävä. Luvan myöntämisen ja myöhemmin myös jatkamisen edellytykset ovat siten tuomioistuimen kontrolloitavissa. Näin ollen kenenkään perusoikeuksien ei voida yksittäistapauksessa katsoa vaarantuvan.

Telekuuntelua voitaisiin käyttää esimerkiksi tilanteessa, jossa halutaan saada tietoa Suomessa oleskelevista tai vierailevista henkilöistä, joilla poliisin kansainvälisestä lähteestä saaman tiedon mukaan on kytkentöjä terroristijärjestöihin ja joiden voitaisiin perustellusti olettaa suunnittelevan tai valmistelevan terroristista tekoa tai osallistuvan tällaiseen toimintaan.

On mahdollista, että poliisiviranomaisten kansainvälisessä yhteistyössä tulee esille henkilö tai järjestö, joka on mukana terrorihankkeen valmistelussa ja jota kansainvälisen pyynnön ja Suomen oman turvallisuuden perusteella tulisi valvoa myös Suomessa. Esitetyn uuden säännöksen perusteella poliisi voisi hankkia teon estämisen kannalta olennaista tietoa. Tämä olisi ensiarvoisen tärkeää kansainvälisen terrorisminvastaisen viranomaisyhteistyön tehostamiseksi. Telekuunteluoikeuksien laajeneminen terroritekojen ennalta estämiseksi olisi omiaan lähentämään ja

harmonisoimaan kansainvälisessä terrorismin torjunnassa käytettäviä oikeudellisia välineitä (Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 29 artikla).

On huomattava, että useiden muiden Euroopan maiden kansallisessa lainsäädännössä telekuuntelu on sallittu valtion turvallisuuden ylläpitämiseksi sekä valtion turvallisuutta vaarantavan taikka muutoin vakavan rikollisuuden torjumiseksi ja ennalta estämiseksi.

Esimerkiksi rahanpesuun liittyvän rikollisuuden selvittämisen yhteydessä voidaan joutua tilanteeseen, jossa telekuuntelun kautta saataisiin alkuvaiheen viitteitä terrorismin rahoituksesta tai terroriteon valmistelusta. Tällaisessa tilanteessa poliisi ei nykyisten säännösten mukaan voisi jatkaa tällä perusteella telekuuntelua, koska esivalmisteluvaiheessa olevat teot eivät oikeuta pakkokeinolain mukaisen telekuuntelun käyttöön. Kyseisen terroriteon ennalta estämiseksi olisi kuitenkin perusteltua, että poliisi saisi oikeuden telekuunteluun jo terroriteon esivalmistelun estämiseksi tai paljastamiseksi.

Telekuuntelu olisi lisäksi välttämätöntä, jotta pystyttäisiin selvittämään, ketkä osallistuvat rikoslain 34 a luvun 3—5 §:ssä tarkemmin määriteltyyn terroristiryhmän johtamiseen, terroristiryhmän toiminnan edistämiseen sekä terrorismin rahoittamiseen. Näissä tilanteissa on sekä rikosten tehokkaan ennalta estämisen että asianosaisten oikeusturvan kannalta välttämätöntä, että sivulliset voidaan erottaa jo varhaisessa vaiheessa terroristiryhmän toimintaan osallistuvista. Poliisiviranomaisilla tulisi olla tähän riittävät keinot jo ennen varsinaisen esitutkinnan aloittamista ja rikosprosessuaalisten pakkokeinojen käyttöönottoa. Käytännössä tehokkain menetelmä tässä vaiheessa olisi juuri telekuuntelu.

Terrorismin torjunnassa oman ongelmansa muodostaa internetin tarkkailu. Terroristien on väitetty suunnittelevan sähköisen verkon kautta tapahtuvia terroristisessa tarkoituksessa tehtäviä tuhotöitä (hyökkäyksiä), jotka voisivat lamauttaa muun muassa sähkön tai veden jakelun. Tällaisen liikenteen seuranta ja tarkkailu edellyttää, että poliisilla on mahdollisuus telekuuntelun käyttöön, jotta pystyttäisiin tehokkaasti estämään ja paljastamaan mahdollisesti tietoverkossa tapahtuvia

terroristisessa tarkoituksessa tehtäviä tekoja. Tämän tyyppisten rikosten valmistelun paljastaminen voi parhaiten onnistua vain kohdistamalla telekuuntelua dataliittymään.

Pykälään ehdotetaan otettavaksi myös 2 momentti, jossa säädettäisiin edellytyksistä, joilla poliisi saisi oikeuden telekuunteluun 18 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tai muussa tilanteessa, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vaaran torjumiseksi. Telekuuntelu olisi ehdotuksen mukaan sallittua ainoastaan niissä poikkeuksellisissa tilanteissa, joissa on välitön hengen ja terveyden vaara. Tällöinkin telekuuntelu olisi sallittua vain silloin, kun se on välttämätöntä vaaran torjumiseksi.

31 e §. *Kuuntelukiellot.* Poliisilain nykyinen 31 d § ehdotetaan siirrettäväksi 31 e §:ksi pykälälisäyksen vuoksi. Muutos olisi siten ainoastaan tekninen. Mitä pakkokeinolain 5 a luvun 10 §:ssä säädetään kielloista kohdistaa kuuntelua epäiltyyn, on nykyään voimassa myös poliisilain nojalla tapahtuvassa muussakin kuin epäiltyyn kohdistuvassa teknisessä kuuntelussa. Pykälään ehdotetaan tehtäväksi telekuuntelun käyttöönottoa koskevan ehdotuksen johdosta vastaava telekuuntelua koskeva maininta.

31 f §. *Tiedon hankkiminen matkaviestimen sijainnista.* Ehdotettu säännös vastaisi pakkokeinolain uutta 5 a luvun 3 a §:ää. Eroa olisi kuitenkin se, ehdotettuja tietoja tul-taisiin käyttämään rikoksen estämiseksi. Tällainen tilanne syntyisi esimerkiksi silloin, kun etukäteen tiedetään tiettyyn paikkaan kohdistuvasta vakavasta uhasta. Uhkan torjumiseksi olisi välttämätöntä saada tiedot kohdetta lähestyvistä tai kohteen lähellä olevista matkaviestimestä.

32 a §. *Peitetoiminnasta ja valeostosta päättäminen sekä peitetoiminnan ja valeoston valvonta.* Voimassa olevan pykälän 1 momentissa säädetään peitetoiminnasta sekä 28 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetun rekisterimerkinnän tai väärän asiakirjan valmistamisesta päättävästä viranomaisesta. Momentissa todetaan, että päättävästä viranomaisesta määrää tarkemmin sisäasiainministeriö.

Ehdotuksen mukaan 1 momenttiin tulisi jatkossa sisällyttää pelkästään säännös peitetoiminnasta päättävästä viranomaisesta.

Momenttia ehdotetaan lisäksi täsmennettäväksi siten, että peitetoiminnasta päättävästä viranomaisesta säädettäisiin nimenomaisesti sisäasiainministeriön asetuksella. Rekisterimerkinnöistä sekä väärän asiakirjan valmistamisesta päättävää viranomaista koskeva sääntely siirrettäisiin uuteen 33 a §:ään, missä säädettäisiin yleisesti poliisin tiedonhankinnan paljastumisen estämisestä.

Vaikka peitetoiminnasta päättämistä koskevaan pykälään ei tältä osin ehdoteta muutoksia, on syytä todeta, että peitetoiminnasta päättämisen tulee sisältää erilliset päätökset peitetoiminnan aloittamisesta ja sen lopettamisesta. Näin tiedonhankintavaihe voidaan rajata täsmällisesti määriteltyyn ajanjaksoon. Edellä mainittu on perusteltua varsinkin kun ehdotuksessa on katsottu välttämättömäksi mahdollistaa esimerkiksi peitehenkilön historian luominen jo ennen varsinaisen peitetoimintapäätöksen tekemistä ja sen ylläpito varsinaisen operatiivisen peitetoiminnan päättymisen jälkeen.

Voimassa olevan pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että päätöksen valeostosta tekisi kihlakunnan poliisilaitoksen, keskusrikospoliisin tai suojelupoliisin päällikkö taikka hänen määräämänsä päällystön kuuluva poliisimies. Päätöksentekotason nostaminen on perusteltua ottaen huomioon tässä esityksessä valeoston sääntelyyn ehdotetut uudistukset. Valeostoa koskevan määritelmäsäännöksen laajentaminen sekä valeostoon liittyvä mahdollisuus käyttää harhauttavia tai peiteltyjä tietoja, tehdä tai käyttää harhauttavia tai peiteltyjä rekisterimerkintöjä tai valmistaa tai käyttää väärää asiakirjoja edellyttävät, että päätöksenteko on mahdollisimman keskitettyä. Tämä mahdollistaa myös toiminnan tehokkaan valvonnan.

Joissakin tapauksissa, esimerkiksi poliisin valtakunnallisten yksiköiden ja suurten kihlakuntien poliisilaitosten osalta, on perusteltua, että päätöksentekovaltaa voidaan jossain määrin delegoida. Tällöinkään ei ole perusteltua ulottaa päätöksentekovaltaa kaikille päällystön kuuluville poliisimiehille, vaan tarkoin määritellä, ketkä viraston sisällä ovat sellaisia päällystön kuuluvia poliisimiehiä, joille päätäntävalta on tarkoituksenmukaista delegoida. Esimerkinomaisesti voidaan todeta huomioon ottaen valeoston pääasiallinen

käyttö huumausainerikollisuuden estämisessä, paljastamisessa ja selvittämisessä, että päätöksentekovaltaa voitaisiin delegoida tästä toiminnasta vastaavan yksikön päällikölle. Asiasta tulee tarpeen vaatiessa antaa tarkempi hallinnollinen ohje.

On syytä korostaa, että valeostosta päättäminen merkitsee päätöstä valeostosta yleensä, mutta ei jokaisen yksittäisen valeostoon kuuluvan toimenpiteen päättämistä erikseen. Näin ollen valeoston käytännön toteutus ja siinä välttämättömien toimenpiteiden arviointi kuuluisivat valeoston suunnittelusta ja toteutuksesta muutoinkin vastaaville tahoille. Valeostosta päättämisen yhteydessä on kuitenkin erikseen lausuttava siitä, saako juuri kyseisessä valeostotapauksessa käyttää 33 a §:n 1 momentissa mainittuja asiakirjoja tai rekisterimerkintöjä. Varsinaisesta asiakirjan tai rekisterimerkinnän operatiivisesta käytöstä päättäisi kuitenkin käytännön toiminnasta vastaava 33 a §:n 4 momentissa tarkoitettu päällystöön kuuluva poliisimies.

Lisäksi ehdotetaan, että valeostosta tulisi laatia sisäasiainministeriölle vastaavanlainen selvitys kuin peitetoiminnan osalta. Tätä voidaan perustella vastaavilla seikoilla, jotka on esitetty valeostoa koskevan päätöksentekotason nostamisen perustelujen yhteydessä. Siten valeoston määritelmäsäännöksen laajentaminen ja mahdollisuus väärin asiakirjojen valmistamiseen ja käyttämiseen sekä harhauttavien tai peiteltyjen rekisterimerkintöjen tekemiseen ja käyttämiseen edellyttävät, että myös valeostoon liittyvää valvontaa lisätään. Vaikka valeostosta voisi päättää myös muu kuin poliisiyksikön päällikkö, on tarkoituksenmukaista, että selvityksen antaisi aina kuitenkin keskitetysti poliisiyksikön päällikkö. Selvityksen perusteella sisäasiainministeriö antaisi vuosittain kertomuksen eduskunnan oikeusasiamiehelle.

Myös pykälän otsikkoa esitetään muutettavaksi vastaamaan pykälään ehdotettua muutosta.

32 b §. *Telekuuntelusta, televalvonnasta, tiedon hankkimisesta matkaviestimien sijainnista ja teknisestä tarkkailusta päättäminen tuomioistuimessa ja asian muusta käsittelystä.* Nykyisen pykälän 1 momentin mukaan tuomioistuin päättää televalvonnasta ja teknisestä tarkkailusta poliisilain 31 §:n 2 momen-

tissa tarkoitetuissa tapauksissa, joissa tekninen kuuntelu tai katselu edellyttää tarkkailuun käytettävän laitteen sijoittamista huoneeseen tai tilaan, jossa tarkkailtava oleskelee, tai tarkkailtavan käyttämän kulkuneuvon sisälle taikka jossa tekninen kuuntelu tai katselu kohdistuu vankeinhoitolaitoksen huostassa olevaan henkilöön. Pykälässä on myös säännökset lupa-asian muusta käsittelystä.

Pykälän soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi koskemaan myös telekuuntelusta ja matkaviestimien sijaintitiedon hankkimisesta päättämistä. Siten telekuuntelusta päättäisi pääsääntöisesti pakkokeinolain 1 luvun 9 §:ssä tarkoitettu tuomioistuin tai muu tuomioistuin, jossa asian käsittely sopivasti kävisi päinsä.

Voimassa olevan pakkokeinolain 5 a luvun 15 §:n mukaan sisäasiainministeriö valvoo telekuuntelun suorittamista. Ministeriön on annettava eduskunnan oikeusasiamiehelle vuosittain kertomus telekuuntelun ja valvonnan sekä teknisen kuuntelun käytöstä.

Poliisilain mukaisen telekuuntelun osalta ehdotetaan, että sisäasiainministeriön antamaan kertomukseen sisällytettäisiin myös selostus poliisilain mukaisen telekuuntelun käytöstä.

32 c §. *Poliisimiehen oikeus päättää kiiretilanteessa telekuuntelusta, televalvonnasta, tiedon hankkimisesta matkaviestimien sijainnista ja teknisestä tarkkailusta.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että se koskisi myös telekuuntelua ja matkaviestimien sijaintitiedon hankkimista. Päällystöön kuuluva poliisimies saisi päättää telekuuntelusta, televalvonnasta, matkaviestimien sijaintitiedon hankkimisesta tai 32 b §:n 1 momentissa tarkoitettua teknisestä tarkkailusta, jos toimenpide ei siedä viivytystä. Päällystöön kuuluva poliisimies saisi päättää toimenpiteestä siihen asti, kunnes tuomioistuin olisi ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Vaatimus voitaisiin esittää myös puhelimitse, jolloin sen sisältö olisi vahvistettava kirjallisesti jälkikäteen. Vaatimus olisi tehtävä heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua toimenpiteen aloittamisesta. Jos toimenpide lopetetaan ennen vaatimuksen tekemistä tuomioistuimelle, asiasta tehtyä pöytäkirjaa ei ole tarpeellista lähettää tuomioistuimelle.

Siltä osin kun päällystään kuuluva poliisimies voisi ehdotuksen mukaan kiireellisissä tapauksissa päättää telekuuntelun aloittamisesta, kysymys olisi ainoastaan kiireellisessä tapauksessa sovellettavasta väliaikaisesta luvasta, joka olisi aina niin nopeasti kuin mahdollista alistettava tuomioistuimelle. Tarve telekuuntelun käyttämiseen terrorismin torjunnassa saattaa joskus syntyä niin nopeasti, että luvan hakeminen tuomioistuimesta johtaisi käytännössä kuuntelulla saatavissa olevan aineiston menettämiseen. Tällainen tilanne saattaa tulla yllättäen eteen esimerkiksi, kun viranomaiset saavat vihjetietoa sabotaasin valmistelusta. Koska terroristijärjestöt käyttävät ammattimaisia menetelmiä, tiedon hankkiminen muilla keinoin voi olla vaivalloista ja jopa mahdotonta. Kysymys on siten myös poliisin resurssien tehokkaasta kohdentamisesta.

32 d §. *Telekuuntelun, televalvonnan, tiedon hankkimisen matkaviestimien sijainnista ja teknisen tarkkailun jatkaminen poliisimiehen päätettyä toimenpiteestä.* Säännöksen soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi 32 b §:n mukaisesti siten, että siihen sisältyisi telekuuntelu ja matkaviestimien sijaintitiedon hankkiminen.

33 §. *Tarkkailusta, teknisestä tarkkailusta, televalvonnasta ja telekuuntelusta ilmoittaminen.* Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että se koskisi myös telekuuntelua. Säännös olisi ehdotetussa muodossaan ilmoitettavien toimenpiteiden osalta yhdenmukainen pakkokeinolain 5 a luvussa säädetyn ilmoittamisvelvollisuuden kanssa.

33 a §. *Tiedonhankinnan paljastumisen estäminen.* Poliisilakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä koskien siinä erikseen mainittujen tiedonhankintakeinojen paljastumisen estämistä. Pykälässä ei säädettäisi poliisille uusia toimintavaltuuksia, vaan sillä pyrittäisiin turvaamaan jo olemassa olevien keinojen tehokas käyttäminen niiden erityisluonne huomioon ottaen. Säännöstä sovellettaisiin myös siltä osin kuin on kyse pakkokeinolain mukaisesta tiedonhankinnasta.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että poliisi voisi silloin, kun se on välttämätöntä tarkkailun, teknisen tarkkailun, valeoston, peitetoiminnan ja tietolähdetoiminnan paljastumisen estämiseksi käyttää harhauttavia tai

peiteltyjä tietoja, tehdä tai käyttää harhauttavia tai peiteltyjä rekisterimerkintöjä sekä valmistaa tai käyttää vääriä asiakirjoja. Säännös olisi siten rajattu koskemaan vain tiettyjä poliisin käytössä olevia tiedonhankintamuu- toja, joita leimaa niiden salainen luonne. Juuri viimeksi mainittu edellyttää, että niiden käyttöä on pyrittävä suojaamaan niin, ettei toiminnan yhteys poliisiin paljastu liian varhaisessa vaiheessa.

Jo voimassa olevan lain 28 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan peitetoiminnassa on mahdollista käyttää paljastumisen estämiseksi harhauttavia tai peiteltyjä tietoja tai rekisterimerkintöjä taikka valmistaa tai käyttää vääriä asiakirjoja. Vastaava sääntely ehdotetaan sisällytettäväksi uuden 33 a §:n 1 momenttiin. Vaikka säännös on sinällään samansisältöinen voimassa olevan säännöksen kanssa, on kuitenkin tarpeen korostaa, että peitetoiminta tulee nähdä kokonaisuutena niin, että siihen sisältyy varsinaisen peitetoimintaa suorittavan poliisimiehen yksittäiseen juttuun liittyvän toiminnan lisäksi myös sitä ylläpitävää toimintaa. Peitetoiminnan yleinen hallinnointi edellyttää omaa henkilöstöä, toimitiloja sekä ajoneuvoja, joiden suorat yhteydet poliisihallintoon muodostavat riskin yksittäisen peitetoimintaoperaation onnistumiselle sekä peitehenkilön turvallisuudelle. Hallintoa tarvitaan myös riippumatta siitä, onko juuri kyseisellä hetkellä käynnissä varsinaista operatiivista peitetoimintaa. Voimassa oleva lainsäädäntö mahdollistaa kuitenkin toiminnan suojaamisen vain varsinaisen operatiivisen peitetoiminnan aikana.

Osa peitetoiminnan suojaamista ja paljastumisen estämistä on myös peitehenkilölle luotu historia- eli taustatieto, joka ei liity yksittäiseen peitetoimintaoperaatioon ja joka voi jäädä olemaan myös operaation jälkeen. Tällaiset tiedot mahdollistavat paitsi peitetoimintaa suorittavan poliisimiehen luontevan soluttautumisen rikollisten keskuuteen, myös hänen turvallisen irtaantumisensa juttusta.

Peitetoiminnan kokonaisvaltainen suojaaminen edellyttää, että suoja voidaan rakentaa jo hyvissä ajoin ennen yksittäisen peiteoperaation alkamista. Peitetoiminnan suojaus tulee ylläpitää tarvittaessa myös esitutkinnan päättymisen tai lainvoimaisen tuomion anta-

misen jälkeenkin. Tämä ei luonnollisestikaan merkitse sitä, että peitehenkilö voisi enää tässä vaiheessa suorittaa tiedonhankintaa 28 §:n 1 momentin 4 kohdan tarkoittamalla tavalla, vaan varsinainen tiedonhankintavaihe päättyisi peitetoiminnan lopettamista koskevan päätöksen mukaisesti. Siten edellä tarkoitettussa vaiheessa 1 momentissa mainittuja tietoja, rekisterimerkintöjä tai asiakirjoja ei käytettäisi tiedonhankintaan ja soluttautumiseen, vaan tämä vaatisi yhä 31 a §:ssä määriteltyjen edellytysten täyttymistä.

Ehdotettu 1 momentti mahdollistaisi siinä mainittujen tietojen, rekisterimerkintöjen ja asiakirjojen hyödyntämisen myös valeostossa. Voimassa olevan lain mukaan tämä ei ole mahdollista. Lainvalmisteluasiakirjoissa on todettu, että vaikka valeosto käytännössä edellyttää jonkinasteista peitetoimintaa, useimmiten henkilöllisyyden salaamista, ehdotusta laadittaessa on pidetty selvänä, että tämänlaatuinen peitetoiminta kuuluu jo määritelmällisesti valeostoon eikä näin ollen edellytä 31 a §:ssä tarkoitettua peitetoimintavaltuuden soveltamista erikseen. Asiakirjojen käyttöä väärän henkilöllisyyden tueksi ei ole kuitenkaan pidetty sallittuna.

Käytännössä on kuitenkin havaittu, että pelkkä valeostajan oikean henkilöllisyyden salaaminen ei ole riittävää valeostajan turvallisuuden kannalta. Koska valeoston toteuttaminen saattaa joissakin tilanteissa edellyttää useita neuvotteluita ja yhteydenottoja rikollisten kanssa, on mahdollista, että valeostaja joutuu todentamaan henkilöllisyytensä joko myyjälle tai neuvottelijalle. Varsinkin huumausaineorganisaation ylemmillä tasoilla ostajan henkilöllisyys sekä tämän taustatiedot pyritään lähes aina varmentamaan. Myös erilaiset käytännön tilanteet voivat edellyttää henkilöllisyyden todentamista. Tällaiset tilanteet saattavat aiheuttaa vakavaa vaaraa valeostajan turvallisuudelle sekä valeoston toteuttamiselle, mikäli valeostaja ei kykene todentamaan väitettyä henkilöllisyyttään asiakirjalla. Tarkoituksenmukaista siten on, että myös valeostossa mahdollistetaan 1 momentissa mainittujen tietojen, rekisterimerkintöjen ja asiakirjojen käyttö.

On kuitenkin syytä korostaa, että 1 momentissa mainittuja rekisterimerkintöjä tai asiakirjoja ei valeostossa käytetä vastaavalla

tavalla kuin peitetoiminnassa. Valeostossa niitä käytettäisiin pelkästään sellaisissa yksittäisissä tilanteissa, missä valeostajan turvallisuus ja valeoston paljastumisen estäminen edellyttävät asiakirjojen käyttöä. Näin ollen niitä ei käytettäisi jokaisen valeoston yhteydessä, vaan pelkästään sellaisissa tapauksissa, missä se katsotaan välttämättömäksi. Asiakirjojen käyttämisen voidaan arvioida muodostuvan vähäiseksi jo sen vuoksi, koska erikoiskoulutuksen saaneita valeostajana toimivia poliisimiehiä on lukumääräisesti vähän.

Ehdotettu 1 momentti mahdollistaisi siinä mainittujen tietojen, rekisterimerkintöjen ja asiakirjojen laatimisen ja käytön myös tarkkailun ja teknisen tarkkailun paljastumisen estämiseksi. Näiden poliisin toimintakeinojen käyttäminen edellyttää, että kohteena oleva henkilö ei tiedä häneen kohdistuvasta tarkkailusta, mikä asettaa tiettyjä vaatimuksia myös toimenpiteiden toteuttamiselle.

Tarkkailussa ja teknisessä tarkkailussa käytettävä välineistö vaatii suojaamista niin, että esimerkiksi välineistön omistajatiedot eivät paljastaisi poliisin toimintaa liian varhaisessa vaiheessa. Vaikka 1 momentissa mainittujen keinojen avulla turvattaisiinkin ensisijaisesti toiminnan toteutusta välineistö suojaamalla, voi niiden avulla olla tarve joissakin tilanteissa suojata myös tehtävää suorittavia poliisimiehiä.

Nyt esitetyn osalta on kuitenkin korostettava, että tässä mainittuja harhauttavia tai peitetyjä tietoja tai rekisterimerkintöjä sekä väriä asiakirjoja voidaan valmistaa, tehdä tai käyttää vain silloin kun se on välttämätöntä paljastumisen estämiseksi. Välttämättömyyskriteeri rajaa siten osaltaan 1 momentissa mainittujen suojauskeinojen käyttämistä. On kuitenkin huomattava, että välttämättömyyden vaatimus ei merkitse, että valeostajan turvallisuuden varmistamiseksi jouduttaisiin jokaisessa yksittäisessä tapauksessa valmistamaan uudet väriä asiakirjat, vaan valeostajalle voidaan valmistaa asiakirja, mikäli katsotaan, että hän ylipäänsä kyseisessä tehtävässä välttämättä tarvitsee tällaisia asiakirjoja. Tämän lisäksi on erikseen tarkasteltava välttämättömyyden vaatimuksen toteutumista kussakin yksittäisessä tapauksessa, jossa valeostaja varustetaan asiakirjoilla yksittäistä

operaatiota varten.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että 1 momentissa mainitun rekisterimerkinnän tekemisestä sekä väärän asiakirjan valmistamisesta päättää sisäasiainministeriön asetuksella säädetyin poliisiyksikön päällikkö. Voimassa olevan asetuksen 1 §:n mukaan rekisterimerkinnästä sekä väärän asiakirjan valmistamisesta päättää keskusrikospoliisin päällikkö ja suojelupoliisin käsiteltäväksi kuuluvassa asiassa suojelupoliisin päällikkö.

Koska rekisterimerkinnän tekeminen ja väärän asiakirjan valmistaminen on voimassa olevan lain mukaan mahdollista vain peitetoiminnassa, on tarkoituksenmukaista, että asiasta annetaan uusi asetus, missä on huomioitu näiden keinojen käyttömahdollisuuksien laajeneminen. On kuitenkin pidettävä huolta siitä, että 2 momentissa mainittua päätösvaltaa ei määrätä liian laajalle ottaen huomioon myös päätöksenteon keskittämisen vaikutus toimintaan liittyvään valvontaan.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että 2 momentissa mainitun tahon on pidettävä luetteloa tehdyistä rekisterimerkinnöistä ja valmistetuista asiakirjoista, valvottava niiden käyttöä sekä huolehdittava rekisterimerkintöjen oikaisemisesta. Säännös vastaa pitkälti nykyisen sisäasiainministeriön asetuksen 5 §:ssä todettua, ulottuen nyt koskemaan myös sellaisia rekisterimerkintöjä ja asiakirjoja, jotka on laadittu valeoston, tarkkailun ja teknisen tarkkailun toteuttamiseksi. On tarkoituksenmukaista, että viranomaisen, joka päättää asiakirjojen valmistamisesta ja rekisterimerkintöjen tekemisestä, vastaa myös niitä koskevan luettelointi-, valvontaja oikaisuvelvoitteen täyttämistä.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin viranomaisesta, joka päättää 1 momentissa mainittujen rekisterimerkintöjen ja asiakirjojen käyttämisestä. Tarkoituksenmukaista on, että käytöstä päättää sellainen taho, joka pystyy arvioimaan kussakin yksittäisessä tapauksessa tietojen, rekisterimerkintöjen ja asiakirjojen käytön tarpeellisuuden. Siksi on perusteltua, että käytöstä päättää sellainen päällystöön kuuluva poliisimies, joka muutoinkin päättää toimenpiteen käytännön toteutuksesta.

Tarkkailun ja teknisen tarkkailun osalta

voidaan pitää perusteltuna, että siinä käytettävien keinojen käyttämisestä päättää toiminnasta muutoinkin vastaava päällystöön kuuluva poliisimies. Kuten aikaisemmin on todettu, valeostosta päättävän tahon tulee päätöksenteon yhteydessä lausua siitä, voidaan-ko kyseisessä valeostossa hyödyntää mainittuja asiakirjoja. Kuitenkin tarpeellisuusarvion tekee viime kädessä nyt käsiteltävässä momentissa mainittu toimenpiteen käytännön toteutuksesta vastaava päällystöön kuuluva poliisimies.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin, että 1 momentissa mainituista rekisterimerkinnöistä, asiakirjojen valmistamisesta sekä niiden käytöstä on tehtävä ilmoitus sisäasiainministeriölle, joka antaa vuosittain kertomuksen eduskunnan oikeusasiamiehelle. Momentin mukaan selvityksen antamisesta vastaisi 2 tai 4 momentissa mainittu poliisiyksikkö, riippuen siitä, onko kyse asiakirjojen valmistamisesta vai käyttämisestä.

33 b §. Rekisterimerkinnän oikaisu. Ehdotettu pykälä vastaa pääosiltaan voimassa olevaa 33 a §:ää. Siinä säädettäisiin, että ehdotetussa 33 a §:n 1 momentissa tarkoitettu rekisterimerkintä olisi oikaistava viipymättä, kun oikaisu ei enää vaarantaisi tiedonhankinnan tarkoitusta tai rikoksen esitutkintaa taikka kun se ei enää olisi välttämätön toiminnan turvaamiseksi. Tavoitteena on, että rekistereiden sisältämien tietojen oikeellisuus turvataan mahdollisimman pitkälle niin, että rekisterit eivät sisältäisi sellaisia merkintöjä, jotka eivät ole välttämättömiä peitetoiminnan, valeoston, tarkkailun tai teknisen tarkkailun suojaamisen kannalta.

Voimassa olevaan pykälään ehdotetaan lisättäväksi maininta siitä, että rekisterimerkinnän oikaisua voitaisiin siirtää siihen ajankohtaan, kun se ei ole enää välttämätön tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi. Voimassa oleva laki velvoittaa oikaisemaan rekisterimerkinnän viipymättä sen jälkeen kun oikaisu ei vaaranna tiedonhankinnan tarkoitusta tai rikoksen esitutkintaa.

Ehdotuksen mukaisena säännöksessä huomioitaisiin toiminnan turvaamiseen liittyvät näkökohdat ehdotetun 33 a §:n 1 momentin edellyttämällä tavalla. Edellä mainittua pykälää koskevista perusteluista on kuvattu, kuinka tärkeä esimerkiksi peitetoiminnan to-

teuttamisen sekä peitehenkilön turvallisuuden kannalta on peitetoimintaa suorittavalle poliisimiehelle luotu historia sekä mahdollisuus oikea-aikaiseen irtaantumiseen jutusta. Myös toiminnan yleinen organisointi edellyttää suojaamista. Tästä syystä on tarkoituksenmukaista, että sellaiset rekisterimerkinnät, jotka jo ennen yksittäisen jutun alkamista ja vielä sen päätyttyä ovat tarpeellisia toiminnan kannalta, voidaan oikaista vasta kun se ei aiheuta vaaraa toiminnan tai peitehenkilön turvallisuudelle.

Myös valeoston, tarkkailun ja teknisen tarkkailun osalta on mahdollistettava merkintöjen oikea-aikainen oikaiseminen. Poliisilla on yksittäisissä toimivaltuuden käyttöä koskevissa tapauksissa erilainen tarve merkintöjen käyttämiseen riippuen siitä, onko kyseessä selkeästi rajattava yksittäistapauksellinen tilanne tai pysyväisluonteisempi toiminta. Varsinkin peitetoiminnan osalta korostuu viimeksi mainitun kaltainen tarve. Myös valeoston osalta on tarkoituksenmukaista, että valeostoja suorittavia poliisimiehiä koskevia rekisterimerkintöjä ei jokaisen yksittäisen valeostotapauksen jälkeen viipymättä oikaista, vaan oikaisu voidaan tehdä esimerkiksi vasta siinä tilanteessa, kun poliisimies ei enää toimi näissä tehtävissä.

36 §. *Tietojen saanti yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä.* Poliisin oikeuksista saada teletoimintaan liittyvien vaitiolo- ja salassapitovelvollisuuksien alaisia tietoja rikostorjuntatarkoituksiin säädetään nykyisellään pakkokeinolaissa, poliisilaissa ja sähköisen viestinnän tietosuojalaissa (516/2004). Pakkokeinolaissa säädetään telekuuntelusta, televalvonnasta ja matkaviestimien sijaintitietojen hankkimisesta rikoksen selvittämiseksi. Telekuuntelussa on kysymys televiestin sisällön selvittämisestä. Televalvonnassa on kysymys tunnistamistietojen hankkimisesta televiesteistä, matkaviestimen sijaintitiedon hankkimisesta ja teleliittymän tai telepäätelaitteen tilapäisestä sulkemisesta. Matkaviestimien sijaintitietojen hankkimisessa on kysymys televalvontaan liittymättömien tietojen hankkimisesta siitä, mistä matkaviestimistä on tietynä aikana kirjautunut tieto tietyn paikan läheisyydessä sijaitsevan tukiaseman kautta telejärjestelmään. Poliisilaissa säädetään televalvonnasta rikoksen estämiseksi ja julkises-

sa luettelossa mainitsemattomien yhteystietojen ja muiden telepäätelaitteen tai liittymän yksilöivien tietojen saannista poliisille kuuluvan tehtävän suorittamiseksi. Sähköisen viestinnän tietosuojalaissa säädetään käyttäjän suostumukseen perustuvasta televiestien tunnistamistietojen saannista rikoksen selvittämiseksi. Viranomaistoimintaan liittyvien tietojen luovutusvelvollisuuden maksuttomuudesta ja viranomaisten avustamisesta aiheutuvista kustannuksista säädetään viestintämarkkinalain (393/2003) 97 ja 98:ssä.

Lakisystematiikan selkeyttämiseksi tulisi jatkossa harkita mallia, jossa pakkokeinolaissa säädettäisiin telekuuntelusta, kaikesta televiestien tunnistamistietojen saannista ja matkaviestimien sijaintitietojen hankkimisesta rikoksen selvittämiseksi. Poliisilaissa säädettäisiin telekuuntelusta, televalvonnasta ja matkaviestimien sijaintitietojen hankkimisesta rikoksen estämiseksi sekä muiden telesalaisuuden alaisten tietojen saannista rikoksen estämiseksi ja selvittämiseksi ja muiden poliisille kuuluvien tehtävien suorittamiseksi.

Poliisilain 36 §:n 2 momentissa mahdollistettaisiin edelleenkin julkisessa luettelossa mainitsemattomien yhteystietojen ja muiden telepäätelaitteen tai liittymän yksilöivien tietojen saanti kaikkien poliisille kuuluvien tehtävien suorittamiseksi. Momentin soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi siten, että poliisilla olisi oikeus saada teleliittymän ja telepäätelaitteen yksilöivät tiedot myös Viestintäviraston hyväksymällä laitteella. Tekninen kehitys on tehnyt mahdolliseksi sen, että esimerkiksi muiden säännösten nojalla tarkkailtavan kohdehenkilön tai -paikan osalta voidaan hankkia teleliittymän ja telepäätelaitteen yksilöiviä tietoja viranomaisen itse käyttämän teknisen laitteen, eräänlaisen valetukiaseman, avulla ilman, että on tarpeen kytkeä yksityistä teleyritystä mukaan viranomaisten tiedonhankintaan. Kysymys on teknisesti eräänlaisesta siepparista (eng. Catcher), jolla voidaan siepata yksilöivien tietojen lisäksi ympäröivä viestiliikenne, purkaa sitä koskeva salausta, kuunnella viestin sisältö ja saada lisäksi myös yhteyden tunnistamistiedot.

Tässä pykälässä tarkoitetut yksilöintitiedot eroaisivat esimerkiksi pakkokeinolain mu-

kaisista matkaviestimen sijaintitiedoista siltä osin, että kyse ei olisi matkaviestimen sijaintitietojen hankkimisesta, vaan telepäätelaitteen yksilöintiin tarvittavista tiedoista. Tässä tapauksessa ei haluttaisi saada tietoa siitä, missä henkilö milloinkin sijaitsee, vaan hänen hallussaan olevan tai hänen oletettavasti käyttämänsä telepäätelaitteen tai teleliittymän yksilöintiin tarvittavat tiedot. Yksilöintiin tarvittavat tiedot hankittaisiin nimenomaan sen takia, että niiden perusteella voitaisiin hankkia tuomioistuimelta lupa televalvontaan tai telekuunteluun. Poliisin suorittaman televalvonnan ja -kuuntelun välttämiseksi rikolliset käyttävät teleliittymiä, joiden numerot tai yksilöintitiedot eivät ole viranomaisten muutoin saatavilla. Esimerkiksi vapaasti hankittavia niin kutsuttuja prepaid-teleliittymiä ei Suomessa rekisteröidä. Käytännössä näitä yksilöintiin tarvittavia tietoja voitaisiin saada myös teknisesti.

Tekninen kehitys on tehnyt mahdolliseksi myös sen, että edellä kuvatun kaltaisella teknisellä laitteella hankitaan suoraan ilman teleyrityksen myötävaikutusta tunnistamistietoja televiesteistä tai tietoja niiden sisällöstä taikka suljetaan teleliittymä tai telepäätelaitte. Ehdotettu säännös ei antaisi poliisille oikeutta tällaisen teknisen laitteen muuhun käyttöön, kuin yksittäisen päätelaitteen tai liittymän yksilöintitietojen hankkimiseen. Televiestin muiden tunnistamistietojen hankkiminen, erityisesti tieto yhteyden toisesta osapuolesta tai kestosta, ja teleliittymän tai telepäätelaitteen sulkeminen edellyttäisi edelleenkin tuomioistuimelta saatua televalvontalupaa ja tietojen hankkiminen televiestin sisällöstä tuomioistuimelta saatua telekuuntelulupaa. Teknisin ja valvonnallisin keinoin olisi varmistettava, että laitetta käytettäisiin ehdotetun säännöksen nojalla vain yksilöivien tietojen hankkimiseen.

Pykälän 4 momentissa todettaisiin informatiivisesti, että telekuuntelusta, televalvonnasta ja matkaviestimien sijaintitietojen hankkimisesta säädetään erikseen. Poliisilain lisäksi kyseisiä säännöksiä olisi ainakin pakkokeinoissa ja sähköisen viestinnän tietosuojalaisissa.

36 a §. *Tietolähdetoiminta.* Poliisilakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 36 a §, jossa säädetäisiin tietolähdetoiminnasta. Pykälän 1

momentin mukaan poliisi voisi käyttää poliisihallinnon ulkopuolista henkilöä tietolähteenä lain 1 §:ssä säädetyn tehtävän hoitamiseksi. Momentista käy siten selkeästi ilmi, että tietolähteitä voidaan käyttää poliisin toiminnassa varsin laajasti. Tietolähdetoiminnan käyttöön ei näin ollen liity esimerkiksi rikollisen teon rangaistusasteeseen liittyviä rajoitteita, jolloin tietolähdetoiminnan käyttö korostuu niin vakavan ja järjestäytyneen kuin niin kutsutun massarikollisuudenkin osalta.

Tietolähteen käyttö perustuu kuitenkin aina vapaaehtoiseen tietojen antamiseen, mikä erottaa tietolähdetoiminnan poliisilain 36 §:n tilanteista. Näin ollen myöskään poliisille tietoja 36 §:n nojalla antaneita henkilöitä ei katsota 36 a §:ssä tarkoitetuiksi tietolähteiksi.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että tietolähdettä koskevat tiedot voidaan tallettaa henkilörekisteriin. Henkilörekisteriin sisällytettävien tietojen käsittelyssä noudatettaisiin henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettua lakia. Tietolähteen rekisteröinnin avulla pyritään lisäämään poliisin tosiasiallisia mahdollisuuksia hyödyntää tietolähteitä valtakunnallisesti. Rekisteröinnin tavoitteena on saada varsinkin poliisin yleisimmin käytämät tietolähteet, niin kutsutut vasikat, rekisteröityä, jolloin toiminnan ja siihen liittyvän palkkioiden maksamisen valvonta tehostuu.

Esityksen 3 momentissa ehdotetaan, että tietolähteelle voitaisiin maksaa palkkio. Palkkion määräytymisen perusteista olisi tarpeen antaa tarkempi ohjeistus esimerkiksi asiaa koskevassa hallinnollisessa ohjeessa. On selvää, että palkkioiden tulee perustua tietynasteiseen yhteismitallisuuteen niin, että samankaltaisesta tiedosta maksettavat palkkiot ovat valtakunnallisesti samansuuruisia. Muunlainen käytäntö voisi johtaa jopa eräänlaiseen tiedon kaupittelemiseen.

Lisäksi 3 momentissa ehdotetaan todettavaksi, että palkkion veronalaisuudesta säädetäisiin erikseen. Tällä viitataan tuloverolakiin lisättäväksi ehdotettavaan 92 b §:ään, jonka mukaan viranomaisen maksama tai välittämä rikoksen ennalta estämistä, rikoksen selvittämistä, rikoksentehtäjän kiinnisaamista sekä rikoksella saadun hyödyn takaisin saamista edesauttaneen tiedon johdosta saatu palkkio on verovapaata. Palkkiosta ei olisi

myöskään maksettava muita lakisääteisiä työnantaja- ja eläkemaksuja. Kyseessä ei ole saajalleen sellainen tulo, että sitä voitaisiin pitää varsinaisesti palkkaan rinnastettavana säännöllisenä tulona, vaan tulo olisi varsin satunnainen ja vähäinen. Toiseksi on huomattava, että palkkion veronalaisuus merkitsisi tietolähteen paljastumisriskiä verotusmenettelystä johtuvien seikkojen vuoksi. Verotukseen liittyvien tietojen tietynasteinen julkisuus paljastaisi tietolähteen yleisesti, siis myös rikollisille henkilöille, mitä voidaan pitää tietolähteen turvallisuus huomioon ottaen selkeänä vaaratekijänä. Edellä mainituilla perusteilla ehdotetaan, että tietolähteelle maksettavan palkkion tulisi olla verosta ja muista lakisääteisistä työnantaja- ja eläkemaksuista vapaa.

Lisäksi 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että lähtökohtaisesti vain rekisteröidylle tietolähteelle voitaisiin maksaa palkkio. Tätä voidaan pitää perusteltuna toimintaan liittyvän valvonnan kannalta. On selvää, että tietolähteen rekisteröinti lisää tietolähteiden käytön kontrolloitavuutta, jolloin vastaavasti mahdollisuus maksaa palkkio vain rekisteröidylle tietolähteelle lisää palkkioiden maksumin ja määriin liittyviä seurantamahdollisuuksia. Rekisteröinnin ja palkkion maksamisen kytkeminen toisiinsa ehkäisee mahdollisuuksia maksaa esimerkiksi huomaamatta useampia kertoja samoista tiedoista.

Momentissa on kuitenkin todettu, että perustellusta syystä palkkio voitaisiin maksaa myös rekisteröimättömälle tietolähteelle. Koska rekisteröinnin tavoitteena on tehostaa varsinkin niin kutsuttujen vasikoiden käyttämiseen ja heille maksettaviin palkkioihin liittyvää valvontaa ja yhdenmukaisuutta, voitaisiin katsoa, että palkkion maksaminen muille kuin tällaisille henkilöille ei välttämättä edellyttäisi heidän rekisteröintiään poliisin rekisteriin.

5 luku. Erinäiset säännökset

42 §. Poliisihenkilöstön täydentäminen. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti, jonka mukaan täydennyspoliisihenkilöstöön kuuluva voitaisiin asettaa täydennyspoliisihenkilöstön koulutukseen liittyvään tilaisuuteen kokoontumislain 18 §:ssä tarkoite-

tuksi järjestyksenvalvojaksi ja hänet voitaisiin määrätä tällaiseen tilaisuuteen tieliikennelain (267/1981) 49 §:ssä tarkoitetuksi liikenteen ohjaajaksi. Järjestyksenvalvojan hyväksymisestä sekä järjestyksenvalvojan kelpoisuusvaatimuksista, valtuuksista ja velvollisuuksista säädetään järjestyksenvalvojista annetussa laissa sekä liikenteenohjaajaksi määrittämisestä ja liikenteenohjaajan valtuuksista tieliikenneasetuksessa (182/1982). Pykälän nykyinen 4 momentti siirrettäisiin 5 momentiksi.

43 §. Vaitiolovelvollisuus. Pykälän nykyisen 4 momentin mukaan vaitiolovelvollisuus ei estä ilmaisemasta sellaisia tietoja, joiden ilmaiseminen on yksittäistapauksessa tarpeen hengelle tai terveydelle vaarallisen tapahtuman, vapautteen kohdistuvan rikoksen taikka huomattavan ympäristö- tai omaisuusvahingon välttämiseksi. Tietoja voidaan ilmaista paitsi vaaran kohteelle, myös sellaiselle muulle taholle, joka voi olla apuna vaaran torjunnassa.

Säännöksen soveltamisalaa esitetään laajennettavaksi ensinnäkin siten, että se käsittäisi omaisuusvahingon lisäksi myös varallisuusvahingon. Säännöstä sovellettaisiin muun muassa tilanteessa, jossa haluttaisiin etukäteen varoittaa esimerkiksi petosyrityksen kohdetta tulevasta rikoksesta. Petosrikoksella aiheutettu vahinkoa on pidetty varallisuusvahinkona.

Pykälän 4 momentin soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi siten, että se mahdollistaisi yksittäistapauksessa myös sellaisten tietojen luovuttamisen, jotka ovat tarpeen valtion turvallisuuden varmistamiseksi. Käytännössä erityisesti suojelupoliisi voisi luovuttaa näitä tietoja lakisääteisten tehtäviensä hoitamiseksi. Valtion turvallisuutta koskevat tiedot voivat liittyä terrorismiin, kansainväliseen järjestäytyneeseen rikollisuuteen tai laittomaan, Suomen suhteita vieraaseen valtioon vaarantavaan toimintaan.

Turvallisuusselvitysten antaminen on omassa erityislaissa säänneltyä määrämutoista menettelyä. Turvallisuusselvitysten antaminen on mahdollista ainoastaan hakijan pyynnöstä ja laissa tarkkaan säänneltyjen edellytysten täyttyessä. Se on rajattu kosemaan lähinnä tiettyjä rekrytointitilanteita. Pääsääntöisesti turvallisuusselvityksen anta-

miseksi edellytetään, että tehtävä on luonteeltaan sellainen, että sillä on merkitystä turvallisuus selvityksistä annetun lain (177/2002) 2 §:ssä mainitun tarkoituksen saavuttamiseksi, esimerkiksi valtion turvallisuuden tai muiden huomattavien yleisten tai yksityisten etujen suojaamiseksi. Koska lain soveltamisala on erittäin rajattu, on välttämätöntä, että valtion turvallisuutta koskevien tietojen luovuttamisesta yksittäistapauksissa on lisäksi täsmällinen toimivaltasäännös yleislaissa.

Pykälän 6 momenttiin esitetään tehtäväksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain sekä turvallisuus selvityksistä annetun lain edellyttämät täsmennykset.

44 §. Vaitiolo-oikeus. Voimassa olevan pykälän 1 momentissa säädetään, että poliisin henkilöstöön kuuluva ei ole todistajana tai muutoin kuultaessa velvollinen ilmaisemaan hänelle hänen palvelussuhteessaan tietoja luottamuksellisesti antaneen henkilöllisyyttä eikä salassa pidettäviä taktisia tai teknisiä menetelmiä. Momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että poliisin henkilöstöön kuuluvan vaitiolo-oikeutta laajennettaisiin varsinaisen kuulemismenettelyn ulkopuolellekin. Ehdotuksen mukaan poliisin henkilöstöön kuuluva voisi muutoinkin kuin häntä tuomioistuimessa tai muutoin kuultaessa olla ilmaisematta edellä mainittuja henkilöllisyyttä tai salassa pidettäviä taktisia tai teknisiä menetelmiä koskevia tietoja. Jatkossa siis tilanteissa, missä edellä mainittuja asioita tiedustele joko toinen viranomainen tai yksityinen taho, olisi poliisin henkilöstöön kuuluvalla vastaavanlainen vaitiolo-oikeus kuin kuulemistilaisuudessa.

Myös pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että poliisin henkilöstöön kuuluvan vaitiolo-oikeutta peitehenkilön tai valeostajan henkilöllisyydestä laajennettaisiin kuulemismenettelyn ulkopuolellekin. Myös peitehenkilöllä tai valeostajalla itsellään olisi henkilöllisyyttään koskeva vaitiolo-oikeus. Säännöksen tarkoituksena on lisätä valeostajan ja peitehenkilön turvallisuutta antamalla tällaisissa tehtävissä toimiville poliisimiehille suojaa myös varsinaisen operatiivisen toiminnan ulkopuolella. Lisäksi säännös mahdollistaisi muiden poliisin henkilöstöön kuuluvien vaitiolo-oikeuden säännöksessä tarkemmin mainituista seikoista.

Ehdotettu 2 momentti merkitsisi peitehenkilölle ja valeostajalle mahdollisuutta suojella oikean henkilöllisyytensä paljastumista tilanteissa, missä hänen henkilöllisyytensä paljastuminen saattaisi aiheuttaa riskin hänen tai hänen läheistensä turvallisuudelle tai vaarantaa hänen vastaavanlaisten tehtäviensä hoidon tulevaisuudessa tai tiedonhankinnan onnistumisen.

45 a §. Vapaaehtoistoiminta. Poliisilakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi säännös vapaaehtoisten käyttämisestä etsintä- ja pelastustehtävissä ja muissa avustustehtävissä. Pykälän mukaan poliisi voisi käyttää avustustehtävissä apunaan vapaaehtoisia yhdistyksiä ja muita yhteisöjä. Pykälän tarkoituksena olisi antaa poliisille oikeus avustustehtävien jakamiseen ja osoittamiseen muillekin tahoille kuin viranomaisille silloin, kun se on tarkoituksenmukaista.

Saatuana tiedon henkilön katoamisesta poliisi käynnistää yleensä välittömät etsintä- ja tiedustelutoimenpiteet. Maastoon tai taajamassa kadonneen henkilön etsintä sitoo suuria määriä voimavaroja etenkin silloin, kun kysymyksessä on lapsen, vanhuksen tai hoitolaitokseen otetun henkilön etsintä. Poliisin omat voimavarat eivät ole yleensä riittävät laajamittaiseen etsintään. Etsintätehtävän suorittamista rajoittaa myöskin poliisin velvollisuus ylläpitää toimintavalmiutta perustehtäviensä suorittamiseksi. Poliisi onkin perinteisesti käyttänyt vapaaehtoisen pelastuspalvelun (vapepa) sekä metsästys- ja urheiluseurojen henkilöitä etsintätehtävissä. Etsintätehtävissä poliisi on turvautunut myös yhteistoimintaan rajavartiolaitoksen kanssa sekä sen ja puolustusvoimien virka-apuun. Sisävesialueella kadonneen etsintätehtäviin ovat osallistuneet järvipelastusseurat, purjehdusseurat ja veneilykerhot. Sisävesillä etsintä-apua on pyydetty myös pelastusviranomaisilta.

Poliisilain 45 §:ssä säädetään poliisin oikeudesta määrätä henkilöitä avustustehtävään. Vaikka määräyksen ei tarvitse olla määrätyleisellä vastentahtoinen, ilmaisu ei täysin kuvaa toiminnan todellista luonnetta. Edellä mainittua määräämisvaltuutta on tarkoitettu käytettäväksi silloin, kun muita keinoja ei ole käytettävissä ja etsittävä henkilö on ikänsä, terveydentilansa tai sääolosuhteiden vuoksi

välittömässä hengen tai terveyden vaarassa eikä muita etsijöitä ole saatavilla. Vapaaehtoisjärjestöt osallistuvat toimintaan poliisin pyynnöstä ja järjestöt ovat kouluttaneet henkilöstönsä sekä etsintä- ja pelastustehtävään että myös laadukkaaseen ensiapuun. Tästä syystä olisi tarkoituksenmukaista myös säädösten osoittaa vapaaehtoisen kansalais-toiminnan todelliseen auttamishaluun perustuva luonne. Vapaaehtoisjärjestöjen toiminnasta on vastaavanlaiset säännökset meripelastuslaissa (1145/2001) ja pelastuslaissa (468/2003).

Viranomaisapuun ei ole aina mahdollista turvautua esimerkiksi sen vuoksi, että puolustusvoimien yksiköitä ei ole lähettyvillä, etsintäalue on kaukana rajavartiolaitoksen toiminta-alueesta tai paikallisen pelastuslaitoksen voimavarat ovat niin pienet, että etsintään osallistuminen vaarantaisi sen hälytysvalmiuden ja perustehtävien suorittamisen.

Vapaaehtoinen pelastuspalvelu kuuluu osana Suomen Punaisen Ristin organisaatioon. Sen toiminta on hyvin järjestetty ja sen henkilöstö on koulutettu. Lisäksi järjestö on varustanut henkilöstöään uusimmalla paikannustekniikalla. Suomen Punaisen Ristin organisaatioon kuuluvat myös meripelastusseurat, joiden alajärjestöjä ovat järvipelastusseurat. Viimeksi mainittujen apuun poliisi turvautuu aina, kun henkilön tiedetään kadonneen sisävesillä.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan käytäväksi ilmaisua vapaaehtoisjärjestö. Ilmaisulla on tarkoitus korostaa mahdollisuutta käyttää tehtävässä myös alueella toimivia urheilu- ja metsästysseuroja tai vastaavia yhdistyksiä sekä seurakuntien vapaaehtoisia auttajia.

Kadonneen henkilön löytyessä hän saattaa olla välittömän ensiavun tarpeessa, minkä vuoksi ensiarvion tekeminen löydetyn kunnosta on välttämätön taito. Henkilön nopea hoitoon saaminen on välttämätöntä silloin, kun kadonnut on ollut jatkuvan lääkityksen tarpeessa eikä ole eksyneenä ollessaan voinut ottaa lääkitystään.

Viime aikoina ovat yleistyneet ampumasein tai räjähdysainein varustautuneen henkilön linnoittautumiset asuntoon tai rakennukseen. Tällöin on ollut välttämätöntä, että vaara-alueella olevat ihmiset evakuoidaan. Evakuoitujen hätämaajoittaminen ja huolto on

järjestettävä välittömästi vuorokaudenajasta riippumatta. Tällaisessa tehtävässä koulutetut vapaaehtoisjärjestöt ovat ensiarvoisen tärkeitä yhteistyökumppaneita. Toistuvien harjoitusten ja paikallisesti tehtyjen sopimusten mukaisesti vapaaehtoiset voivat käynnistää välttämättömän elintarvikehuollon.

Poliisilain 46 §:n perusteella henkilöllä, joka poliisimiehen pyynnöstä avustaa tätä virkatehtävän suorittamisessa, on tällöin oikeus käyttää poliisimiehen ohjeiden mukaisesti sellaisia poliisimiehelle kuuluvia valtuuksia, jotka poliisimies toimivaltansa rajoissa osoittaa. Oikeudesta käyttää voimakeinoja on kuitenkin voimassa, mitä 27 §:n 3 momentissa säädetään. Tilanteita, joissa toimivaltuuksien käyttö saattaa ajankohtaistua, voivat olla laajojen alueiden eristäminen siellä olevan sivullisille aiheutuvan välittömän vaaran torjumiseksi. Poliisi voi silloin eristää muun muassa alueelle johtavat kulkuväylät eristysnauhalla ja pyytää vapaaehtoista henkilöä valvomaan, ettei sitä kautta kuljeta alueelle. Valvoessaan poliisin eristämälle alueelle pääsyä vapaaehtoinen käyttää virkamiehen hänelle toimivaltansa rajoissa antamaa julkista valtaa. Tämä edellyttää, että poliisimies antaa tehtävän yksilöidylle henkilölle sekä selostaa tehtävän luonteen ja toimivallan rajat. Tällöin henkilö saa rikoslain 16 luvun 1 ja 3 §:ssä säädetyn rikosoikeudellisen suojan sitä vastaan, joka pyrkii väkisin alueelle.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin niistä poliisimiehistä, joilla olisi oikeus tehdä päätös vapaaehtoisjärjestöjen käyttämisestä. Koska kadonneen henkilön etsintä on aloitettava välittömästi, olisi välttämätöntä, että kenttäjohtajana toimiva poliisimies voisi tehdä asiaa koskevan päätöksen. Vastuu etsintätehtävän asianmukaisesta suorittamisesta olisi aina poliisilla, mutta käytännön etsintätehtävien suorittaminen olisi etsinnän tehokkuuden varmistamiseksi annettava riittävän suuressa määrällä vapaaehtoisia etsijöitä.

Laajojen alueiden eristämisessä ja muissa kuin välittömissä etsintätehtävissä vapaaehtoisjärjestöjen käyttämistä koskevan päätöksen tekisi aina päällystöön kuuluva poliisimies, joka usein toimii myös vaativan poliisitoiminnallisen tilanteen yleis- tai kenttäjohtajana.

47 §. *Korvausten suorittaminen.* Pykälän 1

momentin mukaan avustustyöhön määrätyle maksetaan korvausta työansion menetyksestä. Korvausta suoritetaan aina 45 §:n 1 momentin mukaisissa tilanteissa. Viranomaisen on arvioitava korvaus tehtävään käytetyn ajan perusteella, riippumatta tehtävään osallistuneiden henkilöiden tuloeroista.

Ehdotetun 1 momentin muutoksen myötä korvaus suoritettaisiin myös avustustoimintaan vapaaehtoisesti osallistuneelle. Käytännössä vapaaehtoiset ovat suorittaneet tehtävää ja luopuneet palkkiosta yhdistyksensä hyväksi. Kertyneillä varoilla yhdistykset ovat järjestäneet koulutus- ja harjoitustilaisuuksia sekä hankkineet etsintävälineitä, muun muassa gps-paikantimia. Etsintätehtävissä tulee korvata lisäksi etsintään käytetyn kaluston käyttökustannukset, jotka esimerkiksi vesikaluston luonteesta johtuen saattavat nousta verrattain suuriksikin.

Pykälän 3 momentissa säädetään tapaturmakorvauksista. Myös tämän momentin soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi kattamaan myös avustustoimintaan vapaaehtoisesti osallistuneet.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 momentti, jonka mukaan avustustyöhön käytetyn esineen tai kulkuvälineen vaurioituminen korvattaisiin valtion varoista siten kuin valtion virantoimituksesta tai työtehtävästä aiheutuneiden eräiden vahinkojen korvaamisesta annetussa laissa (794/1980) säädetään.

54 §. Tarkemmat säännökset. Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin jatkossakin poliisin toiminnallisista johtosuhteista, erityisesti poliisitutkintaan eräissä tapauksissa liittyvistä tehtävistä, 47 §:ssä tarkoitettujen korvausten hakemisesta ja maksamisesta noudatettavasta menettelystä sekä poliisin tunnusluvasta, virkamerkistä ja aseistuksesta.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan viimeistään 1 päivänä toukokuuta 2005.

Poliisimiehen, joka lain voimaantullessa harjoittaisi 9 d §:ssä tarkoitettua sivutoimintaa, tulisi hakea tarvittava lupa tai lopettaa sivutoimi vuoden kuluessa lain voimaantulosta. Ottaen huomioon perustuslain 18 §:ssä jokaiselle turvatun oikeuden lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla olisi tarpeellista säätää tarkasti siitä, missä määräajassa jokaisen on

hoidettava työtään, ammatiaan ja elinkeinonään koskevat järjestelyt sellaiseen tilaan, että niitä voidaan pitää ehdotetun lain mukaisina. Siirtymäaika ei voisi olla kohtuuttoman lyhyt, joten sen pituudeksi esitetään yksi vuosi.

1.2. Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta

5 a §. Eräiden rikosasiain käsittelyn julkisuudesta. Oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain (945/1984) 5 a §:n 2 momentissa säädetään, että pakkokeinolain 5 a luvussa tarkoitettua pakkokeinoa koskeva asia käsitellään sekä päätös julistetaan myös sovellettujen lainkohtien ja tuomiolauselman osalta yleisön läsnä olematta. Päätös ja oikeudenkäyntiaineisto tulevat julkisiksi, kun pakkokeinon käytöstä on viimeistään ilmoitettava rikoksesta epäillylle, jollei tuomioistuimien päätös toisin.

Ehdotettua säännöstä esitetään muutettavaksi siten, että se kattaisi myös ehdotetun poliisilain 32 b §:n mukaista poliisitoimenpidettä ja tullilain 20 f §:n mukaista tullitoimenpidettä koskevat asiat.

Poliisilain 32 b §:n mukaiset poliisitoimenpiteet koskevat telekuuntelua, televalvontaa sekä teknistä tarkkailua. Poliisilain edellä mainitut toimenpiteet ovat tyypillisesti sellaisia, joita käytetään poliisin ennalta estävässä toiminnassa rikosten estämiseksi tai jo tapahtuneen rikoksen paljastamiseksi. Tällaisessa vaiheessa on kyseisten toimenpiteiden tehokkaan hyödyntämisen varmistamiseksi ehdotetun lain tärkeää, että poliisin toimintamenetelmät pysyvät salaisina. Televalvontaa ja -kuuntelua koskevat poliisilain ehdotetut toimivaltuudet ovat osin uusia sikäli, kun ne koskevat terrorismirikoksia. Jo tällaisten rikosten valmistelu ja edistäminen on rikoslain 34 a luvun säännösten mukaan kriminalisoitu. Erityisesti terrorismirikosten, mutta myös muiden edellä mainittujen säännösten piiriin kuuluvien rikosten torjumiseksi on välttämätöntä, että poliisin tiedonhankintamenetelmät pysyvät oikeudenkäynnin julkisuutta koskevasta pääsäännöstä poiketen salaisina pakkokeinoasian tuomioistuinkäsittelyvaiheessa.

1.3. Tieliikennelaki

48 §. Poikkeussäännökset. Tieliikennelain

48 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 momentti, jonka mukaan poliisimiehellä, tullimiehellä ja rajavartiomiehellä on tarkkailutehtävässä, poliisimiehellä ja tullimiehellä teknisen tarkkailun tehtävässä ja poliisimiehellä peitetoimintatehtävässä ja valeostotehtävässä toimiessaan erityistä varovaisuutta noudattaen sama oikeus kuin säädettyjä ääni- ja valomerkkejä antavan poliisiauton kuljettajalla poiketa tieliikennelain säännöksistä

Tiedonhankintakeinojen käyttäminen edellyttää joissain tilanteissa tieliikennelaissa säänneltyjen liikennesääntöjen rikkomista. Tilanteessa, jossa poliisi-, tulli- tai rajavartiomiehet seuraavat ajoneuvolla tarkkailun kohdetta, tarkkailun onnistunut suorittaminen edellyttää usein muun muassa liikenteen ohjauslaitteen antaman käskyn tai kiellon rikkomista. Poliisimiehen ollessa peitetoimintatehtävässä soluttautuneena rikollisryhmän jäseneksi, tulee hänen paljastumisen estymiseksi esimerkiksi ajoneuvon kuljettajana toimiessaan käyttäytyä siten kuin muut ryhmän jäsenet käyttäytyisivät. Tällaisessa tilanteessa liikennesääntöjen tarkka noudattaminen saattaisi herättää rikollisryhmän jäsenten huomion ja siten vaarantaisi peitetehtävää suorittavan turvallisuuden ja tehtävän suorittamisen.

Liikennesääntöjen rikkomisen edellyttäisi kaikissa tilanteissa erityistä varovaisuutta. Punaista valoa näyttävää liikenteen ohjauslaitetta ei saisi ohittaa pysähtymättä paitsi silloin, kun se on tehtävän suorittaminen huomioon ottaen välttämätöntä.

1.4. Tuloverolaki

92 b §. *Todistelupalkkiot ja vihjepalkkiot.* Tuloverolakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 92 b §, jonka mukaan viranomaisen maksama tai välittämä rikoksen ennalta estämistä, rikoksen selvittämistä, rikosentekijän kiinnisaamista sekä rikoksella saadun hyödyn takaisin saamista edesauttaneen tiedon perusteella saatu korvaus tai palkkio on verovapaata. Rikoksen selvittämistä edesauttanut voi olla myös epäillyn syyttömyyden todistava tieto. Korvausta tai palkkiosta ei olisi myöskään maksettava muita lakisääteisiä työnantaja- ja eläkemaksuja.

On tärkeää, että poliisi voi sopia tiedonantajan kertoman tiedon säilymisestä luotta-

muksellisena. Muutoin tiedon saaminen vaarantuisi merkittävästi ja käytännössä vähentäisi tiedon saantia varsinkin vaarallisimpien ja vakavimpien rikosten torjunnassa. Tiedonantajia voidaan suojata poliisilain 44 §:n nojalla, missä säädetään poliisin vaitiolo-oikeudesta. Tiedonantajien kattavan suojan varmistamiseksi on tärkeää, että tiedon antaneen henkilöllisyys ei paljastu myöskään viranomaisille tehtävien ilmoitusten kautta, esimerkiksi verotuksen yhteydessä. Poliisin tiedossa on tapauksia, joissa rikolliset ovat lukuisilla eri tavoilla koettaneet selvittää mahdollisten tiedonantajien olemassaoloa ja heidän henkilöllisyyttään.

Korvaus tai palkkio maksettaisiin pääsääntöisesti valtion varoista. Ehdotettu säännös mahdollistaisi kuitenkin myös esimerkiksi asianomistajan tai vakuutusyhtiön maksaman palkkion verovapauden. On tarkoituksenmukaista, että poliisi välittää palkkion tiedonantajalle, koska esitutkintaviranomaisella on parhaat edellytykset arvioida vihjeen merkitys rikoksen selvittämisessä tai maksamisen muiden edellytysten olemassaolo. Tällöinkin poliisi hyväksyisi välitettäväkseen ainoastaan selvitetävän rikoksen laatuun ja laajuuteen nähden kohtuulliseksi katsottavan vihjepalkkion.

Korvauksen tai palkkion verovapautta puoltaa myös se, että tietolähteelle maksettavat palkkiot ovat varsin satunnaisia ja vähäisiä. Kyseessä ei ole näin ollen saajalleen sellainen tulo, jota voitaisiin pitää varsinaisesti palkkaan rinnastettavana säännöllisenä tulona.

Uuteen pykälään ehdotetaan siirrettäväksi nykyisessä tuloverolain 92 §:n 1 momentin 20 kohdassa mainittu todistelupalkkioiden verovapautta koskeva kohta, joka kohta samalla kumottaisiin.

1.5. Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa

2 luku. Poliisin tietojärjestelmät

2 §. *Poliisiasian tietojärjestelmä.* Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 12 kohta, jonka mukaan poliisiasian tietojärjestelmään saataisiin rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi tallettaa tiedot

poliisihallinnon ulkopuolisesta tietolähteestä sekä tietolähteen käytöstä ja valvonnasta. Tietolähteen henkilö-, osoite- ja puhelintiedot talletettaisiin erityiseen osioon, jonka käyttöoikeus olisi hyvin rajoitettu. Rekisterin yleisempään osioon talletettaisiin tietoja tietolähteen profiilista eli siitä, minkä tyyppisestä rikollisuudesta hän pystyy antamaan tietoja. Rekisteriin talletettaisiin myös tietolähteen käsittelystä vastaavien poliisimiesten tiedot. Rekisteri sisältäisi lisäksi tietoja tietolähteen käytöstä ja hänelle maksetuista palkkioista. Tietolähteen antamat tiedot yksittäisestä rikoksesta ja siihen mahdollisesti syylliseksi epäillyistä henkilöistä talletettaisiin epäiltyjen tietojärjestelmään. Ehdotettu rekisteri toimisi tietolähteen hallinnointirekisterinä.

Poliisilla ei ole käytössään valtakunnallista tietolähderekisteriä, vaan tällä hetkellä tiedot talletetaan paikallisiin rekistereihin. Nykyisen menettelyn avulla ei tiedetä, toimiiko sama henkilö usean poliisimiehen tietolähteenä. Myöskään epäluotettavista tietolähteistä ei pystytä tiedottamaan riittävästi valtakunnallisen rekisterin puuttuessa. Tietolähteen luotettavuuden täsmällinen arviointi on ensiarvoisen tärkeää, sillä tietolähteen tietojen perusteella poliisi kohdistaa usein asiaan liittyviin henkilöihin muita selvitystoimenpiteitä, joilla saattaa olla henkilöiden oikeusturvaan liittyviä vaikutuksia. Tietolähteen rekisteröintiä ehdotetaan myös palkkion maksamisen edellytykseksi.

Suojelupoliisin valtion turvallisuuteen liittyvän toiminnan ennalta estävän luonteen vuoksi olisi välttämätöntä, että se voisi tallettaa omia tietolähteitään koskevat tiedot omaan henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 5 §:n 2 momentissa mainittuun toiminnalliseen tietojärjestelmäänsä.

4 §. Epäiltyjen tietojärjestelmä. Kuten henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettua lakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 93/2002 vp) todetaan, rikosanalyysi liittyy rikostiedusteluun. Rikosanalyysin kasvaneen merkityksen ja osin itsenäistyneen aseman johdosta ehdotetaan, että pykälän 4 momentissa mainittaisiin selvyyden vuoksi nimenomaisesti rikosanalyysi rikostiedustelun rinnalla.

6 §. Poliisin muut henkilörekisterit. Pykä-

län 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi rikosanalyysirekisterin perustamista koskeva säännös. Samalla nykyistä momentin sanamuotoa esitetään täsmennettäväksi.

Ehdotuksen mukaan yhden tai useamman poliisiyksikön käyttöön voitaisiin perustaa sellaisen rikoksen, josta saattaa seurata vankeutta, estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi tarpeellista rikosanalyysiä varten tilapäinen rekisteri, jossa saisi yhdistää, tallettaa ja muuten käsitellä henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 2—4 §:ssä tarkoitettujen tietojärjestelmien tietoja, poliisin yksittäisen tehtävän suorittamisen yhteydessä saatuja rikostiedustelu-, tarkkailu- ja havaintotietoja sekä henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 14 §:n 1 momentin 2 kohdassa mainittuja tietoja.

Rikosanalyysillä tarkoitetaan tässä suunnitelmallista ja järjestelmällistä rikostiedustelulla tai muusta tietolähteestä hankitun tiedon käsittelyä rikosten estämiselle, paljastamiselle ja selvittämiseksi asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Tehokas rikosanalyysitoiminta on välttämätön edellytys suunnitelmalliselle ja järjestelmälliselle rikosten estämiselle, paljastamiselle ja selvittämiseksi.

Ehdotuksella mahdollistettaisiin useista eri tietolähteistä peräisin olevien henkilö- ja muiden tietojen väliaikainen yhdistäminen, tallettaminen ja muu käsittely rikosanalyysin suorittamista varten. Tietojen keräämis- ja tallettamisoikeus rikosanalyysirekisteriin alkaisi silloin, kun olisi olemassa luotettavaan vihjetietoon liittyvä konkreettinen epäily rikoksen suunnittelusta tai valmistelusta tai rikoksesta, josta ei vielä ole olemassa rikosilmoitusta. Perustettavaksi esitettyyn rekisteriin saisi tallentaa tietoja vain väliaikaisesti. Useimmissa tapauksissa rekisteriin talletetut tiedot liitettäisiin rikosanalyysillä paljastetun rikoskokonaisuuden esitutkinta-aineistoon. Muu rekisteriin talletettu aineisto siirrettäisiin edellytysten täytyessä poliisin muihin rekistereihin tai poistettaisiin.

Tietoja rekisteriin saataisiin kerätä ensinnäkin henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 2—4 §:ssä mainituista tietojärjestelmistä lain 4 luvussa säädettyjen edellytysten täytyessä. Lähdejärjestelmiä olisivat siten poliisiasiain tietojärjestelmä, hallintoasiain tietojärjestelmä ja epäiltyjen

tietojärjestelmä. Henkilötietojen käsittelystä poliisitoimesta annetun lain 4 luvussa säädetään muun muassa tietojen käyttämisestä muuhun kuin tietojen keräämis- ja tallettamistarkoitusta vastaavaan tarkoitukseen. Rekisteriin saataisiin kerätä ja tallettaa kulloiseenkin rikosanalyysiin liittyviä poliisin yksittäisen tehtävän suorittamisen yhteydessä saatuja rikostiedustelu-, tarkkailu- ja havaintotietoja. Tällaisia tietoja olisivat esimerkiksi teknisen kuuntelun tai telekuuntelun avulla saadut tiedot rikoksesta, jonka estämiseksi, paljastamiseksi tai keskeyttämiseksi kuuntelua voitaisiin suorittaa. Rekisteriin saataisiin kerätä ja tallettaa myös rajavartiolaitoksella, tullilaitoksella ja sotilasviranomaisilla olevia rikosten estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen liittyviä tietoja.

Rikosanalyysirekisterin perustamiseen ja käyttöön, rekisterissä olevien tietojen luovuttamiseen ja poistamiseen sekä tarkastusoikeuden toteuttamiseen sovellettaisiin henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain yleisiä säännöksiä. Henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 26 §:n 4 momentin mukaan poliisin käyttöön perustettu tarpeettomaksi käynyt tilapäinen henkilörekisteri on hävitettävä, jollei sitä siirretä arkistoitavaksi. Lain 45 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan rekisteröidyllä ei ole tarkastusoikeutta poliisin henkilörekistereihin sisältyviin tarkkailutietoihin.

Erilaisia yksittäisen rikoskokonaisuuden esitutkintaan taikka yksittäiseen rikostiedusteluun liittyviä tai -operaatioon liittyviä tutkinta- ja tiedustelumuistioita ei pidettäisi edelleenkin henkilörekistereinä, vaikka varsinkin laajoissa asioissa muistioita saatetaan pitää automaattista tietojenkäsittelyä hyväksikäyttäen (HE 93/2002 vp).

4 luku. **Tietojen käyttäminen ja luovuttaminen**

19 §. *Tietojen luovuttaminen muille viranomaisille.* Pykälän 2 momenttiin esitetään lisättäväksi, että poliisi saisi antaa teknisen käyttöyhteyden myös 6 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun rikosanalyysirekisteriin. Tämä olisi välttämätöntä, koska myös pykälässä mainitut viranomaiset tarvitsevat rekisterin tietoja rikosten estämiseksi, paljas-

tamiseksi ja selvittämiseksi.

5 luku. **Tietojen poistaminen ja arkistointi**

22 §. *Tietojen poistaminen poliisiasiain tietojärjestelmästä.* Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 9 a kohta, jonka mukaan tietolähdetiedot poistettaisiin kymmenen vuoden kuluttua viimeisen tietolähdettä koskevan merkinnän tekemisestä. Poistosäännös olisi yhdenmukainen epäiltyjen tietojärjestelmää koskevien poistosäännösten kanssa.

7 luku. **Rekisteröidyn oikeudet**

45 §. *Tarkastusoikeuden rajoittaminen.* Pykälän 1 momentin 5 kohtaan ehdotetaan lisättäväksi, että henkilöllä ei olisi tarkastusoikeutta rekisteriin talletettaviin tietolähdetietoihin.

1.6. **Laki keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä tehdyn yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja yleissopimuksen soveltamisesta**

3 §. *Toisen jäsenvaltion virkamiehen oikeus peitetoimintaan ja valeostoon Suomessa.* Koska poliisilain 31 a §:n 2 momentti ja 31 b §:n 2 momentti esitetään kumottavaksi, tulee täsmennyksen vuoksi tehdä vastaavat muutoksen keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä tehdyn yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja yleissopimuksen soveltamisesta annetun lain 3 §:ään. Lisäksi 3 §:ään esitetään lisättäväksi poliisilakiin ehdotettava uusi peitetoiminnan ja valeoston käyttöä määrittävä säännös. Tällainen säännös on tiedonhankinnan paljastumisen estämistä koskeva 33 a §.

2. **Tarkemmat säännökset ja määräykset**

Valtioneuvoston asetuksella ehdotetaan säädettäväksi poliisimiesten eri työtehtävien

edellyttämän kunnon ja ammattitaidon tasosta sekä kuntoon liittyvien testien järjestämisestä (poliisilain 9 e §).

Sisäasiainministeriön asetuksella ehdotetaan säädettäväksi turvatarkastustoimenpiteiden teknisistä menettelytavoista ja turvatarkastusten käytännön järjestämisestä sekä järjestettävästä koulutuksesta (poliisilain 22 f §).

3. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan viimeistään 1 päivänä toukokuuta 2005.

4. Säättämisyjärjestys

Esityksessä ehdotetaan useita muutoksia poliisilakiin sekä eräisiin muihin lakeihin. Muutosehdotukset ovat sellaisia, että niitä pitää tarkastella myös perusoikeuksien näkökulmasta. Säättämisyjärjestyksen kannalta tällaisia muutoksia ovat erityisesti poliisimiehen oikeus siirtää tekeillä olevaan rikokseen puuttumista sekä poliisimiehen oikeuksiin ja velvollisuuksiin ja tiedonhankintaan liittyvät ehdotukset.

4.1. Toimenpiteen siirtäminen

Tekeillä olevaan rikokseen puuttumisen siirtäminen saattaisi rajata henkilön perustuslain 21 §:ssä mainittua oikeutta saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä. Tästä syystä ehdotetun säännöksen soveltamisalaa esitetään rajattavaksi poliisilain 3 luvussa säädettyjen poliisin tiedonhankintaan liittyvien toimenpiteiden kuten tarkkailun, teknisen tarkkailun, telekuuntelun, valeoston ja peitetoiminnan yhteyteen. Poliisimies voisi toiminnan paljastumisen estämiseksi tai toiminnan tavoitteen turvaamiseksi siirtää tekeillä olevaan rikokseen puuttumista vain mainituissa tapauksissa ja vain silloin, kun se on välttämätöntä.

Ehdotuksen mahdollisesti aiheuttama perusoikeuden rajoitus on pyritty määrittelemään mahdollisimman tarkkarajaisesti. On myös yhteiskunnallisesti hyväksyttävää siirtää vähäisempään tekeillä olevaan rikokseen puuttuminen, jos siirtäminen on välttämätöntä poliisin vakavampaan rikollisuuteen koh-

distuvan tiedonhankinnan paljastuminen estämiseksi ja tiedonhankintatoiminnan tavoitteen turvaamiseksi.

4.2. Poliisimiehen oikeudet ja velvollisuudet

Poliisilakiin esitetään lisättäväksi säännöksiä, joihin koottaisiin nykyisin poliisiasetuksessa olevat säännökset poliisimiehen oikeuksista ja velvollisuuksista. Uuden perustuslain myötä nykyinen sääntely ei enää ole oikealla säädöstatasolla. Perustuslain 80 §:n mukaan henkilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lain tasoisella säännöksellä.

Perusoikeudet ovat luonteeltaan yleisiä, eli ne kuuluvat periaatteessa kaikille yhdenvertaisesti. Perusoikeusuudistuksen yhteydessä luovuttiin muun muassa sotilaita koskevasta perusoikeuksien rajoitusvaltuudesta. Perusoikeusuudistuksen jälkeen niin sotilaiden kuin poliisimiesten perusoikeuksien rajoitusten sallittavuutta on arvioitava perusoikeuksien yleisten rajoituskriteerien valossa. Niiden tulee siten täyttää samat lailla säättämisen sekä rajoitusten täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimukset samoin kuin rajoitusperusteen hyväksyttävyyden ja suhteellisuusvaatimukset kuin muidenkin sallittujen perusoikeusrajoitusten.

Perustuslain 10 §:n nojalla on jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha turvattu. Yksityselämän suojan lähtökohtana on, että yksilöllä on oikeus elää omaa elämäänsä ilman viranomaisten tai muiden ulkopuolisten tahojen mielivaltaista tai aiheutonta puuttumista hänen yksityiselämäänsä. Yksityselämän piiriin tarkka määrittäminen on vaikeaa. Siihen kuuluu muun muassa yksilön oikeus vapaasti solmia ja ylläpitää suhteita muihin ihmisiin ja ympäristöön sekä oikeus määrätä itsestään ja ruumiistaan. Yksityselämän suojan takaamiseksi valtiolta edellytetään, että se itse pidättyy loukkaamasta yksilön yksityiselämää.

Poliisimiehillä on poliisilain 9 §:n mukaan poliisivaltuudet ja toimimisvelvollisuus myös oman toimialueensa ulkopuolella ja vapaa-aikanaan, jos se on välttämätöntä vakavan rikoksen estämiseksi, tällaista rikosta koskevan tutkinnan aloittamiseksi tai yleistä järjestystä ja turvallisuutta uhkaavan vakavan vaa-

ran torjumiseksi tai milloin se näihin rinnastettavan muun erityisen syyn vuoksi on tarpeen. Poliisimies ei näin voi vapaa-aikanaan täysin irrottautua virkaan liittyvästä poliisimiesasemastaan. Virka-asemaan liittyvät velvollisuudet ulottuvat myös vapaa-aikaan. Tämän vuoksi poliisimiehelle tulee voida asettaa ankarampia velvoitteita myös vapaa-ajan osalle kuin virkamiehelle yleensä.

Poliisin tehtävät on määritelty poliisilain 1 §:ssä. Poliisin tehtävien tosiasiallinen luonne ja tarkoitus viime kädessä asettavat ne vaatimukset, jotka edellyttävät poliisimiesten vapaa-aikaan ulottuvia erityisiä virkavelvollisuuksia ja jotka merkitsevät puuttumista poliisimiesten perustuslain 10 §:ssä suojatun yksityiselämän piiriin. Vapaa-aikaan kohdistuvan yksityisyyden suojan rajoittaminen on siten painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimaa.

Arvioitaessa virkamiesten perusoikeuksien rajoitusten hyväksyttävyyttä on merkitystä sillä, kuinka läheisesti ja välttämättömästi rajoitus liittyy asianomaiseen virkaan tai virkaan kuuluviin virkatehtäviin. Virkamiesaseman merkitys vähenee sitä mukaa, kun loitonnutaan yksilöityjen virkavelvollisuuksien piiristä. Tosin esimerkiksi valtion virkamieslain 14 §:n mukaan virkamiehen on käyttäydyttävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla. Perusoikeusrajoitusten oikeuttamiseksi tällaiseen yleiseen käyttäytymisvaatimukseen vetoamiseen tulee suhtautua pidättyvästi.

Poliisitoimen tehtävien asianmukaisen hoitamisen kannalta on erittäin tärkeää, että ihmiset kokevat poliisin rehellisenä, luottamusta herättävänä, puolueettomana ja ehdottoman oikeudenmukaisena ja ihmisiä tasapuolisesti kohtelevana organisaationa. Tämän vuoksi on välttämätöntä, että poliisimiehet käyttäytyvät siten, ettei luottamusta näihin perusarvoihin vaaranneta.

Säännösehdotus poliisimiehen oikeudesta ottaa vastaan sivutoimia merkitsee laajennusta nykyisiin poliisimiehen sivutoimia koskeviin rajoituksiin. Näin ollen se merkitsee puuttumista perustuslain 18 §:ssä säädettyyn oikeuteen työhön ja elinkeinovapauteen.

Kuten edellä on kuvattu, poliisimiehille kuuluvat lähtökohtaisesti samat perusoikeu-

det kuin muillekin ihmisille, mitä tulee vapaa-ajan viettoon. Toisaalta on yhtä selvää, että poliisin asemasta johtuu myös yksityiselämää ja harrastuksia koskevia rajoituksia. Säännöksen ehdotetulla poliisimiesten sivutoimia koskevalla rajoituksella pyritään turvaamaan poliisin puolueettomuus ja kansalaisten luottamus poliisin puolueettomuuteen. Pelkästään jo se mahdollisuus, että poliisimiehen sivutoimi saattaisi tehdä hänet esteelliseksi tai vaarantaisi virkatehtävän asianmukaisen hoitamisen, on omiaan heikentämään kansalaisten luottamusta poliisitoimintaan. Edellä mainittujen seikkojen perusteella ehdotettua poliisimiesten sivutoimia rajoittavaa säännöstä voidaan pitää perusoikeuksien kannalta hyväksyttävänä.

Poliisin työn erityisluonteesta johtuen poliisin virkavelvollisuuksien asianmukainen hoitaminen edellyttää aktiivista huolehtimista fyysisestä kunnosta ja ammattitaidosta. Tämä poliisimiehen osittain vapaa-aikaankin ulottuva velvollisuus ylläpitää kuntoa ja ammattitaitoa liittyy poliisimiehen virkavelvollisuuksiin. Säännöksessä on pyritty tarkkarajaisuuteen ja täsmällisyyteen siten, että kyse on nimenomaan määrättyyn työtehtävään liittyvän kunnan ja ammattitaidon tasosta. Jos poliisimiehen katsottaisiin laiminlyöneen tämän velvollisuutensa, tulisi hänet siirtää sellaiseen tehtävään, johon hänen kuntonsa ja ammattitaitonsa riittäisivät. Kunnan testauksen suorittamisessa saatetaan loukata perustuslain 7 §:ssä turvattua henkilökohtaista koskemattomuutta. Testauksen aiheuttama perusoikeusrajoitus olisi kuitenkin varsin lievä, eikä sen voida katsoa kohdistuvan perusoikeuden ydinalueelle. Edellä esitetyn johdosta voidaan poliisimiehen kuntoon ja ammattitaitoon liittyvää velvoitetta pitää perusoikeuksien kannalta hyväksyttävänä.

4.3. Rikoksilta ja häiriöiltä suojaaminen

Rikoksilta ja häiriöiltä suojaamistarkoituksessa voidaan henkilö poistaa paikalta. Jos paikalta poistaminen on ollut riittämätön toimenpide eikä häiriötä tai vaaraa ole voitu muutoin poistaa, on henkilö voitu ottaa kiinni. Ehdotuksessa esitetään pykälän käyttöalaa laajennettavaksi siten, että henkilö saataisiin poistaa paikalta myös, jos hänen uhkauksis-

taan tai muusta käyttäytymisestään ja aiemasta käyttäytymisestään vastaavassa tilanteessa voidaan päätellä hänen todennäköisesti aiheutuvan huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle.

Säännös rajoittaisi perustuslain 13 §:ssä mainitun kokoontumisvapauden käyttöä ja perustuslain 7 §:ssä turvattua henkilökohtaista vapautta.

Säännöksessä on pyritty täsmällisyyteen erityisesti siten, että säännöstä sovellettaisiin vain, jos henkilön uhkailu on niin konkreettista, että sen perusteella voi tehdä johtopäätöksen henkilön todennäköisesti aiheuttamasta huomattavasta häiriöstä tai välittömästä vaarasta yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Jos henkilö on aikaisemmin aiheuttanut häiriötä tai vaaraa ja hänen muusta käyttäytymisestään, kuten esimerkiksi hänen hallussaan pitämistä esineistä, voitaisiin päätellä hänen uudestaan aiheuttavan huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle, voitaisiin hänet poistaa paikalta.

Koska säännöksen tarkoitus on turvata nimienomaan muiden henkilöiden perustuslain suojaamien oikeuksien toteutumista, voidaan ehdotettua sääntelyä pitää myös painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaativana. Ennalta estävällä puuttumisella vakaviin häiriö- ja vaaratilanteisiin parannetaan myös kohdehenkilön tulevaa oikeudellista asemaa.

4.4. Turvallisuustarkastus

Turvallisuustarkastusta koskevaa pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että poliisimiehelle annettaisiin oikeus tarvittaessa ottaa tarkastettavalta pois esineet tai aineet, joilla voidaan aiheuttaa vaaraa yleisötilaisuuteen tai yleiseen kokoukseen osallistuvien turvallisuudelle tai haitata järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämistä.

Perustuslain 15 §:n mukaan jokaisen omaisuus on suojattu. Koska kyseessä olevien esineiden ja aineiden ainoana käyttötarkoituksena yleisötilaisuuksissa on viranomaisen toiminnan estäminen ja niiden poisotto tapahtuu yleisten kokousten tai yleisötilaisuuksien turvallisuuden varmistamiseksi, voidaan esineiden ja aineiden haltuunottoa pitää pe-

rusoikeuksien kannalta hyväksyttävänä. Vaaraa aiheuttavien esineiden ja aineiden poisotamisella pyritään takaamaan perusoikeutena henkilöiden turvallisuuden toteutuminen yleisötilaisuuksissa. Samalla turvattaisiin myös kokoontumisvapauden toteutumista suojaamalla rauhanomaisia mielenosoittajia ja muita kokoontujia.

4.5. Turvatarkastus

Turvatarkastus muistuttaa luonteeltaan pakkokeinolain 5 luvun 10 §:ssä tarkoitettua henkilöntarkastusta. Perustuslain 7 §:ssä turvataan jokaisen oikeus henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Säännöksen 3 momentin mukaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Lakiehdotuksessa säädettäisiin poliisin toimiloissa järjestettävälle turvatarkastuksille niiltä nykyisin puuttuva oikeudellinen perusta. Turvatarkastuksia voitaisiin järjestää turvallisuudesta huolehtimiseksi, järjestyksen turvaamiseksi sekä omaisuuden suojelemiseksi.

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä viranomaisessa. Henkilön kieltäytyessä turvatarkastuksesta voidaan häneltä evätä pääsy poliisin tiloihin. Tällaista henkilön oman toiminnan aiheuttamaa perusoikeuden rajoitusta voidaan pitää vähäisenä ja hyväksyttävänä.

Lakiehdotuksessa on rajattu turvatarkastajan voimankäytön käyttöoikeus poliisin tiloihin pyrkivän henkilön poistamiseksi vain poliisimieheen tai poliisin palveluksessa olevaan virkamieheen. Muilla turvatarkastajille ei olisi oikeutta voimakeinojen käyttöön, ellei muusta lainsäädännöstä muuta johdu.

4.6. Telekuuntelun edellytykset

Perustuslain 10 §:n 2 momentissa on säädetty kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuudesta. Saman pykälän 3 momentissa on todettu, että lailla voidaan säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa, oikeudenkäynnissä ja turval-

lisuustarkastuksessa sekä vapauden menetyksaikana.

Poliisin toiminnan päämäärät ovat poliisilain 1 §:n 1 momentin mukaan oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Poliisin hallinnosta annetun lain (110/92) 10 §:ssä on säädetty suojelupoliisin tehtävistä muun muassa valtion turvallisuuden ja yhteiskuntajärjestyksen säilymisen varmistamiseksi.

Terrorismin torjunnassa turvallisuusviranomaisten keinot kansainvälisestäkin näkökulmasta katsottuna painottuvat tehokkaiseen ennalta estävään toimintaan ja luotettavan tiedon hankkimiseen. Mikäli terrorismirikoksiin voitaisiin lakisääteisillä keinoilla puuttua vasta niiden tapahduttua, tällä voisi olla kohtalokkaat seuraukset. Pohdittaessa perusoikeuden rajoittamisen hyväksyttävyyttä tässä yhteydessä on kiinnitettävä huomiota erityisesti intressivertailuun. Valtion ja yhteiskunnan sekä kansalaisten henkilökohtaisesta turvallisuudesta voidaan pitää niin merkittävänä suojattavana oikeushyvinä, että myös muiden rajoitusperusteiden mukaisten edellytysten (PeVM 25/1994 vp) täytyessä perusoikeuden rajoittamiselle on tässä tapauksessa hyväksyttävät perusteet.

Perusoikeuksiin puuttumista voidaan pitää välttämättömänä terrorististen rikosten ja organisaatioiden poikkeuksellisen luonteen vuoksi. Esimerkiksi soluina toimiva terroristinen organisaatio saattaa säilyttää toimintakykynsä sellaistenkin poliisin toimien jälkeen, jotka vakavasti häittäisivät perinteisen rikollisjärjestön toimintaa. Terroristisen toiminnan tarkoitus on aiheuttaa erittäin vakavaa, valtakunnan toiminta- ja päätöksentekokykyyn vaikuttavaa vahinkoa. Intressivertailussa voidaan todeta perusoikeuksien suojaamisen oikeushyvien sekä perusoikeuksien rajoitusten perusteena olevan intressin saavuttavan keskinäisessä vertailussa hyväksyttävän suhteen.

Rajoitus on lakiehdotuksessa tarkkarajaisesti ja täsmällisesti määritelty kohdistumaan yksinomaan rikoslain 34 a luvun mukaisten terrorististen rikosten ennalta estämiseen. Kriteerinä on se, että henkilön voidaan perustellusti olettaa syyllistyneen mainitunlaisiin

rikoksiin.

Eduskunnan hallintovaliokunta on mietinnössään (HaVM 17/2000 vp) todennut, että perustuslain 10 §:n 3 momentin mukaisten toimenpiteiden sallittavuus on kytketty niiden välttämättömyyteen rikosten selvittämiseksi ja niistä aiheutuvien rajoitusten välttämättömyyteen rikosten tutkinnassa.

Perustuslakivaliokunta on puolestaan lausunnossaan (PeVL 2/1996 vp) todennut seuraavaa: ”Näiden perustuslaissa käytettyjen ilmaisujen voidaan pelkin kielellisin perustein ymmärtää tarkoittavan ”ainoastaan jo tehtyjä rikoksia”. Käytännössä ei kuitenkaan ole mahdollista vetää täsmällistä rajaa rikoksen tekohetken mukaan. Monien rikosten luonteesta johtuu, että niiden selvittäminen ei ole mahdollista, mikäli rikoksen tekeminen ei ylipäätään paljastu, mikä puolestaan saattaa vaatia ennakkollista varautumista rikoksen taantumiseen.”

Tämä voidaan tulkita siten, että perustuslain 10 §:n 3 momentin mukaisista lainsäädännöllisistä rajoituksista säädettyä ei olla ahtaasti sidottu lain sanamuotoon, jonka mukaan lailla voitaisiin säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksinomaan yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavien rikosten esitutkinnassa. Tämä tulkinta sallii myös sellaisten rajoitusten säätämisen, jotka kohdistuvat poliisitoimenpiteisiin ennen esitutkinnan aloittamista, mikäli tämä johtuu kysymyksessä olevien rikosten luonteesta.

Terrorismirikokset ovat luonteeltaan ja vakavuudeltaan sellaisia, että viranomaisten on kyettävä riittävän varhaisin ennakkollisin keinoin niihin varautumaan. Näissä tapauksissa viranomaisten toimenpiteiden sallittavuutta ei ole tarkoituksenmukaista sitoa tiukasti esitutkinnan alkamishetkeen. Perustuslakivaliokunnan edellä mainittu tulkinta tukee tätä näkemystä.

Telekuuntelulla hankittavilla tiedoilla on olennainen merkitys valtion turvallisuudesta vastaavien preventiivisen toiminnan tavoitteiden saavuttamisen kannalta. Ehdotetulla säännöksellä ei puututa kenenkään oikeuksiin enempää kuin on välttämätöntä. Telekuuntelulla kyetään pikemminkin rajaamaan toimenpiteet kohdistumaan tarkemmin potentiaalisiin rikoksenteijöihin ja sulkemaan ul-

kopuoliset tehokkaammin pois.

Tuomioistuimilla telekuuntelulupia myöntävinä oikeusviranomaisina ja sisäasiainministeriöllä käytännön menettelyn ohjeistajana ja valvojana on merkittävä rooli oikeusturvajärjestelyjen toteuttajina.

Ehdotetun poliisilain 31 d §:n ei myöskään voida katsoa olevan ristiriidassa Suomea sitovien kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa.

4.7. Telepäätelaitteen ja teleliittymän yksilöinti

Telepäätelaitteen tai teleliittymän yksilöintiin tarvittavat tiedot eivät nauti perustuslain mukaista luottamuksellisen viestin suojaa, vaan niitä voidaan arvioida lähinnä perustuslain 10 §:n 1 momentissa tarkoitetun yksityiselämän suojan kannalta. Näitä tietoja ei voida pitää yksityiselämän turvankaan kannalta arkaluontoisina, sillä kyseiset tiedot eivät siis sisällä tietoja viestin sisällöstä eivätkä esimerkiksi tietoa siitä, onko matkaviestimellä soitettu toiseen matkaviestimeen. Tietoja hankittaisiin vain, jotta niiden avulla voitaisiin hakea tuomioistuimelta lupaa televalvontaan tai -kuunteluun. Ehdotettua lisäystä ei siten voida pitää ongelmallisena mainitun perustuslain 10 §:n 1 momentin kannalta.

4.8. Vapaaehtoistoiminta

Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä järjestely vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan kuitenkin antaa vain viranomaiselle. On epätoiminnakkoista, että kadonneen henkilön etsintä- tai pelastustehtävän hoitamiseen kuuluisi

miltään osin itsenäistä julkisen vallan käyttöä.

4.9. Rikosanalyysirekisteri

Henkilötietoihin kohdistuva rikosanalyysi merkitsee puuttumista perustuslaissa taattuun yksityiselämän suojaan. Julkisen vallan on turvattava perustuslain 22 §:n nojalla perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen, mikä merkitsee rikosanalyysin osalta toisaalta sitä, että julkisen vallan on turvattava myös perustuslain 7 §:n 1 momentissa taattu oikeus henkilökohtaiseen turvallisuuteen. Perustuslain 22 §:n ja 7 §:n 1 momentin säännökset korostavat julkisen vallan positiivista toimintavelvoitetta yhteiskunnan jäsenten suojaamiseksi rikoksilta ja muilta heihin kohdistuvilta oikeudenvastaisilta teoilta, mitä ehdotetulla rikosanalyysitoiminnolla tavoitellaan.

Näin ollen perustuslain takaama yksityisyyden suoja ja oikeus turvallisuuteen on saatettava rikosanalyysiä toteutettaessa keskinäiseen tasapainoon. Ehdotetun rikostorjuntaa tehostavan säännöksen vastapainona olisi automaattisen tietojenkäsittelyn avulla toteutettavaan rikosanalyysirekisteriin kerätävien ja talletettavien tietojen tilapäisyys, rikosanalyysiä suorittavien henkilöiden rajoitettu käyttäjäpiiri, rikosanalyysin tulosten rajoitetut käyttötarkoitukset sekä tietojen poistaminen ja säilytysaika.

4.10. Yhteenveto

Edellä mainituilla perusteilla on katsottava, että ehdotetut lait voidaan säätää tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että esityksestä pyydetäisiin eduskuntakäsittelyn yhteydessä perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**poliisilain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 7 päivänä huhtikuuta 1995 annetun poliisilain (493/1995) 5 §, 20 §:n 2 momentti, 22, 22 a, 28 ja 30 a §, 31 §:n 3 ja 4 momentti, 31 a—31 d, 32 a—32 d, 33 ja 33 a §, 36 §:n 2 momentti, 43 §:n 4 ja 6 momentti, 44 §:n 1 ja 2 momentti, 47 §:n 1 ja 3 momentti sekä 54 §:n 2 momentin 1 kohta,

sellaisina kuin niistä ovat 22 §, 31 §:n 3 ja 4 momentti, 31 a—31 d, 32 a—32 d, 33 ja 33 a § sekä 44 §:n 2 momentti laissa 21/2001, 22 a ja 30 a § sekä 54 §:n 2 momentin 1 kohta laissa 315/2001, 28 § osaksi mainitussa laissa 21/2001 sekä 36 §:n 2 momentti laissa 522/2004, sekä

lisätään 7 §:ään uusi 3 momentti, lakiin uusi 9 a—9 e, 22 b—22 f, 31 e, 31 f ja 33 b §, 36 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi mainitussa laissa 21/2001, uusi 4 momentti, lakiin uusi 36 a §, 42 §:ään uusi 4 momentti, jolloin nykyinen 4 momentti siirtyy 5 momentiksi, lakiin uusi 45 a § ja 47 §:ään uusi 5 momentti seuraavasti:

1 luku

Yleiset säännökset

5 §

Toimenpiteen siirtäminen ja toimenpiteestä luopuminen

Suorittaessaan 3 luvussa tarkoitettuja tiedonhankintatoimenpiteitä poliisimies saa siirtää tekeillä olevaan rikokseen puuttumisen, jos se on välttämätöntä tiedonhankintatoiminnan paljastumisen estämiseksi tai toiminnan tavoitteen turvaamiseksi.

Poliisilla on oikeus luopua toimenpiteestä, milloin sen loppuun saattaminen voisi johtaa kohtuuttomiin seurauksiin tavoiteltavaan tulokseen nähden.

Poliisin toimenpidettä pyytäneellä henkilöllä, jonka välitöntä oikeutta asia koskee, on oikeus saada tieto toimenpiteestä luopumisen perusteesta.

7 §

Poliisivaltuudet

Poliisin perustutkintoon kuuluvaa työharjoittelujaksoa ja kenttätyöjaksoa suorittavalla nuoremalla konstaapelilla on poliisimiehelle kuuluvat valtuudet suorittaessaan poliisille kuuluvia tehtäviä ohjaajansa johdon ja valvonnan alaisena.

9 a §

Palvelukseen ilmoittautuminen

Poliisitoiminnallisen erityistilanteen varalta poliisimiehen tulee huolehtia siitä, että hänen yhteystietonsa ovat poliisiyksikön tiedossa.

Poliisimiehen on viipymättä ilmoitauduttava palvelukseen vakavan yleistä järjestystä ja turvallisuutta vaarantavan teon tai tapahtuman sitä välttämättä vaatiessa.

Poliisimies on velvollinen määräyksestä saapumaan palvelukseen myös vuosilomalla ollessaan, milloin se yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi on välttämä-

töntä. Määräyksen voi antaa poliisin ylijohdo poliisimiehelle, poliisin lääninjohto alaiselleen poliisimiehelle sekä poliisin valtakunnallisen yksikön päällikkö ja kihlakunnan poliisilaitoksen päällikkö oman yksikkönsä poliisimiehelle.

Poliisimies on muulloin kuin virkavapaana tai vuosilomalla ollessaan velvollinen määräyksestä olemaan tilapäisesti hälytysvalmiudessa ja saapumaan palvelukseen, milloin se poliisin toimintaan liittyvästä erityisestä syystä on tarpeen. Määräyksen voi antaa poliisin ylijohdo poliisimiehelle, poliisin lääninjohto alaiselleen poliisimiehelle sekä poliisin valtakunnallisen yksikön päällikkö ja kihlakunnan poliisilaitoksen päällikkö oman yksikkönsä poliisimiehelle.

9 b §

Poliisimiehen toimiminen avustajana tai asiamiehenä

Poliisimies saa toimia rikoksesta epäillyn avustajana tai asiamiehenä vain, jos epäilty on hänen oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 3 momentissa tarkoitettu lähiomaisensa ja tällä ei oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 2 luvun 1 §:n mukaan ole oikeutta saada puolustajaa.

Poliisimies ei saa toimia asianomistajan avustajana tai asiamiehenä, jos se voi olla ristiriidassa hänen virkatehtäviensä hoitamisen kanssa.

9 c §

Poliisimiehen käyttäytyminen

Poliisimiehen on virassa ja yksityiselämässään käyttäydyttävä siten, ettei hän ole omiaan vaarantamaan luottamusta poliisille kuuluvien tehtävien asianmukaiseen hoitoon. Arvioitaessa poliisimiehen käyttäytymistä otetaan huomioon myös hänen asemansa ja tehtävänsä poliisihallinnossa.

9 d §

Sivutoimet

Poliisimies ei saa ottaa vastaan eikä pitää

valtion virkamieslain (750/1994) 18 §:n 4 momentissa tarkoitettua sivutointa, ellei siihen hakemuksesta myönnetä lupaa.

Poliisimies ei saa hoitaa tehtävää, johon liittyvät oikeudet tai velvollisuudet saattavat joutua ristiriitaan tämän lain mukaisten tehtävien kanssa.

9 e §

Poliisimiehen kunto ja ammattitaito

Poliisimiehen tulee ylläpitää työtehtäviensä edellyttämää kuntoa ja ammattitaitoa. Eri työtehtävien edellyttämän kunnan tasosta ja kuntotestien järjestämisestä voidaan säätää valtioneuvoston asetuksella.

20 §

Rikoksilta ja häiriöiltä suojaaminen

Henkilö saadaan poistaa paikalta myös, jos hän käyttämisellään aiheuttaa taikka hänen uhkauksistaan tai muusta käyttäytymisestään ja aiemmasta käyttäytymisestään vastaavassa tilanteessa voidaan päätellä hänen todennäköisesti aiheuttavan huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle.

22 §

Turvallisuustarkastus

Poliisimiehellä on oikeus kiinniottamisen, pidättämisen, vangitsemisen, säilöönottamisen ja henkilökohtaiseen vapauteen kohdistuvan virka-aputoimen yhteydessä tarkastaa henkilö ja hänen mukanaan olevat tavarat sen varmistamiseksi, ettei tällä ole hallussaan esineitä tai aineita, joilla hän voi vaarantaa säilyttämisen taikka aiheuttaa vaaraa itselleen tai muille.

Henkilö ja hänen mukanaan olevat tavarat voidaan 1 momentissa tarkoitettussa tilanteessa tarkastaa hänen tunnistamistaan varten tarpeellisen asiakirjan löytämiseksi.

Poliisimiehellä on oikeus oikeudenkäyntiin

sekä erityistä suojelua edellyttävään yleiseen kokoukseen, yleisötilaisuuteen tai muuhun vastaavaan tapahtumaan osallistuvien turvallisuuden varmistamiseksi tarkastaa tällaiseen tilaisuuteen saapuva tai sen välittömässä läheisyydessä oleskeleva henkilö ja hänen mukanaan olevat tavarat sen varmistamiseksi, ettei hänellä ole hallussaan sellaisia esineitä tai aineita, joilla voidaan aiheuttaa vaaraa tilaisuuteen osallistuvien turvallisuudelle tai haitata järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämistä tilaisuudessa.

Edellä 1 ja 3 momentissa tarkoitettut esineet tai aineet, joilla voidaan aiheuttaa vaaraa tai haitata järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämistä, on tarvittaessa otettava tarkastettavalta pois.

22 a §

Vieraan valtion virkamiehen toimivalta

Tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla tehdyn sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen (*Schengenin yleissopimus*) 40 artiklassa tarkoitettulla Schengenin säännöstöä soveltavan valtion toimivaltaisella virkamiehellä on oikeus maansa alueella vereksestä tai pakenemasta tavatun rikoksenteikijän takaa-ajoon Suomen alueella samoin kuin kiinniottoon ja turvallisuustarkastukseen Suomen alueella siten kuin Suomea velvoittavassa Schengenin säännöstössä määrätään. Kulkuneuvon pysäyttämisestä ja turvallisuustarkastuksesta on lisäksi voimassa, mitä 21 §:n 1 momentissa sekä 22 §:n 1 ja 5 momentissa säädetään.

Oikeus voimakeinoin tapahtuvaan vereksestä tavatun tai pakenevan kiinniottoon on kuitenkin vain, jos kiinniotettava vastarintaa tekemällä koettaa välttää kiinnijoutumisen eikä suomalaisen toimivaltaisen virkamiehen apua kiinniottoon ole viipymättä saatavilla. Voimakeinojen käytön edellytyksistä ja käytöstä on lisäksi voimassa, mitä muualla tässä laissa sekä rikoslaissa (39/1889) säädetään.

Tämän pykälän 1 momentin perusteella kiinniotettu on viipymättä luovutettava kiinniottopaikkakunnan kihlakunnan poliisilaitokselle, jolle on myös ilmoitettava Suomen alueella tehdyistä muista toimenpiteistä ja

niiden seurauksista.

Edellä 1 momentissa tarkoitettun toimivaltaisen virkamiehen toimenpiteistä sivulliselle aiheutuneen vahingon korvaamisesta on voimassa, mitä 47 §:n 2 momentissa säädetään korvauksen suorittamisesta.

22 b §

Turvatarkastus

Poliisilaitoksissa ja muissa poliisiin toimitiloissa voidaan järjestää turvatarkastuksia turvallisuudesta huolehtimiseksi, järjestyksen turvaamiseksi ja omaisuuden suojelemiseksi.

Turvatarkastuksesta päättää poliisiyksikön päällikkö.

Turvatarkastuksessa voidaan tarkastaa poliisin toimitiloihin saapuvat ja siellä olevat henkilöt sekä heillä mukanaan olevat tavarat. Poliisiyksikön päällikkö päättää, missä laajuudessa turvatarkastus järjestetään.

Turvatarkastuksen voi suorittaa poliisimies taikka muu poliisiin palveluksessa oleva tai poliisiin hyväksymä tähän tehtävään koulutettu henkilö (*turvatarkastaja*).

Turvatarkastus on suoritettava niin, ettei siitä aiheudu tarpeetonta haittaa tarkastettavalle henkilölle tai vahinkoa omaisuudelle.

22 c §

Turvatarkastusten suorittaminen

Turvatarkastajalla on oikeus metallinilmaisinta tai muuta sellaista teknistä laitetta käyttäen tarkastaa poliisiin toimitiloihin saapuva tai siellä oleva henkilö ja hänen mukanaan olevat tavarat sen selvittämiseksi, ettei hänellä ole mukanaan esinettä tai ainetta, jolla voidaan aiheuttaa vaaraa turvallisuudelle tai järjestykselle taikka jota voidaan käyttää omaisuuden vahingoittamiseen. Turvatarkastajalla on oikeus tarkastaa henkilön mukana olevat tavarat myös muulla tavoin. Jos on perusteltua aihetta epäillä, että henkilöllä on mukanaan edellä tarkoitettu esine tai aine, henkilö voidaan tarkastaa esineen tai aineen löytämiseksi.

22 d §

Turvataarkastuksessa löydettyjen esineiden haltuunotto

Turvataarkastajalla on oikeus ottaa pois tarkastuksessa tai muuten löydetty esine tai aine, jota tarkoitetaan 22 c §:ssä tai jonka hallussapito on muuten lain tai sen nojalla annetun määräyksen nojalla kielletty. Pois otetut esineet ja aineet on, jollei siihen ole lain mukaan estettä, palautettava tarkastetulle hänen poistuessaan poliisin toimitiloista.

22 e §

Voimakeinojen käyttö turvataarkastuksessa

Jos joku kieltäytyy turvataarkastustoimenpiteestä, turvataarkastaja voi poistaa hänet poliisin toimitiloista. Turvataarkastaja voi tarvittaessa käyttää henkilön poistamiseksi toimitiloista sellaisia voimakeinoja, joita henkilön käyttäytyminen ja muut olosuhteet huomioon ottaen voidaan pitää puolustettavina. Poliisin palveluksessa oleva muu kuin virkamies ja 22 b §:n 4 momentissa tarkoitettu poliisin hyväksymä turvataarkastaja eivät kuitenkaan saa käyttää voimakeinoja henkilön poistamiseksi poliisin toimitiloista, ellei muusta lain-säädännöstä muuta johdu.

Vastuuvapausperusteesta ja rangaistusvastuun lievennyksestä voimakeinojen käytön liioittelussa säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

22 f §

Turvataarkastusta koskevat tarkemmat säännökset

Tarkempia säännöksiä turvataarkastustoimenpiteiden teknisestä toteuttamisesta ja turvataarkastusten käytännön järjestämisestä sekä turvataarkastuksista järjestettävästä koulutuksesta voidaan antaa sisäasiainministeriön asetuksella.

3 luku

Tiedonhankintaa koskevat säännökset

28 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *teknisellä valvonnalla* jatkuvaa tai toistuvaa yleisöön, ajoneuvojen kuljettajiin, jalankulkijoihin tai ajoneuvoihin kohdistuvaa, teknisellä laitteella tapahtuvaa katselua tai kuuntelua sekä äänen tai kuvan automaattista tallentamista;

2) *tarkkailulla* jatkuvaa tai toistuvaa tiettyyn henkilöön tai hänen toimintaansa kohdistuvaa tiedonhankintaa;

3) *teknisellä tarkkailulla* jatkuvaa tai toistuvaa tiettyyn henkilöön kohdistuvaa teknisellä laitteella tapahtuvaa kuuntelua ja äänen tallentamista (*tekninen kuuntelu*), katselua ja kuvaamista (*tekninen katselu*) sekä kuluneuvon tai tavaran liikkumisen seurantaa (*tekninen seuranta*);

4) *peitetöiminnällä* jatkuvaa tai toistuvaa henkilöön tai henkilöryhmään taikka tämän toimintaan kohdistuvaa tiedonhankintaa so-luttautumalla;

5) *valeostolla* poliisin tekemää ostotarjous-ta tai ostoa rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi tai rikoksella saadun hyödyn takaisin saamiseksi;

6) *televalvonnalla* salassa pidettävien tunnistamistietojen hankkimista televiesteistä, jotka on lähetetty viestintämarkkina-laissa (393/2003) tarkoitettuun yleiseen viestintä-verkkoon tai siihen liitettyyn viestintä-verkkoon kytketystä teleliittymästä, sähköpos-tiosoitteesta tai muusta teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettu tällai-seen teleliittymään, teleosoitteeseen tai tele-päätelaitteeseen, sekä matkaviestimen sijain-titiedon hankkimista ja tällaisen teleliittymän tai telepäätelaitteen tilapäistä sulkemista;

7) *telekuuntelulla* 6 kohdassa tarkoitetun viestintäverkon kautta teleliittymään, tele-osoitteeseen tai telepäätelaitteeseen tulevan taikka siitä lähtevän viestin kuuntelua tai tal-lentamista salaa viestin sisällön selvittämi-seksi;

8) *tietolähdetoiminnalla* tietojen hankintaa käyttämällä tietolähteenä poliisihallinnon ulkopuolista henkilöä.

Telekuuntelusta, televalvonnasta sekä teknisestä tarkkailusta rikoksen selvittämiseksi säädetään pakkokeinolaissa.

30 a §

Vieraan valtion virkamiehen suorittama tarkkailu

Schengenin yleissopimuksen 41 artiklassa tarkoitettulla Schengenin säännöstöä soveltavan valtion toimivaltaisella virkamiehellä on oikeus jatkaa maansa alueella alkanutta, rikoksen selvittämiseksi tapahtuvaa henkilön tarkkailua tai teknistä tarkkailua Suomen alueella siten kuin Suomea velvoittavassa Schengenin säännöstössä määrätään. Edellytyksenä on lisäksi, että suomalainen poliisimies tai toimivaltansa rajoissa suomalainen rajavartiomies tai tullimies ei voi välittömästi jatkaa tarkkailua tai teknistä tarkkailua Suomen alueella.

Tarkkailussa saa käyttää sellaisia teknisiä välineitä, joiden käyttöön suomalainen poliisimies on oikeutettu teknisestä tarkkailusta annettujen säännösten mukaisesti. Tarkkailusta ja teknisestä tarkkailusta on annettava selvitys sen paikkakunnan kihlakunnan poliisilaitokselle, jonka alueella on pääasiallisesti toimittu.

31 §

Teknisen tarkkailun edellytykset

Teknisen kuuntelun edellytyksenä on lisäksi, että henkilön käyttäytymisestä tai muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, huumausainerikokseen tai terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmisteluun. Teknisen katselun ja teknisen seurannan edellytyksenä on vastaavasti, että henkilön käyttäytymisestä tai muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta, tai

myötävaikuttavan tällaisen rikoksen tekemiseen. Jos tekninen katselu kohdistuu 1 momentissa tarkoitettuun vankeinhoitolaitoksen huostassa olevaan henkilöön, edellytetään kuitenkin, että henkilön käyttäytymisestä tai muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, huumausainerikokseen tai terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmisteluun.

Poliisimiehellä on oikeus kohdistaa teknistä tarkkailua myös asunnossa olevaan henkilöön, jos tämä on välttämätöntä poliisitoimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi taikka tekeillä tai uhkaamassa olevan terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen estämiseksi.

31 a §

Peitetoiminnan edellytykset

Poliisimiehellä on oikeus peitetoimintaan, jos se on tarpeen pakkokeinolain 5 a luvun 2 §:ssä tai rikoslain 17 luvun 18 §:ssä tarkoitettuna rikollisen toiminnan estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi ja tiedonhankinnan kohteena olevan käyttäytymisen perusteella tai muutoin on perusteltu aihe epäillä hänen syyllistyvän sanottuun rikokseen. Peitetoiminta asunnossa on sallittua, jos sisäänkäynti tai oleskelu tapahtuu asuntoa käyttävän aktiivisella myötävaikutuksella. Kotietsinnästä on kuitenkin voimassa, mitä pakkokeinolaissa säädetään.

31 b §

Valeoston edellytykset

Poliisimiehellä on oikeus valeostoon, jos se on välttämätöntä kätkemisrikoksen tai varkauden taikka sellaisen rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, tai tällaisen rikoksen johdosta laittomasti hallussa pidetyn tai kaupattun esineen, aineen taikka omaisuuden löytämiseksi tai tällaisella rikoksella saadun

hyödyn takaisin saamiseksi.

31 c §

Televalvonnan edellytykset

Poliisimiehellä on oikeus rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi kohdistaa televalvontaa henkilön hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleliittymään, teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen taikka tilapäisesti sulkea tällainen liittymä tai laite, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyneen rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistuvaan rikokseen, joka tehdään telepäätelaitetta käyttäen, paritukseen, oikeuden käytössä kuultavan uhkaamiseen, laittomaan uhkaukseen, huumausainerikokseen, edellä tarkoitettujen rikosten rangaistavaan yritykseen tai terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmisteluun.

Poliisimiehellä on lisäksi oikeus televalvontaan 18 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tai muussa tilanteessa, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi.

31 d §

Telekuuntelun edellytykset

Poliisimiehellä on oikeus rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi kohdistaa telekuuntelua henkilön hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleliittymään, teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyneen rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai mainitun pykälän 2 momentissa tarkoitettuun terroristisessa tarkoituksessa tehtävään rikokseen, terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmisteluun, terroristiryhmän johtamiseen, terroristiryhmän toiminnan edistämiseen tai terrorismin rahoittamiseen ja jos saatavilla tiedoilla voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merki-

tys rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi.

Poliisimiehellä on lisäksi oikeus telekuunteluun 18 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tai muussa tilanteessa, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi.

31 e §

Kuuntelukiellot

Mitä pakkokeinolain 5 a luvun 10 §:ssä säädetään kielloista kohdistaa kuuntelua epäiltyyn, on voimassa myös tämän lain nojalla tapahtuvassa muussakin kuin epäiltyyn kohdistuvassa teknisessä kuuntelussa ja telekuuntelussa.

31 f §

Tiedon hankkiminen matkaviestimien sijainnista

Poliisille voidaan antaa lupa saada tieto niistä matkaviestimistä, joista tietynä aikana kirjautuu tieto tietyn paikan läheisyydessä sijaitsevan tukiaseman kautta telejärjestelmään, jos tietojen saamisella voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys 31 c §:n 1 momentissa tarkoitettun rikoksen estämisessä tai mainitun pykälän 2 momentissa tarkoitettun vaaran torjumisessa

32 a §

Peitetoiminnasta ja valeostosta päättäminen sekä peitetoiminnan ja valeoston valvonta

Peitetoiminnasta päättää sisäasiainministeriön asetuksella säädetyn poliisiyksikön päällikkö.

Valeostosta päättää kihlakunnan poliisilaitoksen, keskusrikospoliisin tai suojelupoliisin päällikkö taikka hänen määräämänsä päällystön kuuluva poliisimies.

Peitetoiminnasta ja valeostosta päättäneen poliisiyksikön on laadittava toiminnasta selvitys sisäasiainministeriölle, joka antaa vuosittain eduskunnan oikeusasiamiehelle kertomuksen peitetoiminnan ja valeoston käytöstä.

32 b §

Telekuuntelusta, televalvonnasta, tiedon hankkimisesta matkaviestimien sijainnista ja teknisestä tarkkailusta päättäminen tuomioistuimessa ja asian muusta käsittelystä.

Telekuuntelusta, televalvonnasta, tiedon hankkimisesta matkaviestimien sijainnista sekä teknisestä tarkkailusta 31 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa, joissa tekninen kuuntelu tai tekninen katselu edellyttää tarkkailuun käytettävän laitteen sijoittamista huoneeseen tai tilaan, jossa tarkkailtava on esillä, tai tarkkailtavan käyttämän kulkuneuvon sisälle taikka jossa tekninen kuuntelu tai tekninen katselu kohdistuu vankeinhoitolaitoksen huostassa olevaan henkilöön, päättää pakkokeinolain 1 luvun 9 §:ssä tarkoitettu tuomioistuin tai muu tuomioistuin, jossa asian käsittely sopivasti käy päinsä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu asia ratkaistaan kuulematta tarkkailtavaa taikka kuunneltavan tai katseltavan tilan haltijaa. Vankeinhoitolaitoksen huostassa olevaan henkilöön kohdistettavaa teknistä kuuntelua tai teknistä katselua koskevaa asiaa tuomioistuimessa käsiteltäessä rangaistuslaitoksen johtajalle on kuitenkin varattava tilaisuus tulla kuulluksi.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen asian käsittelystä on lisäksi soveltuvin osin voimassa, mitä pakkokeinolain 5 a luvun 5—9 §:ssä, 11 §:n 1 momentissa sekä 12 ja 14 §:ssä säädetään.

32 c §

Poliisimiehen oikeus päättää kiiretilanteessa telekuuntelusta, televalvonnasta, tiedon hankkimisesta matkaviestimien sijainnista ja teknisestä tarkkailusta

Päällystöön kuuluva poliisimies päättää telekuuntelusta, televalvonnasta, tiedon hankkimisesta matkaviestimien sijainnista tai 32 b §:n 1 momentissa tarkoitettua teknistä tarkkailusta, jos toimenpide ei siedä viivytystä. Päällystöön kuuluva poliisimies päättää toimenpiteestä siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan antamista koskevan vaatimuksen. Vaatimus voidaan esittää myös

puhelimitse, jolloin sen sisältö on kirjallisesti vahvistettava jälkikäteen. Vaatimus on tehtävä heti, kun se on mahdollista, ja viimeistään 24 tunnin kuluttua toimenpiteen aloittamisesta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu oikeus ei koske teknistä kuuntelua tai teknistä katselua, joka kohdistuu vankeinhoitolaitoksen huostassa olevaan henkilöön.

32 d §

Telekuuntelun, televalvonnan, tiedon hankkimisen matkaviestimien sijainnista ja teknisen tarkkailun jatkaminen poliisimiehen päätettyä toimenpiteestä

Saatuun 32 c §:n 1 momentissa tarkoitettujen ilmoitusten tuomioistuin voi kieltää telekuuntelun, televalvonnan, tiedon hankkimisen matkaviestimien sijainnista tai teknisen tarkkailun jatkamisen taikka asettaa toimenpiteen käytölle rajoituksia tai tietojen käytölle tarpeellisiksi katsomiaan ehtoja.

Asian käsittelystä tuomioistuimessa on soveltuvin osin voimassa, mitä pakkokeinolain 5 a luvun 5—9 §:ssä, 11 §:n 1 momentissa sekä 12 ja 14 §:ssä säädetään.

33 §

Tarkkailusta, teknisestä tarkkailusta, televalvonnasta ja telekuuntelusta ilmoittaminen

Edellä 31 §:n 1 momentissa tarkoitettua teknistä tarkkailusta tai mainitun pykälän 2 momentissa tarkoitettua tekniseen tarkkailuun käytettävän laitteen sijoittamisesta päätäneen poliisimiehen taikka 32 c §:n nojalla televalvonnasta tai telekuuntelusta päättäneen tai tuomioistuimelle vaatimuksen tehneen poliisimiehen on teknisen tarkkailun, televalvonnan tai telekuuntelun päätyttyä ilmoitettava toimenpiteestä sen kohteena olleelle henkilölle, jollei ilmoittaminen vaaranna tiedonhankinnan tarkoitusta tai rikoksen esitutkintaa.

Tarkkailusta tai 31 §:n 4 momentissa tarkoitettua teknistä tarkkailusta taikka näiden toimenpiteiden perusteista ei tarvitse

tehdä ilmoitusta.

Edellä 31 §:ssä tarkoitetusta teknisestä kuuntelusta sekä 32 b ja 32 c §:ssä tarkoitetusta televalvonnasta tai telekuuntelusta on toimenpiteen suorittaneen poliisimiehen laadittava viipymättä pöytäkirja, josta säädetään tarkemmin sisäasiainministeriön asetuksella. Pöytäkirja on toimitettava sisäasiainministeriöön, joka antaa vuosittain eduskunnan oikeusasiamiehelle kertomuksen tässä momentissa tarkoitetun teknisen kuuntelun, televalvonnan ja telekuuntelun käytöstä. Samalla on myös annettava selvitys teknisen tarkkailun käytöstä rangaistuslaitoksessa.

33 a §

Tiedonhankinnan paljastumisen estäminen

Poliisi voi, silloin kun se on välttämätöntä tarkkailun, teknisen tarkkailun, valeoston, peitetoiminnan ja tietolähde-toiminnan paljastumisen estämiseksi, käyttää harhauttavia tai peiteltyjä tietoja, tehdä ja käyttää harhauttavia tai peiteltyjä rekisterimerkintöjä sekä valmistaa ja käyttää vääriä asiakirjoja.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun rekisterimerkinnän tekemisestä sekä asiakirjan valmistamisesta päättää sisäasiainministeriön asetuksella säädetyn poliisiyksikön päällikkö.

Rekisterimerkintöjen tekemisestä sekä asiakirjojen valmistamisesta päättäneen poliisiyksikön on pidettävä luetteloa merkintöistä ja asiakirjoista, valvottava niiden käyttöä sekä huolehdittava merkintöjen oikaisemisesta.

Rekisterimerkintöjen ja asiakirjojen käytämisestä päättää päällystöön kuuluva poliisimies.

Rekisterimerkintöjen tekemisestä tai asiakirjojen valmistamisesta päättäneen poliisiyksikön ja rekisterimerkintöjen tai asiakirjojen käyttämisestä päättäneen poliisiyksikön on laadittava selvitys merkintöjen tekemisestä, asiakirjojen valmistamisesta sekä merkintöjen ja asiakirjojen käyttämisestä sisäasiainministeriölle, joka antaa asiasta vuosittain kertomuksen eduskunnan oikeusasiamiehelle.

33 b §

Rekisterimerkinnän oikaisu

Edellä 33 a §:ssä tarkoitettu rekisterimerkintä on oikaistava sen jälkeen, kun oikaisu ei enää vaaranna tiedonhankinnan tarkoitusta tai rikoksen esitutkintaa taikka kun se ei enää ole välttämätön tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi.

36 §

Tietojen saanti yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä

Poliisilla on oikeus saada teleyritykseltä ja yhteisötilaajalta tai Viestintäviraston hyväksymällä teknisellä laitteella yhteystiedot sellaisesta teleliittymästä, jota ei mainita julkisessa luettelossa, tai teleliittymän, sähköpostiosoitteen, muun teleosoitteen tai telepääte-laitteen yksilöivät tiedot, jos tietoja yksittäistapauksessa tarvitaan poliisille kuuluvan tehtävän suorittamiseksi. Poliisilla on vastaava oikeus saada postitoimintaa harjoittavalta yhteisöltä jakeluosoitetietoja.

Telekuuntelusta, televalvonnasta ja tietojen hankkimisesta matkaviestimien sijainnista on voimassa, mitä niistä erikseen säädetään.

36 a §

Tietolähde-toiminta

Poliisi voi käyttää poliisihallinnon ulkopuolista henkilöä tietolähteenä 1 §:ssä säädetyn tehtävänsä hoitamiseksi.

Tietolähdettä koskevat tiedot voidaan tallettaa henkilörekisteriin. Tietojen käsittelyyn sovelletaan henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettua lakia (761/2003).

Tietolähteelle voidaan maksaa palkkio. Palkkion maksamisen edellytyksenä on, että tietolähde on rekisteröity. Perustellusta syystä palkkio voidaan maksaa myös rekisteröimättömälle tietolähteelle. Palkkion veronalaisuudesta säädetään erikseen.

42 §

Poliisihenkilöstön täydentäminen

Täydennyspoliisihenkilöstöön kuuluva voidaan asettaa täydennyspoliisihenkilöstön koulutukseen liittyvään tilaisuuteen kokoon-
tumislain 18 §:ssä tarkoitetuksi järjestyksen-
valvojaksi ja hänet voidaan määrätä tällai-
seen tilaisuuteen tieliikennelain 49 §:ssä tar-
koitetuksi liikenteen ohjaajaksi. Järjestyk-
senvalvojaksi hyväksymisestä sekä järjestyk-
senvalvojan kelpoisuusvaatimuksista, val-
tuuksista ja velvollisuuksista säädetään jär-
jestyksenvalvojista annetussa laissa
(533/1999) sekä liikenteenohjaajaksi mää-
räämisestä ja liikenteenohjaajan valtuuksista
tieliikenneasetuksessa (182/1982).

43 §

Vaitiolovelvollisuus

Vaitiolovelvollisuus ei estä ilmaisemasta
sellaisia tietoja, joiden ilmaiseminen on yk-
sittäistapauksessa tarpeen hengelle tai ter-
veydelle vaarallisen tapahtuman, vapautteen
kohdistuvan rikoksen taikka huomattavan
ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahin-
gon välttämiseksi taikka valtion turvallisuus-
varmistamiseksi.

Poliisin henkilörekisteriin talletettujen tie-
tojen luovuttamisesta toiselle poliisiyksikölle
ja muille viranomaisille teknisen käyttöyh-
teyden avulla tai konekielisessä muodossa ja
ulkomaille säädetään henkilötietojen käsitte-
lystä poliisitoimessa annetussa laissa sekä
henkilörekisterien käyttämisestä turvallisuus-
selvityksiä annettaessa turvallisuusselvityk-
sistä annetussa laissa (177/2002).

44 §

Vaitiolo-oikeus

Poliisin henkilöstöön kuuluva ei ole velvol-
linen ilmaisemaan hänelle hänen palvelus-
suhteessaan tietoja luottamuksellisesti anta-

neen henkilöllisyyttä eikä salassa pidettäviä
taktisia tai teknisiä menetelmiä.

Poliisin henkilöstöön kuuluva ei ole velvol-
linen paljastamaan valeostajana tai peiteto-
innassa toimineen henkilöllisyyttä koske-
vaa tietoa, jos tiedon ilmaiseminen vaarantai-
si valeostajan tai peitetoiminnassa toimineen
tai tämän läheisten turvallisuuden, valeosta-
jan tai peitetoiminnassa toimineen tulevien
vastaavanlaisten tehtävien hoitoa taikka tie-
donhankinnan onnistumisen.

45 a §

Vapaaehtoistoiminta

Poliisi voi käyttää vapaaehtoisjärjestöjä et-
sintä- ja pelastustehtävissä sekä muissa sel-
laisissa avustustehtävissä, joihin ei sisälly
merkittävää julkisen vallan käyttöä.

Päätöksen vapaaehtoisjärjestön käyttämi-
sestä etsintä- ja pelastustehtävässä tekee et-
sintä- ja pelastustehtävää johtava poliisimies.
Päätöksen vapaaehtoisjärjestön käyttämisestä
muussa avustustehtävässä tekee päällystöön
kuuluva poliisimies.

47 §

Korvausten suorittaminen

Edellä 45 tai 45 a §:ssä tarkoitetun avustus-
työn aiheuttamista välittömistä kustannuksis-
ta suoritetaan korvaus valtion varoista. Avus-
tustyöhön osallistunut on oikeutettu saamaan
valtion varoista työhön käytetyn ajan mukaan
lasketun kohtuullisen palkkion.

Poliisin avustustyöhön 45 tai 45 a §:n mu-
kaisesti osallistuneelle sattuneesta tapatur-
masta suoritetaan korvausta valtion varoista
samojen perusteiden mukaan kuin työtapa-
turman korvaamisesta säädetään, jollei va-
hingoittunut muutoin ole oikeutettu tapatur-
mavakuutuslain (608/1948) tai sotilasvam-
malain (404/1948) mukaiseen korvaukseen.
Tässä momentissa tarkoitettua korvausta
koskevan asian käsittelee ensimmäisenä as-
teena Valtiokonttori.

Avustustyöhön käytetyn esineen tai kulku-

välineen vaurioituminen korvataan valtion varoista siten kuin valtion virantoimituksesta tai työtehtävästä aiheutuneiden eräiden vahinkojen korvaamisesta annetussa laissa (794/1980) säädetään.

54 §

Tarkemmat säännökset

Valtioneuvoston asetuksella säädetään

1) poliisin toiminnallisista johtosuhteista, erityisistä poliisitutkintaan eräissä tapauksissa liittyvistä tehtävistä, 47 §:ssä tarkoitettujen

korvausten hakemisessa ja maksamisessa noudatettavasta menettelystä sekä poliisin tunnuskuvasta, virkamerkistä ja aseistuksesta;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Poliisimiehen, joka tämän lain voimaantullessa harjoittaa 9 d §:ssä tarkoitettua sivutoimintaa, tulee hakea tarvittava lupa tai tulee lopettaa sivutoimi vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

2.

Laki**oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain 5 a §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäynnin julkisuudesta 21 päivänä joulukuuta 1984 annetun lain (945/1984) 5 a §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 404/1995 seuraavasti:

5 a §

Eräiden rikosasiain käsittelyn julkisuudesta

 Pakkokeinolain 5 a luvussa tarkoitettua pakkokeinoa, poliisilain (493/1995) 32 b §:ssä tarkoitettua poliisitoimenpidettä tai tullilain (1466/1994) 20 f §:ssä tarkoitettua tullitoimenpidettä koskeva asia käsitellään sekä päätös julistetaan myös sovellettujen lainkoh-

tien ja tuomiolauselman osalta yleisön läsnä olematta. Päätös ja oikeudenkäyntiaineisto tulevat julkisiksi, kun pakkokeinon taikka poliisi- tai tullitoimenpiteen käytöstä on viimeistään ilmoitettava rikoksesta epäillylle taikka poliisi- tai tullitoimenpiteen kohteelle, jollei tuomioistuin päätä toisin.

 Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 .

3.

Laki**tieliikennelain 48 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 3 päivänä huhtikuuta 1981 annetun tieliikennelain (267/1981) 48 §:ään sellaisena kuin se on osaksi laissa 449/1989, 23/2001 ja 476/2001 uusi 5 momentti seuraavasti:

48 §

Poikkeussäännökset

 Poliisimiehellä, tullimiehellä ja rajavartiolaitoksella on tarkkailutehtävissä, poliisimiehellä ja tullimiehellä teknisen tarkkailun tehtävissä ja poliisimiehellä peitetoimintatehtä-

vässä ja valeostotehtävissä toimiessaan erityistä varovaisuutta noudattaen sama oikeus kuin säädettyjä ääni- ja valomerkkejä antavan poliisiauton kuljettajalla poiketa tämän lain säännöksistä.

 Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 .

4.

Laki**tuloverolain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 30 päivänä joulukuuta 1992 annetun tuloverolain (1535/1992) 92 §:n 1 momentin 20 kohta sekä
lisätään lakiin uusi 92 b § seuraavasti:

<i>Osittain tai kokonaan verovapaat ansiotulot</i>	toimeentulokustannuksista sekä taloudellisesta menetyksestä; sekä
92 b §	2) viranomaisen maksama tai välittämä korvaus tai palkkio rikoksen estämistä, rikoksen selvittämistä, rikosentekijän kiinni saamista tai rikoksella saadun hyödyn takaisin saamista edesauttaneesta tiedosta.
<i>Todistelupalkkiot ja vihjepalkkiot</i>	
Veronalaista tuloa eivät ole	
1) valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista annetun lain (666/1972) nojalla valtion varoista saatu korvaus matka- ja	Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 .

5.

Laki**henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa 22 päivänä elokuuta 2003 annetun lain (761/2003) 2 §:n 3 momentin 11 kohta, 4 §:n 4 momentti, 6 §:n 2 momentti, 19 §:n 2 momentti, 22 §:n 1 momentin 9 kohta ja 45 §:n 1 momentin 5 kohta,

lisätään sekä 2 §:n 3 momenttiin uusi 12 kohta ja 22 §:n 1 momenttiin uusi 9 a kohta seuraavasti:

2 §

Poliisiasiain tietojärjestelmä

Tietojärjestelmään saadaan lisäksi tallettaa poliisilain 1 §:n 1 momentissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi hankittuja muita tarpeellisia tietoja seuraavasti:

11) asiakirjan poliisin päätearkistosta haku varten tutkinnan ja virka-avun tiedoista ilmoituksen ja tapauksen tunnistetiedot sekä selostusosan tiivistelmän (*tutkinnan ja virka-avun arkistotiedot*);

12) tiedot rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi tietolähteenä käytetystä poliisihallinnon ulkopuolisesta henkilöstä sekä tietolähteen käytöstä ja valvonnasta (*tietolähdetiedot*).

4 §

Epäiltyjen tietojärjestelmä

Epäiltyjen tietojärjestelmää saavat käyttää teknisen käyttöyhteyden avulla vain rikostiedustelu-, rikosanalyysi- ja tarkkailutehtäviin määrätty poliisin henkilöstöön kuuluvat.

6 §

Poliisin muut henkilökisterit

Yhden tai useamman poliisiyksikön käyttöön voidaan perustaa myös:

1) muu poliisin henkilökisteri kuin 2—5, 30 tai 31 §:ssä tarkoitettu tietojärjestelmä;

2) sellaisen rikoksen, josta saattaa seurata vankeutta, estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi tarpeellista rikosanalyysia varten tilapäinen rekisteri, jossa saa yhdistää, tallettaa ja muuten käsitellä 2—4 §:ssä tarkoitettujen tietojärjestelmien tietoja, poliisin yksittäisen tehtävän suorittamisen yhteydessä saatuja rikostiedustelu-, tarkkailu- ja havaintotietoja sekä 14 §:n 2 kohdassa mainittuja tietoja.

19 §

Tietojen luovuttaminen muille viranomaisille

Rekisterinpitäjä voi erityisestä syystä antaa salassapitosäännösten estämättä 4 §:ssä tarkoitettuun epäiltyjen tietojärjestelmään ja 6 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun rekisteriin teknisen käyttöyhteyden puolustusvoimien, rajavartiolaitoksen ja tullilaitoksen rikostiedustelu-, rikosanalyysi- tai tarkkailutehtäviin määrättyille virkamiehille sekä vankeinhoitolaitoksen rikostiedustelu-, rikosanalyysi- tai tarkkailutehtäviin määrättyille

virkamiehille, joilla on poliisilain 8 §:ssä säädetty erityiset poliisivaltuudet.

22 §

Tietojen poistaminen poliisiasiain tietojärjestelmästä

Poliisiasiain tietojärjestelmästä tiedot poistetaan seuraavasti:

9) tutkinnan ja virka-avun tiedoista rikosilmoitustiedot yhden vuoden kuluttua epäillyn rikoksen syyteoikeuden vanhentumisesta ja muut ilmoitustiedot viiden vuoden kuluttua ilmoituksen kirjaamisesta; jos samassa rikosilmoituksessa on useampia rikoksia, tiedot poistetaan yhden vuoden kuluttua viimeisimmän epäillyn rikoksen syyteoikeuden vanhentumisesta; jos rikoksen teko-aika on voitu määrittellä vain aikavälillä, tiedon

poistamisen määräaika lasketaan myöhäisemmästä ajankohdasta;

9 a) tietolähdetiedot kymmenen vuoden kuluttua viimeisen tiedon merkitsemisestä.

45 §

Tarkastusoikeuden rajoittaminen

Tarkastusoikeutta ei ole lainkaan:

5) muihin poliisin henkilörekistereihin sisältyviin henkilöä tai tekoa koskeviin luokitus-, tarkkailu-, tekotapa- tai tietolähdetietoihin.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .

6.

Laki**keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä tehdyn yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja yleissopimuksen soveltamisesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä tehdyn yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja yleissopimuksen soveltamisesta 20 päivänä helmikuuta 2004 annetun lain (148/2004) 3 §:n 1 momentti seuraavasti:

3 §

Toisen jäsenvaltion virkamiehen oikeus peitetoimintaan ja valeostoihin Suomessa

Suomen toimivaltaisen viranomaisen kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain mukaisesti hyväksymän oikeusapupyynnön nojalla Euroopan unionin toisen jäsenvaltion toimivaltaiselle virkamiehelle voidaan antaa Suomen alueella oikeus suorittaa rikoksen selvittämiseksi peitetoimintaa ja valeostoja pakkokeinolain (450/1987) 6 lu-

vun 7 §:n sekä poliisilain (493/1995) 28, 31 a, 31 b, 32 a ja 33 a §:n mukaisesti. Vastaava oikeus voidaan antaa Euroopan unionin toisen jäsenvaltion virkamiehelle myös Suomen toimivaltaisen viranomaisen kysymyksessä olevalle jäsenvaltiolle esittämän oikeusapupyynnön perusteella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20.

Helsingissä 14 päivänä joulukuuta 2004

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Sisäasiainministeri *Kari Rajamäki*

*Liite
Rinnakkaistekstit*

1.

Laki

poliisilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 7 päivänä huhtikuuta 1995 annetun poliisilain (493/1995) 5 §, 20 §:n 2 momentti, 22, 22 a, 28 ja 30 a §, 31 §:n 3 ja 4 momentti, 31 a—31 d, 32 a—32 d, 33 ja 33 a §, 36 §:n 2 momentti, 43 §:n 4 ja 6 momentti, 44 §:n 1 ja 2 momentti, 47 §:n 1 ja 3 momentti sekä 54 §:n 2 momentin 1 kohta,

sellaisina kuin niistä ovat 22 §, 31 §:n 3 ja 4 momentti, 31 a—31 d, 32 a—32 d, 33 ja 33 a § sekä 44 §:n 2 momentti laissa 21/2001, 22 a ja 30 a § sekä 54 §:n 2 momentin 1 kohta laissa 315/2001, 28 § osaksi mainitussa laissa 21/2001 sekä 36 §:n 2 momentti laissa 522/2004, sekä *lisätään* 7 §:ään uusi 3 momentti, lakiin uusi 9 a—9 e, 22 b—22 f, 31 e, 31 f ja 33 b §, 36 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi mainitussa laissa 21/2001, uusi 4 momentti, lakiin uusi 36 a §, 42 §:ään uusi 4 momentti, jolloin nykyinen 4 momentti siirtyy 5 momentiksi, lakiin uusi 45 a § ja 47 §:ään uusi 5 momentti seuraavasti::

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 luku

Yleiset säännökset

5 §

Toimenpiteestä luopuminen

Poliisilla on oikeus luopua toimenpiteestä, milloin sen loppuun saattaminen voisi johtaa kohtuuttomiin seurauksiin tavoiteltavaan tulokseen nähden.

Poliisin toimenpidettä pyytäneellä henkilöllä, jonka välitöntä oikeutta asia koskee, on oikeus saada tieto toimenpiteestä luopumisen perusteesta.

5 §

Toimenpiteen siirtäminen ja toimenpiteestä luopuminen

Suorittaessaan 3 luvussa tarkoitettuja tiedonhankintatoimenpiteitä poliisimies saa siirtää tekeillä olevaan rikokseen puuttumisen, jos se on välttämätöntä tiedonhankintatoiminnan paljastumisen estämiseksi tai toiminnan tavoitteen turvaamiseksi.

Poliisilla on oikeus luopua toimenpiteestä, milloin sen loppuun saattaminen voisi johtaa kohtuuttomiin seurauksiin tavoiteltavaan tulokseen nähden.

Poliisin toimenpidettä pyytäneellä henkilöllä, jonka välitöntä oikeutta asia koskee, on oikeus saada tieto toimenpiteestä luopumisen perusteesta.

7 §

Poliisivaltuudet

7 §

Poliisivaltuudet

Poliisin perustutkintoon kuuluvaa työharjoittelujaksoa ja kenttätyöjaksoa suorittavalla nuoremmalla konstaapelilla on poliisimiehelle kuuluvat valtuudet suorittaessaan poliisille kuuluvia tehtäviä ohjaajansa johdon ja valvonnan alaisena.

9 a §

Palvelukseen ilmoittautuminen

Poliisitoiminnallisen erityistilanteen varalta poliisimiehen tulee huolehtia siitä, että hänen yhteystietonsa ovat poliisiyksikön tiedossa.

Poliisimiehen on viipymättä ilmoitettava palvelukseen vakavan yleistä järjestystä ja turvallisuutta vaarantavan teon tai tapahtuman sitä välttämättä vaatiessa.

Poliisimies on velvollinen määräyksestä saapumaan palvelukseen myös vuosilomalla ollessaan, milloin se yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi on välttämätöntä. Määräyksen voi antaa poliisin ylijohto poliisimiehelle, poliisin lääninjohto alaiselleen poliisimiehelle sekä poliisin valtakunnallisen yksikön päällikkö ja kihlakunnan poliisilaitoksen päällikkö oman yksikkönsä poliisimiehelle.

Poliisimies on muulloin kuin virkavapaana tai vuosilomalla ollessaan velvollinen määräyksestä olemaan tilapäisesti hälytysvalmiudessa ja saapumaan palvelukseen, milloin se poliisin toimintaan liittyvästä erityisestä syystä on tarpeen. Määräyksen voi antaa poliisin ylijohto poliisimiehelle, poliisin lääninjohto alaiselleen poliisimiehelle sekä poliisin valtakunnallisen yksikön päällikkö ja kihlakunnan poliisilaitoksen päällikkö oman yksikkönsä poliisimiehelle.

9 b §

**Poliisimiehen toimiminen avustajana tai
asiamiehenä**

Poliisimies saa toimia rikoksesta epäillyn avustajana tai asiamiehenä vain, jos epäilty on hänen oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 3 momentissa tarkoitettu lähiomaisensa ja tällä ei oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 2 luvun 1 §:n mukaan ole oikeutta saada puolustajaa.

Poliisimies ei saa toimia asianomistajan avustajana tai asiamiehenä, jos se voi olla ristiriidassa hänen virkatehtäviensä hoitamisen kanssa.

9 c §

Poliisimiehen käyttäytyminen

Poliisimiehen on virassa ja yksityiselämässään käyttädyttävä siten, ettei hän ole omiaan vaarantamaan luottamusta poliisille kuuluvien tehtävien asianmukaiseen hoitoon. Arvioitaessa poliisimiehen käyttäytymistä otetaan huomioon myös hänen asemansa ja tehtävänsä poliisihallinnossa.

9 d §

Sivutoimet

Poliisimies ei saa ottaa vastaan eikä pitää valtion virkamieslain (750/1994) 18 §:n 4 momentissa tarkoitettua sivutointa, ellei siihen hakemuksesta myönnetä lupaa.

Poliisimies ei saa hoitaa tehtävää, johon liittyvät oikeudet tai velvollisuudet saattavat joutua ristiriitaan tämän lain mukaisten tehtävien kanssa.

9 e §

Poliisimiehen kunto ja ammattitaito

Poliisimiehen tulee ylläpitää työtehtäviensä edellyttämää kuntoa ja ammattitaitoa. Eri työtehtävien edellyttämän kunnan tasosta ja kuntotestien järjestämisestä voidaan säätää valtioneuvoston asetuksella.

20 §

Rikoksilta ja häiriöiltä suojaaminen

Henkilö saadaan poistaa paikalta myös, jos hän käyttäytymisellään aiheuttaa huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle.

22 §

Turvallisuustarkastus

Poliisimiehellä on oikeus kiinniottamisen, pidättämisen, vangitsemisen, säilöönottamisen ja henkilökohtaiseen vapauteen kohdistuvan virka-aputoimen yhteydessä tarkastaa henkilö ja hänen mukanaan olevat tavarat sen varmistamiseksi, ettei tällä ole hallussaan esineitä tai aineita, joilla hän voi vaarantaa säilyttämisen taikka aiheuttaa vaaraa itselleen tai muille.

Henkilö ja hänen mukanaan olevat tavarat voidaan 1 momentissa tarkoitettussa tilanteessa tarkastaa hänen tunnistamisestaan varten tarpeellisen asiakirjan löytämiseksi.

Poliisimiehellä on oikeus oikeudenkäyntiin sekä erityistä suojelua edellyttävään yleiseen kokoukseen, yleisötilaisuuteen tai muuhun vastaavaan tapahtumaan osallistuvien turvallisuuden varmistamiseksi tarkastaa tällaiseen tilaisuuteen saapuva tai sen välittömässä läheisyydessä oleskeleva henkilö ja hänen mukanaan olevat tavarat sen varmistamiseksi, ettei hänellä ole hallussaan sellaisia esineitä tai aineita, joilla voidaan aiheuttaa vaaraa tilaisuuteen osallistuvien turvallisuudelle.

Tuomioistuimen päätöksin järjestettävistä turvatarkastuksista säädetään turvatarkastuksista tuomioistuimissa annetussa laissa (1121/1999).

Edellä 1 ja 3 momentissa tarkoitettavat vaaralliset esineet tai aineet on tarvittaessa otettava tarkastettavalta pois.

20 §

Rikoksilta ja häiriöiltä suojaaminen

Henkilö saadaan poistaa paikalta myös, jos hän käyttämisellään aiheuttaa taikka hänen uhkauksistaan tai muusta käyttäytymisestään ja aiemmasta käyttäytymisestään vastaavassa tilanteessa voidaan päätellä hänen todennäköisesti aiheuttavan huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle.

22 §

Turvallisuustarkastus

Poliisimiehellä on oikeus kiinniottamisen, pidättämisen, vangitsemisen, säilöönottamisen ja henkilökohtaiseen vapauteen kohdistuvan virka-aputoimen yhteydessä tarkastaa henkilö ja hänen mukanaan olevat tavarat sen varmistamiseksi, ettei tällä ole hallussaan esineitä tai aineita, joilla hän voi vaarantaa säilyttämisen taikka aiheuttaa vaaraa itselleen tai muille.

Henkilö ja hänen mukanaan olevat tavarat voidaan 1 momentissa tarkoitettussa tilanteessa tarkastaa hänen tunnistamistaan varten tarpeellisen asiakirjan löytämiseksi.

Poliisimiehellä on oikeus oikeudenkäyntiin sekä erityistä suojelua edellyttävään yleiseen kokoukseen, yleisötilaisuuteen tai muuhun vastaavaan tapahtumaan osallistuvien turvallisuuden varmistamiseksi tarkastaa tällaiseen tilaisuuteen saapuva tai sen välittömässä läheisyydessä oleskeleva henkilö ja hänen mukanaan olevat tavarat sen varmistamiseksi, ettei hänellä ole hallussaan sellaisia esineitä tai aineita, joilla voidaan aiheuttaa vaaraa tilaisuuteen osallistuvien turvallisuudelle tai haitata järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämistä tilaisuudessa.

(kumotaan)

Edellä 1 ja 3 momentissa tarkoitettavat esineet tai aineet, joilla voidaan aiheuttaa vaaraa tai haitata järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämistä, on tarvittaessa otettava tarkastettavalta pois.

22 a §

Vieraan valtion poliisimiehen toimivalta

Tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla tehdyn sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen, jäljempänä Schengenin yleissopimus, 40 tai 41 artiklassa tarkoitetulla Schengenin säännöstöä soveltavan valtion poliisimiehellä on oikeus poliisimiehen maan alueella verekseltä tai pakenevasta tavatun rikoksenteikijän takaa-ajoon Suomen alueella samoin kuin kiinniottoon ja turvallisuustarkastukseen Suomen alueella siten kuin Suomea velvoittavassa Schengenin säännöstössä määrätään. Kulkuneuvon pysäyttämistä ja turvallisuustarkastuksesta on lisäksi voimassa mitä tämän lain 21 §:n 1 momentissa sekä 22 §:n 1 ja 5 momentissa säädetään.

Oikeus voimakeinoin tapahtuvaan verekseltä tavatun tai pakenevan kiinniottoon on kuitenkin vain, jos kiinniotettava vastarintaa tekemällä koettaa välttää kiinnijoutumisen eikä suomalaisen poliisimiehen apua kiinniottoon ole viipymättä saatavilla. Voimakeinojen käytön edellytyksistä ja käytöstä on lisäksi voimassa, mitä muualla tässä laissa sekä rikoslaissa (39/1889) säädetään.

Tämän pykälän 1 momentin perusteella kiinniotettu on viipymättä luovutettava kiinniottopaikkakunnan kihlakunnan poliisilaitokselle, jolle on myös ilmoitettava Suomen alueella tehdyistä muista toimenpiteistä ja niiden seurauksista.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun poliisimiehen toimenpiteistä sivulliselle aiheutuneen vahingon korvaamisesta on voimassa, mitä 47 §:n 2 momentissa säädetään korvauksen suorittamisesta.

22 a §

Vieraan valtion virkamiehen toimivalta

Tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla tehdyn sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen (*Schengenin yleissopimus*) 40 artiklassa tarkoitetulla Schengenin säännöstöä soveltavan valtion *toimivaltaisella virkamiehellä* on oikeus *maansa* alueella verekseltä tai pakenevasta tavatun rikoksenteikijän takaa-ajoon Suomen alueella samoin kuin kiinniottoon ja turvallisuustarkastukseen Suomen alueella siten kuin Suomea velvoittavassa Schengenin säännöstössä määrätään. Kulkuneuvon pysäyttämistä ja turvallisuustarkastuksesta on lisäksi voimassa, mitä 21 §:n 1 momentissa sekä 22 §:n 1 ja 5 momentissa säädetään.

Oikeus voimakeinoin tapahtuvaan verekseltä tavatun tai pakenevan kiinniottoon on kuitenkin vain, jos kiinniotettava vastarintaa tekemällä koettaa välttää kiinnijoutumisen eikä suomalaisen *toimivaltaisen virkamiehen* apua kiinniottoon ole viipymättä saatavilla. Voimakeinojen käytön edellytyksistä ja käytöstä on lisäksi voimassa, mitä muualla tässä laissa sekä rikoslaissa (39/1889) säädetään.

Tämän pykälän 1 momentin perusteella kiinniotettu on viipymättä luovutettava kiinniottopaikkakunnan kihlakunnan poliisilaitokselle, jolle on myös ilmoitettava Suomen alueella tehdyistä muista toimenpiteistä ja niiden seurauksista.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun *toimivaltaisen virkamiehen* toimenpiteistä sivulliselle aiheutuneen vahingon korvaamisesta on voimassa, mitä 47 §:n 2 momentissa säädetään korvauksen suorittamisesta.

22 b §

Turvatarkestus

Poliisilaitoksissa ja muissa poliisin toimitiloissa voidaan järjestää turvatarkastuksia turvallisuudesta huolehtimiseksi, järjestyksen turvaamiseksi ja omaisuuden suojelemiseksi.

Turvatarkestuksesta päättää poliisiyksikön päällikkö.

Turvatarkestuksessa voidaan tarkastaa poliisin toimitiloihin saapuvat ja siellä olevat henkilöt sekä heillä mukanaan olevat tavarat. Poliisiyksikön päällikkö päättää, missä laajuudessa turvatarkastus järjestetään.

*Turvatarkestuksen voi suorittaa poliisimies taikka muu poliisiin palveluksessa oleva tai poliisin hyväksymä tähän tehtävään koulutettu henkilö (**turvatarkestaja**).*

Turvatarkestus on suoritettava niin, ettei siitä aiheudu tarpeetonta häiriötä tarkastettavalle henkilölle tai vahinkoa omaisuudelle.

22 c §

Turvatarkestusten suorittaminen

Turvatarkestajalla on oikeus metallinilmaisinta tai muuta sellaista teknistä laitetta käyttäen tarkastaa poliisin toimitiloihin saapuva tai siellä oleva henkilö ja hänen mukanaan olevat tavarat sen selvittämiseksi, ettei hänellä ole mukanaan esinettä tai ainetta, jolla voidaan aiheuttaa vaaraa turvallisuudelle tai järjestykselle taikka jota voidaan käyttää omaisuuden vahingoittamiseen. Turvatarkestajalla on oikeus tarkastaa henkilön mukana olevat tavarat myös muulla tavoin. Jos on perusteltua aihetta epäillä, että henkilöllä on mukanaan edellä tarkoitettu esine tai aine, henkilö voidaan tarkastaa esineen tai aineen löytämiseksi.

22 d §

Turvatarkestuksessa löydettyjen esineiden haltuunotto

Turvatarkestajalla on oikeus ottaa pois tarkastuksessa tai muuten löydetty esine tai aine, jota tarkoitetaan 22 c §:ssä tai jonka hallus-

sapito on muuten lain tai sen nojalla annetun määräyksen nojalla kielletty. Pois otetut esineet ja aineet on, jollei siihen ole lain mukaan estettä, palautettava tarkastetulle hänen poistuessaan poliisin toimitiloista.

22 e §

Voimakeinojen käyttö turvatarkastuksessa

Jos joku kieltäytyy turvatarkastustoimenpiteestä, turvatarkastaja voi poistaa hänet poliisin toimitiloista. Turvatarkastaja voi tarvittaessa käyttää henkilön poistamiseksi toimitiloista sellaisia voimakeinoja, joita henkilön käyttäytyminen ja muut olosuhteet huomioon ottaen voidaan pitää puolustettavina. Poliisin palveluksessa oleva muu kuin virkamies ja 22 b §:n 4 momentissa tarkoitettu poliisin hyväksymä turvatarkastaja eivät kuitenkaan saa käyttää voimakeinoja henkilön poistamiseksi poliisin toimitiloista, ellei muusta lainsäädännöstä muuta johdu.

Vastuuvapausperusteesta ja rangaistusvastuun lievennyksestä voimakeinojen käytön liioittelussa säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

22 f §

Turvatarkastusta koskevat tarkemmat säännökset

Tarkempia säännöksiä turvatarkastustoimenpiteiden teknisestä toteuttamisesta ja turvatarkastusten käytännön järjestämisestä sekä turvatarkastuksista järjestettävästä koulutuksesta voidaan antaa sisäasiainministeriön asetuksella.

3 luku

Tiedonhankintaa koskevat säännökset

28 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:
1) *teknisellä valvonnalla* yleisöön, ajoneuvojen kuljettajiin *tai* jalankulkijoihin kohdis-

28 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:
1) *teknisellä valvonnalla* *jatkuvaa tai toistuvaa* yleisöön, ajoneuvojen kuljettajiin, jalan-

tuvaa, teknisellä laitteella tapahtuvaa katselua tai kuuntelua sekä äänen tai kuvan automaattista tallentamista;

2) tarkkailulla jatkuvaa tai toistuvaa tiettyyn henkilöön tai hänen toimintaansa kohdistuvaa tiedonhankintaa;

3) teknisellä tarkkailulla jatkuvaa tai toistuvaa tiettyyn henkilöön kohdistuvaa teknisellä laitteella tapahtuvaa kuuntelua ja äänen tallentamista (*tekninen kuuntelu*), katselua ja kuvaamista (*tekninen katselu*) sekä kulkuneuvon tai tavaran liikkumisen seuranta (*tekninen seuranta*);

4) peitetoiminnalla jatkuvaa tai toistuvaa tiettyyn henkilöön tai henkilöryhmään taikka tämän toimintaan kohdistuvaa tiedonhankintaa ja soluttautumista, jossa tiedonhankinnan ja soluttautumisen paljastumisen estämiseksi käytetään harhauttavia tai peiteltyjä tietoja tai rekisterimerkintöjä taikka valmistetaan tai käytetään vääriä asiakirjoja;

5) valeostolla poliisin tekemää ostotarjousta laittomasti hallussa tai kaupankäynnin kohteena olevan esineen, aineen tai omaisuuden hallussapidon tai siihen kohdistuvan kaupankäynnin taikka esineen, aineen tai omaisuuden laittoman valmistuksen estämiseksi tai paljastamiseksi taikka edellä tarkoitetun esineen, aineen tai omaisuuden löytämiseksi taikka rikoksella saadun hyödyn takaisin saamiseksi;

6) televalvonnalla salassa pidettävien tunnistamistietojen hankkimista televiesteistä, jotka on lähetetty yleiseen tai muuhun telemarkkinalain (396/1997) soveltamisalaan kuuluvaan televerkkoon kytketystä teleliittymästä tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettu tällaiseen teleliittymään tai telepäätelaitteeseen, sekä tällaisen teleliittymän tai telepäätelaitteen tilapäistä sulkemista.

kulkijoihin tai ajoneuvoihin kohdistuvaa, teknisellä laitteella tapahtuvaa katselua tai kuuntelua sekä äänen tai kuvan automaattista tallentamista;

2) tarkkailulla jatkuvaa tai toistuvaa tiettyyn henkilöön tai hänen toimintaansa kohdistuvaa tiedonhankintaa;

3) teknisellä tarkkailulla jatkuvaa tai toistuvaa tiettyyn henkilöön kohdistuvaa teknisellä laitteella tapahtuvaa kuuntelua ja äänen tallentamista (*tekninen kuuntelu*), katselua ja kuvaamista (*tekninen katselu*) sekä kulkuneuvon tai tavaran liikkumisen seuranta (*tekninen seuranta*);

4) peitetoiminnalla jatkuvaa tai toistuvaa henkilöön tai henkilöryhmään taikka tämän toimintaan kohdistuvaa tiedonhankintaa soluttautumalla;

5) valeostolla poliisin tekemää ostotarjousta tai ostoa rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi tai rikoksella saadun hyödyn takaisin saamiseksi;

6) televalvonnalla salassa pidettävien tunnistamistietojen hankkimista televiesteistä, jotka on lähetetty viestintämarkkinalaissa (393/2003) tarkoitettuun yleiseen viestintäverkkoon tai siihen liitettyyn viestintäverkkoon kytketystä teleliittymästä, sähköpostiosoitteesta tai muusta teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettu tällaiseen teleliittymään, teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, sekä matkaviestimen sijaintitiedon hankkimista ja tällaisen teleliittymän tai telepäätelaitteen tilapäistä sulkemista;

7) telekuuntelulla 6 kohdassa tarkoitetun viestintäverkon kautta teleliittymään, teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen tulevan taikka siitä lähtevän viestin kuuntelua tai tallentamista salaa viestin sisällön selvittämiseksi;

8) tietolähdetoiminnalla tietojen hankintaa käyttämällä tietolähteenä poliisihallinnon ul-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Telekuuntelusta, televalvonnasta sekä teknisestä tarkkailusta rikoksen selvittämiseksi säädetään pakkokeinolaissa.

kopuolista henkilöä.

Telekuuntelusta, televalvonnasta sekä teknisestä tarkkailusta rikoksen selvittämiseksi säädetään pakkokeinolaissa.

30 a §

30 a §

Vieraan valtion poliisimiehen suorittama tarkkailu

*Vieraan valtion **virkamiehen** suorittama tarkkailu*

Schengenin yleissopimuksen 40 tai 41 artiklassa tarkoitetulla Schengenin säännöstöä soveltavan valtion poliisimiehellä on oikeus jatkaa maansa alueella alkanutta, rikoksen selvittämiseksi tapahtuvaa henkilön tarkkailua tai teknistä tarkkailua Suomen alueella siten kuin Suomea velvoittavassa Schengenin säännöstössä määrätään. Edellytyksenä on lisäksi, että suomalainen poliisimies ei voi välittömästi jatkaa tarkkailua tai teknistä tarkkailua Suomen alueella.

Schengenin yleissopimuksen 41 artiklassa tarkoitetulla Schengenin säännöstöä soveltavan valtion *toimivaltaisella virkamiehellä* on oikeus jatkaa maansa alueella alkanutta, rikoksen selvittämiseksi tapahtuvaa henkilön tarkkailua tai teknistä tarkkailua Suomen alueella siten kuin Suomea velvoittavassa Schengenin säännöstössä määrätään. Edellytyksenä on lisäksi, että suomalainen poliisimies *tai toimivaltansa rajoissa suomalainen rajavartiomies tai tullimies* ei voi välittömästi jatkaa tarkkailua tai teknistä tarkkailua Suomen alueella.

Tarkkailussa saa käyttää sellaisia teknisiä välineitä, joiden käyttöön suomalainen poliisimies on oikeutettu teknisestä tarkkailusta annettujen säännösten mukaisesti. Tarkkailusta ja teknisestä tarkkailusta on annettava selvitys sen paikkakunnan kihlakunnan poliisilaitokselle, jonka alueella on pääasiallisesti toimittu.

Tarkkailussa saa käyttää sellaisia teknisiä välineitä, joiden käyttöön suomalainen poliisimies on oikeutettu teknisestä tarkkailusta annettujen säännösten mukaisesti. Tarkkailusta ja teknisestä tarkkailusta on annettava selvitys sen paikkakunnan kihlakunnan poliisilaitokselle, jonka alueella on pääasiallisesti toimittu.

31 §

31 §

Teknisen tarkkailun edellytykset

Teknisen tarkkailun edellytykset

Teknisen kuuntelun edellytyksenä on lisäksi, että henkilön käyttäytymisestä tai muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyneen rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, *tai* huumausainerikokseen. Teknisen katselun ja teknisen seurannan edellytyksenä on vastaavasti, että henkilön käyttäytymisestä tai muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyneen rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta, tai myötävaikuttavan tällaisen rikoksen tekemiseen. Jos tekninen katselu koh-

Teknisen kuuntelun edellytyksenä on lisäksi, että henkilön käyttäytymisestä tai muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyneen rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, *huumausainerikokseen tai terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmisteluun*. Teknisen katselun ja teknisen seurannan edellytyksenä on vastaavasti, että henkilön käyttäytymisestä tai muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyneen rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta, tai myötävaikutta-

distuu 1 momentissa tarkoitettuun vankeinhoitolaitoksen huostassa olevaan henkilöön, edellytetään kuitenkin, että henkilön käyttäytymisestä tai muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, *tai* huumausainerikokseen.

Poliisimiehellä on oikeus *välittömästi ennen poliisitoimenpidettä ja sen aikana* kohdistaa teknistä tarkkailua myös asunnossa olevaan henkilöön, jos tämä on välttämätöntä poliisitoimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi.

31 a §

Peitetoiminnan edellytykset

Poliisimiehellä on oikeus peitetoimintaan, jos se on tarpeen pakkokeinolain 5 a luvun 2 §:ssä tarkoitetun rikollisen toiminnan estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi ja tiedonhankinnan kohteena olevan käyttäytymisen perusteella tai muutoin on perusteltu aihe epäillä hänen syyllistyvän sanottuun rikokseen. Peitetoiminta asunnossa on sallittua, jos sisäänkäynti tai oleskelu tapahtuu asuntoa käyttävän aktiivisella myötävaikutuksella. Kotietsinnästä on kuitenkin voimassa, mitä pakkokeinolaissa säädetään.

Oikeus peitetoimintaan on myös silloin, kun 1 momentissa tarkoitettu toiminta kokonaan tai osittain tapahtuu Suomen ulkopuolella, jos rikoksen vaikutukset voivat ilmetä myös Suomessa ja teosta Suomessa tehtynä voitaisiin tuomita rangaistus.

31 b §

Valeoston edellytykset

Poliisimiehellä on oikeus valeostoon, jos se on välttämätöntä kätkemisrikoksen taikka sellaisen rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi

van tällaisen rikoksen tekemiseen. Jos tekninen katselu kohdistuu 1 momentissa tarkoitettuun vankeinhoitolaitoksen huostassa olevaan henkilöön, edellytetään kuitenkin, että henkilön käyttäytymisestä tai muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, huumausainerikokseen *tai terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmisteluun.*

Poliisimiehellä on oikeus kohdistaa teknistä tarkkailua myös asunnossa olevaan henkilöön, jos tämä on välttämätöntä poliisitoimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi *taikka tekeillä tai uhkaamassa olevan terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen estämiseksi.*

31 a §

Peitetoiminnan edellytykset

Poliisimiehellä on oikeus peitetoimintaan, jos se on tarpeen pakkokeinolain 5 a luvun 2 §:ssä *tai rikoslain 17 luvun 18 §:ssä* tarkoitetun rikollisen toiminnan estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi ja tiedonhankinnan kohteena olevan käyttäytymisen perusteella tai muutoin on perusteltu aihe epäillä hänen syyllistyvän sanottuun rikokseen. Peitetoiminta asunnossa on sallittua, jos sisäänkäynti tai oleskelu tapahtuu asuntoa käyttävän aktiivisella myötävaikutuksella. Kotietsinnästä on kuitenkin voimassa, mitä pakkokeinolaissa säädetään.

(kumotaan)

31 b §

Valeoston edellytykset

Poliisimiehellä on oikeus valeostoon, jos se on välttämätöntä kätkemisrikoksen *tai varkauden* taikka sellaisen rikoksen estämiseksi,

Voimassa oleva laki

Ehdotus

tai selvittämiseksi, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, tai tällaisen rikoksen johdosta laittomasti hallussapidetyn tai kaupatun esineen, aineen taikka omaisuuden löytämiseksi tai tällaisella rikoksella saadun hyödyn takaisin saamiseksi.

Oikeus valeostoon on myös silloin, kun 1 momentissa tarkoitettu rikos kokonaan tai osittain tehdään Suomen ulkopuolella, jos rikos Suomessa tehtynä olisi rangaistava tai oikeuttaisi toimittamaan takavarikon tai vaakuustakavarikon.

31 c §

Televalvonnan edellytykset

Poliisimiehellä on oikeus rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi kohdistaa televalvontaa henkilön hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleliittymään tai telepäätelaitteeseen taikka tilapäisesti sulkea tällainen liittymä tai laite, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, josta *ei ole* säädetty lievempää rangaistusta kuin neljä kuukautta vankeutta, taikka automaattiseen tietojenkäsittelylaitteeseen kohdistuvaan rikokseen telepäätelaitetta käyttäen, laittomaan uhkaukseen, oikeudenkäytössä kuultavan uhkaamiseen tai huumausainerikokseen.

Poliisimiehellä on lisäksi oikeus televalvontaan 18 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tai muussa tilanteessa, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi.

paljastamiseksi tai selvittämiseksi, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, tai tällaisen rikoksen johdosta laittomasti *hallussa pidetyn* tai kaupatun esineen, aineen taikka omaisuuden löytämiseksi tai tällaisella rikoksella saadun hyödyn takaisin saamiseksi.

(kumotaan)

31 c §

Televalvonnan edellytykset

Poliisimiehellä on oikeus rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi kohdistaa televalvontaa henkilön hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleliittymään, *teleosoitteeseen* tai telepäätelaitteeseen taikka tilapäisesti sulkea tällainen liittymä tai laite, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, josta säädetty *ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta*, automaattiseen *tietojenkäsittelyjärjestelmään* kohdistuvaan rikokseen, *joka tehdään* telepäätelaitetta käyttäen, *paritukseen, oikeuden käytössä kuultavan uhkaamiseen, laittomaan uhkaukseen, huumausainerikokseen, edellä tarkoitettujen rikosten rangaistavaan yritykseen tai terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmisteluun.*

Poliisimiehellä on lisäksi oikeus televalvontaan 18 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tai muussa tilanteessa, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi.

31 d §

Telekuuntelun edellytykset

Poliisimiehellä on oikeus rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi kohdistaa telekuuntelua henkilön hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleliittymään.

mään, teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyneen rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai mainitun pykälän 2 momentissa tarkoitettuun terroristisessa tarkoituksessa tehtävään rikokseen, terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmisteluun, terroristiryhmän johtamiseen, terroristiryhmän toiminnan edistämiseen tai terrorismin rahoittamiseen ja jos saatavilla tiedoilla voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi.

Poliisimiehellä on lisäksi oikeus telekuunteluun 18 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tai muussa tilanteessa, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi.

31 d §

Kuuntelukiellot

Mitä pakkokeinolain 5 a luvun 10 §:ssä säädetään kielloista kohdistaa kuuntelua epäiltyyn, on voimassa myös tämän lain nojalla tapahtuvassa muussakin kuin epäiltyyn kohdistuvassa teknisessä kuuntelussa.

31 e §

Kuuntelukiellot

Mitä pakkokeinolain 5 a luvun 10 §:ssä säädetään kielloista kohdistaa kuuntelua epäiltyyn, on voimassa myös tämän lain nojalla tapahtuvassa muussakin kuin epäiltyyn kohdistuvassa teknisessä kuuntelussa ja telekuuntelussa.

31 f §

Tiedon hankkiminen matkaviestimien sijainnista

Poliisille voidaan antaa lupa saada tieto niistä matkaviestimistä, joista tietyssä aikana kirjautuu tieto tietyn paikan läheisyydessä sijaitsevan tukiaseman kautta telejärjestelmään, jos tietojen saamisella voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys 31 c §:n 1 momentissa tarkoitettujen rikosten estämisessä tai mainitun pykälän 2 momentissa tarkoitettujen vaaran torjumisessa.

32 a §

Peitetoiminnasta ja valeostosta päättäminen sekä peitetoiminnan valvonta

Peitetoiminnasta ja siinä tehtävästä 28 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettua rekisterimerkinnästä tai väärän asiakirjan valmistamisesta päättää sisäasiainministeriön määräämä poliisiyksikön päällikkö.

Valeostosta päättää päällystöön kuuluva poliisimies.

Peitetoiminnasta päättäneen poliisiyksikön on laadittava toiminnasta selvitys sisäasiainministeriölle, joka antaa vuosittain eduskunnan oikeusasiamiehelle kertomuksen peitetoiminnan käytöstä.

32 b §

Televalvonnasta ja teknisestä tarkkailusta päättäminen tuomioistuimessa ja asian muusta käsittelystä

Televalvonnasta sekä teknisestä tarkkailusta 31 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa, joissa tekninen kuuntelu tai katselu edellyttää tarkkailuun käytettävän laitteen sijoittamista huoneeseen tai tilaan, jossa tarkkailtava oleskelee, tai tarkkailtavan käyttämän kulkuneuvon sisälle taikka jossa tekninen kuuntelu tai katselu kohdistuu vankeinhoitolaitoksen huostassa olevaan henkilöön, päättää pakkokeinolain 1 luvun 9 §:ssä tarkoitettu tuomioistuin tai muu tuomioistuin, jossa asian käsittely sopivasti käy päinsä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu asia ratkaistaan kuulematta kuunneltavan tai katseltavan tilan haltijaa. Vankeinhoitolaitoksen huostassa olevaan henkilöön kohdistettavaa teknistä kuuntelua tai teknistä katselua koskevaa asiaa tuomioistuimessa käsiteltäessä rangaistuslaitoksen johtajalle on kuitenkin varattava tilaisuus tulla kuulluksi.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua asiaa käsit-

32 a §

Peitetoiminnasta ja valeostosta päättäminen sekä peitetoiminnan ja valeoston valvonta

Peitetoiminnasta päättää sisäasiainministeriön asetuksella säädetyn poliisiyksikön päällikkö.

Valeostosta päättää kihlakunnan poliisilaitoksen, keskusrikospoliisin tai suojelupoliisin päällikkö taikka hänen määräämänsä päällystöön kuuluva poliisimies.

Peitetoiminnasta ja valeostosta päättäneen poliisiyksikön on laadittava toiminnasta selvitys sisäasiainministeriölle, joka antaa vuosittain eduskunnan oikeusasiamiehelle kertomuksen peitetoiminnan ja valeoston käytöstä.

32 b §

Telekuuntelusta, televalvonnasta, tiedon hankkimisesta matkaviestimien sijainnista ja teknisestä tarkkailusta päättäminen tuomioistuimessa ja asian muusta käsittelystä

Telekuuntelusta, televalvonnasta, tiedon hankkimisesta matkaviestimien sijainnista sekä teknisestä tarkkailusta 31 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa, joissa tekninen kuuntelu tai tekninen katselu edellyttää tarkkailuun käytettävän laitteen sijoittamista huoneeseen tai tilaan, jossa tarkkailtava oleskelee, tai tarkkailtavan käyttämän kulkuneuvon sisälle taikka jossa tekninen kuuntelu tai tekninen katselu kohdistuu vankeinhoitolaitoksen huostassa olevaan henkilöön, päättää pakkokeinolain 1 luvun 9 §:ssä tarkoitettu tuomioistuin tai muu tuomioistuin, jossa asian käsittely sopivasti käy päinsä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu asia ratkaistaan kuulematta tarkkailtavaa taikka kuunneltavan tai katseltavan tilan haltijaa. Vankeinhoitolaitoksen huostassa olevaan henkilöön kohdistettavaa teknistä kuuntelua tai teknistä katselua koskevaa asiaa tuomioistuimessa käsiteltäessä rangaistuslaitoksen johtajalle on kuitenkin varattava tilaisuus tulla kuulluksi.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua asiaa käsit-

telystä on lisäksi soveltuvin osin voimassa, mitä pakkokeinolain 5 a luvun 5—9 §:ssä, 11 §:n 1 momentissa sekä 12 ja 14 §:ssä säädetään.

telystä on lisäksi soveltuvin osin voimassa, mitä pakkokeinolain 5 a luvun 5—9 §:ssä, 11 §:n 1 momentissa sekä 12 ja 14 §:ssä säädetään.

32 c §

Poliisimiehen oikeus päättää kiiretilanteessa televalvonnasta ja teknisestä tarkkailusta

Päällystään kuuluvalla poliisimiehellä on oikeus päättää televalvonnan tai 32 b §:n 1 momentissa tarkoitetun teknisen tarkkailun aloittamisesta, jos toimenpide asian kiireellisyyden vuoksi on välttämätöntä suorittaa viivytyksettä. Tällöin toimenpiteestä on viivymättä ja viimeistään 24 tunnin kuluessa toimenpiteen aloittamisesta tehtävä ilmoitus 32 b §:n 1 momentissa tarkoitetulle tuomioistuimelle. Ilmoitukseen on liitettävä televalvontaa tai teknistä tarkkailua koskeva vaatimus, jos televalvontaa tai teknistä tarkkailua aiotaan jatkaa sen jälkeen, kun ilmoitus on saapunut tuomioistuimeen.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu oikeus ei koske teknistä kuuntelua tai teknistä katselua, joka kohdistuu vankeinhoitolaitoksen huostassa olevaan henkilöön.

32 d §

Televalvonnan ja teknisen tarkkailun jatkaminen poliisimiehen päätettyä toimenpiteestä

Saatuaan 32 c §:n 1 momentissa tarkoitetun ilmoituksen tuomioistuin voi kieltää televalvonnan tai teknisen tarkkailun jatkamisen taikka asettaa toimenpiteen käytölle rajoituksia tai tietojen käytölle tarpeelliseksi katsomiaan ehtoja.

Asian käsittelystä tuomioistuimessa on soveltuvin osin voimassa, mitä pakkokeinolain 5 a luvun 5—9 §:ssä, 11 §:n 1 momentissa sekä 12 ja 14 §:ssä säädetään.

32 c §

Poliisimiehen oikeus päättää kiiretilanteessa telekuuntelusta, televalvonnasta, matkaviestimien sijaintitiedon hankkimisesta ja teknisestä tarkkailusta

Päällystään kuuluva poliisimies päättää telekuuntelusta, televalvonnasta, tiedon hankkimisesta matkaviestimien sijainnista tai 32 b §:n 1 momentissa tarkoitetusta teknisestä tarkkailusta, jos toimenpide ei siedä viivytyksiä. Päällystään kuuluva poliisimies päättää toimenpiteestä siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan antamista koskevan vaatimuksen. Vaatimus voidaan esittää myös puhelimitse, jolloin sen sisältö on kirjallisesti vahvistettava jälkikäteen. Vaatimus on tehtävä heti, kun se on mahdollista, ja viimeistään 24 tunnin kuluttua toimenpiteen aloittamisesta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu oikeus ei koske teknistä kuuntelua tai teknistä katselua, joka kohdistuu vankeinhoitolaitoksen huostassa olevaan henkilöön.

32 d §

Telekuuntelun, televalvonnan, tiedon hankkimisen matkaviestimien sijainnista hankkimisen ja teknisen tarkkailun jatkaminen poliisimiehen päätettyä toimenpiteestä

Saatuaan 32 c §:n 1 momentissa tarkoitetun ilmoituksen tuomioistuin voi kieltää telekuuntelun, televalvonnan, tiedon hankkimisen matkaviestimien sijainnista tai teknisen tarkkailun jatkamisen taikka asettaa toimenpiteen käytölle rajoituksia tai tietojen käytölle tarpeelliseksi katsomiaan ehtoja.

Asian käsittelystä tuomioistuimessa on soveltuvin osin voimassa, mitä pakkokeinolain 5 a luvun 5—9 §:ssä, 11 §:n 1 momentissa sekä 12 ja 14 §:ssä säädetään.

33 §

Tarkkailusta, teknisestä tarkkailusta ja televalvonnasta ilmoittaminen.

Edellä 31 §:n 1 momentissa tarkoitetusta teknisestä tarkkailusta tai mainitun pykälän 2 momentissa tarkoitetusta tekniseen tarkkailuun käytettävän laitteen sijoittamisesta päättäneen poliisimiehen tai 32 c §:n nojalla televalvonnasta päättäneen tai tuomioistuimelle ilmoituksen tehneen poliisimiehen on teknisen tarkkailun tai televalvonnan päätyttyä ilmoitettava toimenpiteestä sen kohteena olleelle henkilölle, jollei ilmoittaminen vaaranna tiedonhankinnan tarkoitusta tai rikoksen esitutkintaa.

Tarkkailusta tai 31 §:n 4 momentissa tarkoitettua teknisestä tarkkailusta taikka näiden toimenpiteiden perusteista ei tarvitse tehdä ilmoitusta.

Edellä 31 §:ssä tarkoitettua teknisestä kuuntelusta sekä 32 b ja 32 c §:ssä tarkoitettua televalvonnasta on toimenpiteen suorittaneen poliisimiehen laadittava viipymättä pöytäkirja, josta säädetään tarkemmin asetuksella. Pöytäkirja on toimitettava sisäasiainministeriöön, joka antaa vuosittain eduskunnan oikeusasiamiehelle kertomuksen tässä momentissa tarkoitettun teknisen kuuntelun ja televalvonnan käytöstä. Samalla on myös annettava selvitys teknisen tarkkailun käytöstä rangaistuslaitoksessa.

33 §

Tarkkailusta, teknisestä tarkkailusta, televalvonnasta ja telekuuntelusta ilmoittaminen

Edellä 31 §:n 1 momentissa tarkoitetusta teknisestä tarkkailusta tai mainitun pykälän 2 momentissa tarkoitetusta tekniseen tarkkailuun käytettävän laitteen sijoittamisesta päättäneen poliisimiehen taikka 32 c §:n nojalla televalvonnasta tai telekuuntelusta päättäneen tai tuomioistuimelle vaatimuksen tehneen poliisimiehen on teknisen tarkkailun, televalvonnan tai telekuuntelun päätyttyä ilmoitettava toimenpiteestä sen kohteena olleelle henkilölle, jollei ilmoittaminen vaaranna tiedonhankinnan tarkoitusta tai rikoksen esitutkintaa.

Tarkkailusta tai 31 §:n 4 momentissa tarkoitettua teknisestä tarkkailusta taikka näiden toimenpiteiden perusteista ei tarvitse tehdä ilmoitusta.

Edellä 31 §:ssä tarkoitettua teknisestä kuuntelusta sekä 32 b ja 32 c §:ssä tarkoitettua televalvonnasta tai telekuuntelusta on toimenpiteen suorittaneen poliisimiehen laadittava viipymättä pöytäkirja, josta säädetään tarkemmin sisäasiainministeriön asetuksella. Pöytäkirja on toimitettava sisäasiainministeriöön, joka antaa vuosittain eduskunnan oikeusasiamiehelle kertomuksen tässä momentissa tarkoitettun teknisen kuuntelun, televalvonnan ja telekuuntelun käytöstä. Samalla on myös annettava selvitys teknisen tarkkailun käytöstä rangaistuslaitoksessa.

33 a §

Tiedonhankinnan paljastumisen estäminen

Poliisi voi, silloin kun se on välttämätöntä tarkkailun, teknisen tarkkailun, valeoston, peitetoiminnan ja tietolähdetoiminnan paljastumisen estämiseksi, käyttää harhauttavia tai peiteltyjä tietoja, tehdä ja käyttää harhauttavia tai peiteltyjä rekisterimerkintöjä sekä valmistaa ja käyttää väärinä asiakirjoja.

Edellä 1 momentissa tarkoitettun rekisterimerkinnän tekemisestä sekä asiakirjan valmistamisesta päättää sisäasiainministeriön asetuksella säädetyt poliisiyksikön päällikkö.

Rekisterimerkintöjen tekemisestä sekä asiakirjojen valmistamisesta päättäneen poliisiyksikön on pidettävä luetteloa merkinnöistä ja asiakirjoista, valvottava niiden käyttöä sekä huolehdittava merkintöjen oikaisemisesta.

Rekisterimerkintöjen ja asiakirjojen käyttämisestä päättää päällystään kuuluva poliisimies.

Rekisterimerkintöjen tekemisestä tai asiakirjojen valmistamisesta päättäneen poliisiyksikön ja rekisterimerkintöjen tai asiakirjojen käyttämisestä päättäneen poliisiyksikön on laadittava selvitys merkintöjen tekemisestä, asiakirjojen valmistamisesta sekä merkintöjen ja asiakirjojen käyttämisestä sisäasiainministeriölle, joka antaa asiasta vuosittain kertomuksen eduskunnan oikeusasiamiehelle.

33 a §

Rekisterimerkinnän oikaisu

Edellä 28 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu rekisterimerkintä on oikaistava viivymättä sen jälkeen, kun oikaisu ei enää vaaranna tiedonhankinnan tarkoitusta tai rikoksen esitutkintaa.

36 §

Tietojen saanti yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä

Poliisilla on oikeus saada teleyritykseltä ja yhteisötilaajalta yhteystiedot sellaisesta teleliittymästä, jota ei mainita julkisessa luettelossa, tai telepäätelaitteen tai liittymän muut yksilöivät tiedot, jos tietoja yksittäistapauksessa tarvitaan poliisille kuuluvan tehtävän suorittamiseksi. Poliisilla on vastaava oikeus saada postitointia harjoittavalta yhteisöltä jakeluosoitetietoja.

33 b §

Rekisterimerkinnän oikaisu

Edellä 33 a §:ssä tarkoitettu rekisterimerkintä on oikaistava sen jälkeen, kun oikaisu ei enää vaaranna tiedonhankinnan tarkoitusta tai rikoksen esitutkintaa *taikka kun se ei enää ole välttämätön tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi.*

36 §

Tietojen saanti yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä

Poliisilla on oikeus saada teleyritykseltä ja yhteisötilaajalta *tai Viestintäviraston hyväksymällä teknisellä laitteella* yhteystiedot sellaisesta teleliittymästä, jota ei mainita julkisessa luettelossa, tai *teleliittymän, sähköpostiosoitteen, muun teleosoitteen tai telepäätelaitteen* yksilöivät tiedot, jos tietoja yksittäistapauksessa tarvitaan poliisille kuuluvan tehtävän suorittamiseksi. Poliisilla on vastaava oikeus saada postitointia harjoittavalta yhteisöltä jakeluosoitetietoja.

Telekuuntelusta, televalvonnasta ja tietojen hankkimisesta matkaviestimien sijainnista on voimassa, mitä niistä erikseen säädetään.

36 a §

Tietolähdetoiminta

Poliisi voi käyttää poliisihallinnon ulkopuolista henkilöä tietolähteenä 1 §:ssä säädetyn tehtävänsä hoitamiseksi.

Tietolähdettä koskevat tiedot voidaan tallettaa henkilörekisteriin. Tietojen käsittelyyn sovelletaan henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettua lakia (761/2003).

Tietolähteelle voidaan maksaa palkkio. Palkkion maksamisen edellytyksenä on, että tietolähde on rekisteröity. Perustellusta syystä palkkio voidaan maksaa myös rekisteröimättömälle tietolähteelle. Palkkion veronalaisuudesta säädetään erikseen.

42 §

Poliisihenkilöstön täydentäminen

42 §

Poliisihenkilöstön täydentäminen

Täydennyspoliisihenkilöstöön kuuluva voidaan asettaa täydennyspoliisihenkilöstön koulutukseen liittyvään tilaisuuteen kokoontumislain 18 §:ssä tarkoitetuksi järjestyksenvalvojaksi ja hänet voidaan määrätä tällaiseen tilaisuuteen tieliikennelain 49 §:ssä tarkoitetuksi liikenteen ohjaajaksi. Järjestyksenvalvojan hyväksymisestä sekä järjestyksenvalvojan kelpoisuusvaatimuksista, valtuuksista ja velvollisuuksista säädetään järjestyksenvalvojista annetussa laissa (533/1999) sekä liikenteenohjaajaksi määräämisestä ja liikenteenohjaajan valtuuksista tieliikenneasetuksessa (182/1982).

43 §

Vaitiolovelvollisuus

Vaitiolovelvollisuus ei *myöskään* estä ilmaisemasta sellaisia tietoja, joiden ilmaiseminen on yksittäistapauksessa tarpeen hengelle tai terveydelle vaarallisen tapahtuman, vapauteen kohdistuvan rikoksen taikka huomattavan ympäristö- tai omaisuusvahingon välttämiseksi.

Poliisin henkilökisteriin talletettujen tietojen luovuttamisesta teknisen käyttöyhteyden avulla *muille kuin poliisille* sekä henkilökisterien käyttämisestä luotettavuuslausuntoja annettaessa *säädetään* poliisin henkilökistereistä annetussa laissa.

44 §

Vaitiolo-oikeus

Poliisin henkilöstöön kuuluva ei ole *todistajana tai muuten kuultaessa* velvollinen ilmaisemaan hänelle hänen palvelussuhteessaan tietoja luottamuksellisesti antaneen henkilöllisyyttä eikä salassa pidettäviä taktisia tai teknisiä menetelmiä.

Poliisin henkilöstöön kuuluva ei ole *todistajana tai muuten kuultaessa* velvollinen ilmaisemaan valeostajana tai peitetoiminnassa toimineen henkilöllisyyttä, mikäli tiedon ilmaiseminen vaarantaisi todistelun kohteena olevan peitetoiminnan onnistumisen tai merkittävästi vaarantaisi valeostajana tai peitetoiminnassa toimineen tulevien vastaavanlaisten tehtävien hoitoa taikka jos tiedon ilmaisematta jättämiseen on muu erityisen painava syy.

43 §

Vaitiolovelvollisuus

Vaitiolovelvollisuus ei estä ilmaisemasta sellaisia tietoja, joiden ilmaiseminen on yksittäistapauksessa tarpeen hengelle tai terveydelle vaarallisen tapahtuman, vapauteen kohdistuvan rikoksen taikka huomattavan ympäristö-, *omaisuus- tai varallisuusvahingon välttämiseksi taikka valtion turvallisuuden varmistamiseksi.*

Poliisin henkilökisteriin talletettujen tietojen luovuttamisesta *toiselle poliisiyksikölle ja muille viranomaisille* teknisen käyttöyhteyden avulla *tai konekielisessä muodossa ja ulkomaille säädetään* henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa sekä henkilökisterien käyttämisestä *turvallisuusselvityksiä* annettaessa *turvallisuusselvityksistä* annetussa laissa (177/2002).

44 §

Vaitiolo-oikeus

Poliisin henkilöstöön kuuluva ei ole velvollinen ilmaisemaan hänelle hänen palvelussuhteessaan tietoja luottamuksellisesti antaneen henkilöllisyyttä eikä salassa pidettäviä taktisia tai teknisiä menetelmiä.

Poliisin henkilöstöön kuuluva ei ole velvollinen *paljastamaan* valeostajana tai peitetoiminnassa toimineen henkilöllisyyttä *koskevaa tietoa*, jos tiedon ilmaiseminen vaarantaisi *valeostajan tai peitetoiminnassa toimineen tai tämän läheisten turvallisuuden, valeostajan tai peitetoiminnassa toimineen tulevien vastaavanlaisten tehtävien hoitoa taikka tiedonhankinnan onnistumisen.*

45 a §

Vapaaehtoistoiminta

Poliisi voi käyttää vapaaehtoisjärjestöjä etsintä- ja pelastustehtävissä sekä muissa sellaisissa avustustehtävissä, joihin ei sisälly merkittävää julkisen vallan käyttöä.

Päätöksen vapaaehtoisjärjestön käyttämisestä etsintä- ja pelastustehtävissä tekee etsintä- ja pelastustehtävää johtava poliisimies. Päätöksen vapaaehtoisjärjestön käyttämisestä muussa avustustehtävissä tekee päällystään kuuluva poliisimies.

47 §

Korvausten suorittaminen

Edellä 45 §:ssä tarkoitetun avustustyön aiheuttamista välittömistä kustannuksista suoritetaan korvaus valtion varoista. Avustustyöhön määrätty on oikeutettu saamaan valtion varoista työhön käytetyn ajan mukaan lasketun kohtuullisen palkkion.

Poliisin avustustyöhön 45 §:n mukaisesti osallistuneelle sattuneesta tapaturmasta suoritetaan korvausta valtion varoista samojen perusteiden mukaan kuin työtapaturman korvaamisesta on säädetty, jollei vahingoittunut muutoin ole oikeutettu tapaturmavakuutuslain (608/48) tai sotilasvammalain (404/48) mukaiseen korvaukseen. Tässä momentissa tarkoitettua korvausta koskevan asian käsittelee ensimmäisenä asteena valtiokonttori.

47 §

Korvausten suorittaminen

Edellä 45 tai 45 a §:ssä tarkoitetun avustustyön aiheuttamista välittömistä kustannuksista suoritetaan korvaus valtion varoista. Avustustyöhön osallistunut on oikeutettu saamaan valtion varoista työhön käytetyn ajan mukaan lasketun kohtuullisen palkkion.

Poliisin avustustyöhön 45 tai 45 a §:n mukaisesti osallistuneelle sattuneesta tapaturmasta suoritetaan korvausta valtion varoista samojen perusteiden mukaan kuin työtapaturman korvaamisesta säädetään, jollei vahingoittunut muutoin ole oikeutettu tapaturmavakuutuslain (608/1948) tai sotilasvammalain (404/1948) mukaiseen korvaukseen. Tässä momentissa tarkoitettua korvausta koskevan asian käsittelee ensimmäisenä asteena *Valtiokonttori*.

Avustustyöhön käytetyn esineen tai kulkuvälineen vaurioituminen korvataan valtion varoista siten kuin valtion virantoimituksesta tai työtehtävästä aiheutuneiden eräiden vahinkojen korvaamisesta annetussa laissa (794/1980) säädetään.

54 §

Tarkemmat säännökset

 Valtioneuvoston asetuksella säädetään

1) *poliisimiehen poliisieettisestä valasta, poliisin toiminnallisista johtosuhteista, poliisimiehen toimintavelvollisuudesta, poliisimiehen velvollisuudesta ilmoittautua palvelukseen tai toimintavalmiuteen määrittämisestä, erityisistä poliisitutkintaan eräissä tapauksissa liittyvistä tehtävistä, 47 §:ssä tarkoitettujen korvausten hakemisessa ja maksamisessa noudatettavasta menettelystä, poliisin tunnus-kuvasta ja virkapuvun käytöstä, virkamerkistä ja aseistuksesta;*

 Valtioneuvoston asetuksella säädetään

1) poliisin toiminnallisista johtosuhteista, erityisistä poliisitutkintaan eräissä tapauksissa liittyvistä tehtävistä, 47 §:ssä tarkoitettujen korvausten hakemisessa ja maksamisessa noudatettavasta menettelystä sekä poliisin tunnus-kuvasta, virkamerkistä ja aseistuksesta;

 Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Poliisimiehen, joka tämän lain voimaantullessa harjoittaa 9 d §:ssä tarkoitettua sivutoimintaa, tulee hakea tarvittava lupa tai tulee lopettaa sivutoimi vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

2.

Laki**oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain 5 a §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäynnin julkisuudesta 21 päivänä joulukuuta 1984 annetun lain (945/1984) 5 a §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 404/1995 seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

5 a §

5 a §

*Eräiden rikosasiain käsittelyn julkisuudesta**Eräiden rikosasiain käsittelyn julkisuudesta*

Pakkokeinolain 5 a luvussa tarkoitettua pakkokeinoa koskeva asia käsitellään sekä päätös julistetaan myös sovellettujen lainkohtien ja tuomiolauselman osalta yleisön läsnä olematta. Päätös ja oikeudenkäyntiaineisto tulevat julkisiksi, kun pakkokeinon käytöstä on viimeistään ilmoitettava rikoksesta epäilylle, jollei tuomioistuin päätä toisin.

Pakkokeinolain 5 a luvussa tarkoitettua pakkokeinoa, *poliisilain (493/1995) 32 b §:ssä tarkoitettua poliisitoimenpidettä tai tullilain (1466/1994) 20 f §:ssä tarkoitettua tullitoimenpidettä* koskeva asia käsitellään sekä päätös julistetaan myös sovellettujen lainkohtien ja tuomiolauselman osalta yleisön läsnä olematta. Päätös ja oikeudenkäyntiaineisto tulevat julkisiksi, kun pakkokeinon *taikka poliisi- tai tullitoimenpiteen* käytöstä on viimeistään ilmoitettava rikoksesta epäilylle *taikka poliisi- tai tullitoimenpiteen kohteelle*, jollei tuomioistuin päätä toisin.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta
 20 _____ .

3.

Laki**tieliikennelain 48 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 3 päivänä huhtikuuta 1981 annetun tieliikennelain (267/1981) 48 §:ään sellaisena
kuin se on osaksi laissa 449/1989, 23/2001 ja 476/2001 uusi 5 momentti seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

48 §

48 §

*Poikkeussäännökset**Poikkeussäännökset*

Poliisimiehellä, tullimiehellä ja rajavartiomiehellä on tarkkailutehtävissä, poliisimiehellä ja tullimiehellä teknisen tarkkailun tehtävissä ja poliisimiehellä peitetoimintatehtävissä ja valeostotehtävissä toimiessaan erityistä varovaisuutta noudattaen sama oikeus kuin säädetyjä ääni- ja valomerkkejä antavan poliisiauton kuljettajalla poiketa tämän lain säännöksistä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta
20 _____ .

4.

Laki**tuloverolain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 30 päivänä joulukuuta 1992 annetun tuloverolain (1535/1992) 92 §:n 1 momentin
 20 kohta sekä
lisätään lakiin uusi 92 b § seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus**Osittain tai kokonaan verovapaat ansiotulot*

92 §

92 §

*Veronalaiset sosiaalietuudet**Veronalaiset sosiaalietuudet*

Veronalaista tuloa eivät ole

Veronalaista tuloa eivät ole

20) valtion varoista maksettavista todistelu-
 kustannuksista annetun lain (666/72) nojalla
 valtion varoista saatu korvaus matka- ja toi-
 meentulokustannuksista sekä taloudellisesta
 menetyksestä;

20) (kumotaan)

92 b §

*Todistelupalkkiot ja vihjepalkkiot**Veronalaista tuloa eivät ole*

1) valtion varoista maksettavista todiste-
 lukustannuksista annetun lain (666/1972)
 nojalla valtion varoista saatu korvaus mat-
 ka- ja toimeentulokustannuksista sekä ta-
 loudellisesta menetyksestä; sekä

2) viranomaisen maksama tai välittämä
 korvaus tai palkkio rikoksen estämistä, ri-
 koksen selvittämistä, rikoksentekijän kiinni-
 saamista tai rikoksella saadun hyödyn ta-
 kaisin saamista edesauttaneesta tiedosta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta
 200 .

5.

Laki**henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa 22 päivänä elokuuta 2003 annetun lain (761/2003) 2 §:n 3 momentin 11 kohta, 4 §:n 4 momentti, 6 §:n 2 momentti, 19 §:n 2 momentti, 22 §:n 1 momentin 9 kohta ja 45 §:n 1 momentin 5 kohta,
lisätään sekä 2 §:n 3 momenttiin uusi 12 kohta ja 22 §:n 1 momenttiin uusi 9 a kohta seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

2 §

2 §

*Poliisiasiain tietojärjestelmä**Poliisiasiain tietojärjestelmä*

Tietojärjestelmään saadaan lisäksi tallettaa poliisilain 1 §:n 1 momentissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi hankittuja muita tarpeellisia tietoja seuraavasti:

Tietojärjestelmään saadaan lisäksi tallettaa poliisilain 1 §:n 1 momentissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi hankittuja muita tarpeellisia tietoja seuraavasti:

11) asiakirjan poliisin päätearkistosta hakua varten tutkinnan ja virka-avun tiedoista ilmoituksen ja tapauksen tunnistetiedot sekä selostusosan tiivistelmän (*tutkinnan ja virka-avun arkistotiedot*).

11) asiakirjan poliisin päätearkistosta hakua varten tutkinnan ja virka-avun tiedoista ilmoituksen ja tapauksen tunnistetiedot sekä selostusosan tiivistelmän (*tutkinnan ja virka-avun arkistotiedot*);

12) tiedot rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi tietolähteenä käytettyä poliisihallinnon ulkopuolisesta henkilöstä sekä tietolähteen käytöstä ja valvonnasta (*tietolähtetiedot*).

4 §

4 §

*Epäiltyjen tietojärjestelmä**Epäiltyjen tietojärjestelmä*

Epäiltyjen tietojärjestelmää saavat käyttää teknisen käyttöyhteyden avulla vain rikostiedustelu- ja tarkkailutehtäviin määrätyt poliisin henkilöstöön kuuluvat.

Epäiltyjen tietojärjestelmää saavat käyttää teknisen käyttöyhteyden avulla vain rikostiedustelu-, rikosanalyysi- ja tarkkailutehtäviin määrätyt poliisin henkilöstöön kuuluvat.

6 §

Poliisin muut henkilörekisterit

Poliisin henkilörekisteri, lukuun ottamatta 2—5 §:ssä sekä 30 ja 31 §:ssä tarkoitettuja tietojärjestelmiä, voidaan perustaa myös:

- 1) useamman kuin yhden poliisiyksikön käyttöön; tai
- 2) poliisiyksikön käyttöön.

6 §

Poliisin muut henkilörekisterit

Yhden tai useamman poliisiyksikön käyttöön voidaan perustaa myös:

- 1) muu poliisin henkilörekisteri kuin 2—5, 30 tai 31 §:ssä tarkoitettu tietojärjestelmä;*
- 2) sellaisen rikoksen, josta saattaa seurata vankeutta, estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi tarpeellista rikosanalyysia varten tilapäinen rekisteri, jossa saa yhdistää, tallettaa ja muuten käsitellä 2—4 §:ssä tarkoitettujen tietojärjestelmien tietoja, poliisin yksittäisen tehtävän suorittamisen yhteydessä saatuja rikostiedustelu-, tarkkailu- ja havaintotietoja sekä 14 §:n 2 kohdassa mainittuja tietoja.*

19 §

Tietojen luovuttaminen muille viranomaisille

Poliisin ylijohto voi erityisestä syystä antaa salassapitosäännösten estämättä 4 §:ssä tarkoitettuun epäiltyjen tietojärjestelmään teknisen käyttöyhteyden puolustusvoimien, rajavartiolaitoksen ja tullilaitoksen rikostiedustelu- tai tarkkailutehtäviin määräytyille virkamiehille sekä vankeinhoitolaitoksen rikostiedustelu- tai tarkkailutehtäviin määräytyille virkamiehille, joilla on poliisilain 8 §:ssä säädetty erityiset poliisivaltuudet.

19 §

Tietojen luovuttaminen muille viranomaisille

Rekisterinpitäjä voi erityisestä syystä antaa salassapitosäännösten estämättä 4 §:ssä tarkoitettuun epäiltyjen tietojärjestelmään ja 6 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun rekisteriin teknisen käyttöyhteyden puolustusvoimien, rajavartiolaitoksen ja tullilaitoksen rikostiedustelu-, rikosanalyysi- tai tarkkailutehtäviin määräytyille virkamiehille sekä vankeinhoitolaitoksen rikostiedustelu-, rikosanalyysi- tai tarkkailutehtäviin määräytyille virkamiehille, joilla on poliisilain 8 §:ssä säädetty erityiset poliisivaltuudet.

22 §

Tietojen poistaminen poliisiasiain tietojärjestelmästä

Poliisiasiain tietojärjestelmästä tiedot poistetaan seuraavasti:

- 9) tutkinnan ja virka-avun tiedoista rikosil-

22 §

Tietojen poistaminen poliisiasiain tietojärjestelmästä

Poliisiasiain tietojärjestelmästä tiedot poistetaan seuraavasti:

- 9) tutkinnan ja virka-avun tiedoista rikosil-

moitustiedot yhden vuoden kuluttua epäillyn rikoksen syyteoikeuden vanhentumisesta ja muut ilmoitustiedot viiden vuoden kuluttua ilmoituksen kirjaamisesta; jos samassa rikosilmoituksessa on useampia rikoksia, tiedot poistetaan yhden vuoden kuluttua viimeisimmän epäillyn rikoksen syyteoikeuden vanhentumisesta; jos rikoksen teko aika on voitu määrittellä vain aikavälillä, tiedon poistamisen määräaika lasketaan myöhäisemmästä ajankohdasta *lukien*.

moitustiedot yhden vuoden kuluttua epäillyn rikoksen syyteoikeuden vanhentumisesta ja muut ilmoitustiedot viiden vuoden kuluttua ilmoituksen kirjaamisesta; jos samassa rikosilmoituksessa on useampia rikoksia, tiedot poistetaan yhden vuoden kuluttua viimeisimmän epäillyn rikoksen syyteoikeuden vanhentumisesta; jos rikoksen teko aika on voitu määrittellä vain aikavälillä, tiedon poistamisen määräaika lasketaan myöhäisemmästä ajankohdasta;

9 a) tietolähdetiedot kymmenen vuoden kuluttua viimeisen tiedon merkitsemisestä.

45 §

Tarkastusoikeuden rajoittaminen

Tarkastusoikeutta ei ole lainkaan:

5) muihin poliisin henkilörekistereihin sisältyviin henkilöä tai tekoa koskeviin luokitus-, tarkkailu- tai tekotapatietoihin.

45 §

Tarkastusoikeuden rajoittaminen

Tarkastusoikeutta ei ole lainkaan:

5) muihin poliisin henkilörekistereihin sisältyviin henkilöä tai tekoa koskeviin luokitus-, tarkkailu-, *tekotapa-* tai *tietolähdetietoihin*.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta
20 .

6.

Laki**keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä tehdyn yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja yleissopimuksen soveltamisesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä tehdyn yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja yleissopimuksen soveltamisesta 20 päivänä helmikuuta 2004 annetun lain (148/2004) 3 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

3 §

Toisen jäsenvaltion virkamiehen oikeus peitetointaan ja valeostoihin Suomessa

Suomen toimivaltaisen viranomaisen kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain mukaisesti hyväksymän oikeusapupyynnön nojalla Euroopan unionin toisen jäsenvaltion toimivaltaiselle virkamiehelle voidaan antaa Suomen alueella oikeus suorittaa rikoksen selvittämiseksi peitetointia ja valeostoja pakkokeinolain (450/1987) 6 luvun 7 §:n sekä poliisilain (493/1995) 28 §:n, 31 a §:n 1 momentin, 31 b §:n 1 momentin ja 32 a §:n mukaisesti. Vastaava oikeus voidaan antaa Euroopan unionin toisen jäsenvaltion virkamiehelle myös Suomen toimivaltaisen viranomaisen kysymyksessä olevalle jäsenvaltiolle esittämän oikeusapupyynnön johdosta.

Ehdotus

3 §

Toisen jäsenvaltion virkamiehen oikeus peitetointaan ja valeostoihin Suomessa

Suomen toimivaltaisen viranomaisen kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain mukaisesti hyväksymän oikeusapupyynnön nojalla Euroopan unionin toisen jäsenvaltion toimivaltaiselle virkamiehelle voidaan antaa Suomen alueella oikeus suorittaa rikoksen selvittämiseksi peitetointia ja valeostoja pakkokeinolain (450/1987) 6 luvun 7 §:n sekä poliisilain (493/1995) 28, 31 a, 31 b, 32 a ja 33 a §:n mukaisesti. Vastaava oikeus voidaan antaa Euroopan unionin toisen jäsenvaltion virkamiehelle myös Suomen toimivaltaisen viranomaisen kysymyksessä olevalle jäsenvaltiolle esittämän oikeusapupyynnön *perusteella*.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 . _____